

**«ΟΙ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΤΩΝ
ΓΥΝΑΙΚΩΝ»**

ΜΕΤΕΧΟΥΣΕΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ

ΓΟΓΑΝΗ ΕΛΕΝΗ

ΠΕΤΡΟΒΑΛΗ ΕΛΕΝΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΛΗΨΗ ΠΤΥΧΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΤΜΗΜΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
(Τ.Ε.Ι.) ΠΑΤΡΑΣ**

ΠΑΤΡΑ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2003

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδες
ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ	I
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	II
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
Το πρόβλημα	1
Σκοπός της μελέτης	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ II	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ Α</u>	
- Ανεργία	3
- Ιστορική αναδρομή της ανεργίας	5
- Η Ανεργία στην Ελλάδα	7
- Είδη Ανεργίας	10
• Διαρθρωτική ανεργία	11
• Κυκλική ανεργία	12
• Ανεργία δυσκαμψίας	13
• Ανεργία τριβής	13
• Εποχιακή ανεργία	14
• Τεχνολογική ανεργία	14
-Θεωρητικές και οικονομικές ερμηνείες της ανεργίας	15
-Αίτια της ανεργίας	17
• Δημογραφικές εξελίξεις	17
• Ποιοτικές μεταβολές στην προσφορά εργασίας	18
• Ανεργία από έλλειψη προσαρμογής	19
• Ανεργία λόγω της συμπεριφοράς των ατόμων	20
• Διεθνοποίηση, Ανταγωνισμός, Ελεύθερες ανταλλαγές	21
• Η ανάπτυξη της τεχνολογίας	22
• Η Αύξηση της παραγωγικότητας	24
- Συνέπειες της ανεργίας	25
• Κοινωνικές Επιπτώσεις	26
• Ψυχολογικές Επιπτώσεις	27
• Οικονομικές Επιπτώσεις	28

	Σελίδες
- Ομάδες πληθυσμού που πλήττονται περισσότερο από την ανεργία	29
- Μέτρα αντιμετώπισης της ανεργίας	32
- Φορείς ασφάλισης της ανεργίας	34
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ Β</u>	
ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ	
- Οι ρόλοι της γυναίκας	36
- Η θέση της γυναίκας στην αγορά εργασίας (ιστορική αναδρομή)	38
-Γυναικεία απασχόληση	43
• Ευκαιρίες γυναικείας απασχόλησης	44
• Δυνατότητες γυναικείας απασχόλησης	44
• Κίνητρα γυναικείας απασχόλησης	45
- Γυναίκα και εργασία	48
- Λόγοι συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας	49
- Προβλήματα των γυναικών μέσα στον εργασιακό χώρο	51
• Διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών στους χώρους εργασίας	51
• Η αμοιβή και το ωράριο της εργαζόμενης γυναίκας	53
• Διάκριση των επαγγελμάτων	55
• Επαγγελματική εξειδίκευση	56
- Έννοιες του « γυναικείου φύλου» της αγοράς εργασίας	59
- Ο αντίκτυπος της αμειβόμενης εργασίας στην προσωπικότητα της γυναίκας	61
- Επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση των γυναικών	63
- Η ελευθερία και η ανεξαρτησία της γυναίκας	66
- Η προκατάληψη και τα στερεότυπα στη διαμόρφωση της θέσης της γυναίκας	68
- Η ισότητα των δυο φύλων	70
- Το φεμινιστικό κίνημα	74
<u>ΕΝΟΤΗΤΑ</u>	
ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ	
- Η έννοια του αποκλεισμού και η γυναίκα	77
- Η ανεργία των γυναικών	78
- Χαρακτηριστικά της γυναικείας ανεργίας	79
- Αίτια γυναικείας ανεργίας	82
- Επιπτώσεις γυναικείας ανεργίας	85
• Κοινωνικές Επιπτώσεις	86

• Ψυχολογικές Επιπτώσεις	87
- Αντιμετώπιση γυναικείας ανεργίας	91
- Επιδόματα και παροχές από τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.)	93
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ	
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	
- Σκοπός της έρευνας	95
- Είδος της έρευνας	95
- Ερευνώμενος πληθυσμός	96
- Πλαίσιο	96
- Δείγμα	96
- Δειγματοληψία	97
- Συλλογή δεδομένων	97
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV	
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	100
ΚΕΦΑΛΑΙΟ V	
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ	141
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	145
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	150

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Θα θέλαμε να εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας στην καθηγήτρια κυρία Γεωργίου Κωνσταντίνα για την καθοδήγηση και την συμπαράσταση της κατά την διάρκεια εκπόνησης αυτής της εργασίας.

Επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την κυρία Σόνια Μαλεφάκη Στατιστικός για την πολύτιμη βοήθεια που μας πρόσφερε για την υλοποίηση του ερευνητικού μέρους της πτυχιακής μας εργασίας .

Επίσης ευχαριστούμε τις γυναίκες του Νομού Σερρών και Αχαΐας, που συμμετείχαν στην έρευνα μας, καθώς και τους Οργανισμούς Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) Σερρών και Πατρών για την συνεργασία τους.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ο 21^{ος} πρώτος αιώνας φέρνει την γυναίκα αντιμέτωπη με νέες προκλήσεις και διλήμματα.

Οι προσπάθειες της, για ισότητα, ισοτιμία και κοινωνική απελευθέρωση, και διείσδυση σε κάθε κομμάτι του κοινωνικού ιστού, δεν μπορούν παρά να αποτελέσουν αναπόσπαστο κομμάτι του αγώνα της, ενάντια στην ανεργία, τον κοινωνικό αποκλεισμό και κατά συνέπεια την περιθωριοποίηση.

Έτσι τέθηκε ως σκοπός της μελέτης : η μελέτη της γυναικείας ανεργίας και ειδικότερα των κοινωνικών και ψυχολογικών επιπτώσεων.

Ποιο συγκεκριμένα οι στόχοι της μελέτης ήταν:

1. Η παρουσίαση της ιστορικής αναδρομής της ανεργίας
2. Η μελέτη των ψυχολογικών, κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων της ανεργίας
3. Η παρουσίαση των πολιτικών μέτρων αντιμετώπισης της ανεργίας
4. Ο προσδιορισμός των αιτιών της γυναικείας ανεργίας
5. Η διερεύνηση και η καταγραφή των κοινωνικών και ψυχολογικών επιπτώσεων της γυναικείας ανεργίας
6. Η παρουσίαση των πολιτικών μέτρων αντιμετώπισης της γυναικείας ανεργίας

Τα θέματα που διερευνήθηκαν στο ερωτηματολόγιο αναφέρονται στα δημογραφικά στοιχεία των άνεργων γυναικών, στους λόγους γυναικείας ανεργίας, στην διάκριση μεταξύ των δυο φύλων στην αγορά εργασίας και στις κοινωνικές και ψυχολογικές επιπτώσεις της γυναικείας ανεργίας.

Για την επίτευξη του σκοπού της μελέτης έγινε βιβλιογραφική ανασκόπηση του θέματος καθώς συλλογή και ανάλυση στατιστικών στοιχείων που αφορούν 60 περιπτώσεις άνεργων γυναικών του Νομού Σερρών και 60 περιπτώσεις άνεργων γυναικών του Νομού Αχαΐας.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι η ανεργία πλήττει περισσότερο γυναίκες ηλικίας 18-30 χρονών ,Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης κύρια λόγω

έλλειψης εργασιακών θέσεων και βιώνουν έντονα την οικονομική ανασφάλεια, το άγχος, την εξασθένηση διαπροσωπικών σχέσεων και την κοινωνική απομόνωση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το πρόβλημα

Σε κάθε κοινωνία ο ρόλος της γυναίκας παραμένει οξύτατο κοινωνικό πρόβλημα, και αυτό γιατί για αιώνες τώρα η θέση της ήταν τόσο υποβαθμισμένη ώστε να θεωρείτε «πολίτης δεύτερης κατηγορίας». Ακόμα υπάρχει διάχυτη η αντίληψη ότι η γυναίκα είναι το «ασθενές φύλο». Η γυναίκα αξιολογείτε στην κοινωνία με κριτήριο την ομοιότητα της ή όχι προς τον άνδρα.

Ο 21^{ος} πρώτος αιώνας φέρνει την γυναίκα αντιμέτωπη με νέες προκλήσεις και διλήμματα.

Οι προσπάθειες της, για ισότητα, ισοτιμία και κοινωνική απελευθέρωση, και διείδυση σε κάθε κομμάτι του κοινωνικού ιστού, δεν μπορούν παρά να αποτελέσουν αναπόσπαστο κομμάτι του αγώνα της, ενάντια στην ανεργία, τον κοινωνικό αποκλεισμό και κατά συνέπεια την περιθωριοποίηση.

Η ανεργία αποτελεί μια χαρακτηριστική κατάσταση που είτε αντιμετωπίζετε ως απόκλιση είτε αποτελεί ένα γεγονός ακατανόητο. Έχει αποδειχθεί ότι η ανεργία πλήττει περισσότερο το γυναικείο φύλο παρά το ανδρικό, γιατί είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο συναφές με την διαφορά αντιμετώπισης των δυο φύλων.

Είναι γεγονός, πως το πρόβλημα της ανεργίας των γυναικών, είναι πολύπλευρο και πολυπαραγοντικό, συμπεριλαμβανομένων των αιτιών και των συνεπειών, με αποτέλεσμα η επίλυση του να απαιτεί πιο μεθοδικά και οργανωμένα μέτρα πολιτικής. Μέτρα πολιτικής τέτοια, ώστε να παρέχουν μεγαλύτερη κάλυψη των αναγκών των γυναικών.

Έτσι τέθηκε ως σκοπός της εργασίας η ανάλυση και μελέτη του φαινομένου της «γυναικείας ανεργίας» βασιζόμενη πάνω σε διάφορες βιβλιογραφικές μελέτες, καθώς και με την διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας σε άνεργες γυναίκες εγγεγραμμένες στον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) Πάτρας και Σερρών.

Σκοπός της μελέτης

Βασικός στόχος αυτής της πτυχιακής εργασίας, είναι η μελέτη, της γυναικείας ανεργίας και ειδικότερα των κοινωνικών και ψυχολογικών επιπτώσεων της .

Ειδικότερα οι στόχοι της μελέτης είναι οι εξής:

1. Να παρουσιαστεί η ιστορική αναδρομή της ανεργίας.
2. Να μελετηθούν τα αίτια της ανεργίας.
3. Να μελετηθούν οι ψυχολογικές, κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις της ανεργίας.
4. Να παρουσιαστούν τα πολιτικά μέτρα αντιμετώπισης της ανεργίας.
5. Να προσδιοριστούν τα αίτια της γυναικείας ανεργίας .
6. Να διερευνηθούν και να καταγραφούν οι κοινωνικές και οι ψυχολογικές επιπτώσεις της γυναικείας ανεργίας.
7. Να παρουσιαστούν τα πολιτικά μέτρα αντιμετώπισης της γυναικείας ανεργίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΕΝΟΤΗΤΑ Α

Ανεργία

Κάθε ανθρώπινη κοινότητα, για να εξασφαλίσει την κάλυψη αναγκών των μελών της οφείλει να θέσει σε πρακτική εφαρμογή τις ικανότητες εργασίας, δηλαδή τις ικανότητες να χρησιμοποιεί και να μεταμορφώνει το φυσικό περιβάλλον ώστε να παράγει υλικά αγαθά και χρήσιμες υπηρεσίες. Πολλοί παράγοντες μπορούν να εξηγήσουν γιατί η κινητοποίηση των ικανοτήτων εργασίας δεν είναι πλήρης, κάτι τέτοιο παρατηρείται σχεδόν σε όλα τα κοινωνικά συστήματα.

Το πρόβλημα της ανεργίας δεν είναι αποκλειστικά πρόβλημα της εποχής μας, απαντά και σε παλιότερες εποχές. Η ανεργία ωστόσο σαν ένα οξύ και με ανησυχητικές διαστάσεις κοινωνικό πρόβλημα είναι πρόβλημα κυρίως της εποχής μας.

Ανεργία αποκαλείται η έλλειψη ευκαιριών απασχόλησης για τα άτομα που είναι ικανά να εργασθούν και επιθυμούν να εργαστούν. Η ανεργία αποτελεί τη σημαντικότερη παθογένεια της αγοράς εργασίας. Συνιστά ένα από τα πιο φλέγοντα κοινωνικά προβλήματα, δεδομένου ότι η απασχόληση είναι απαραίτητη για την επιβίωση του ανθρώπου, την προσωπική και οικογενειακή του ευημερία και την ψυχική του υγεία. (ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ 2002)

Διευρύνοντας τον πρώτο ορισμό, θεωρούμε ως **άνεργο**, κάθε άτομο χωρίς εργασία, αμέσως διαθέσιμο για μισθωτή εργασία που βρίσκεται σε αναζήτηση απασχόλησης πλήρους ωραρίου. (ΣΚΟΥΤΕΛΗΣ 1990)

Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας δίνει για την ανεργία τον εξής ορισμό :

“ Όταν με δεδομένο επίπεδο των αμοιβών τη εργασίας υπάρχουν άτομα στην αγορά εργασίας πρόθυμα να εργαστούν αλλά δεν υπάρχουν οι αντίστοιχες θέσεις εργασίας για αυτούς τότε λέμε ότι υπάρχει ανεργία. ” (ΣΚΟΥΤΕΛΗΣ 1996)

Με άλλα λόγια, η προσφορά εργατικών χεριών είναι μεγαλύτερη από τη ζήτηση.

Επίσης το Διεθνές Γραφείο Εργασίας ορίζει με τον όρο άνεργος

“ Το σύνολο των προσώπων που υπάρχουν χωρίς εργασία, είναι διαθέσιμοι να εργαστούν και βρίσκονται σε αναζήτηση εργασίας. ”

(ΣΚΟΥΤΕΛΗΣ 1996)

Η κοινωνική αναγνώριση και καθιέρωση της έννοιας της ανεργίας συνδέεται πρακτικά με την θέσπιση νομικών και διοικητικών διαδικασιών διαχείρισης της χειρωνακτικής εργασίας. Ο ορισμός της έννοιας ανεργίας στηρίζεται στο συνδυασμό δυο κριτηρίων :

- α. της αντικειμενικής θέσεως, δηλαδή δεν κατέχει εργασία το άτομο ή τα άτομα
- β. ενός ημι-υποκειμενικού κριτηρίου συμπεριφοράς, ότι δηλαδή βρίσκεται σε αναζήτηση εργασίας.

Η ανεργία - κατάσταση κατά την οποία ένα άτομο είναι σε αναζήτηση εργασίας και δεν βρίσκει εργασία - δε γεννήθηκε παρά μόνο μέσα στις ειδικές μορφές κοινωνικής οργάνωσης που χαρακτηρίζονται από τη γενίκευση της μισθωτικής εργασίας ως κυρίαρχης μορφής αμειβόμενης εργασίας.

Η εμφάνιση της ανεργίας προϋποθέτει την συνύπαρξη συνθηκών όπως:

- Το διαχωρισμό μεταξύ του χρόνου μισθωτής εργασίας και του χρόνου προσωπικής ή οικογενειακής εργασίας
- Την εμπορική ανταλλαγή της εργασίας. Η εμφάνιση της ανεργίας προϋποθέτει ότι η μισθωτή εργασία είναι αντικείμενο εμπορικής ανταλλαγής, δηλαδή ότι ο εργαζόμενος πωλεί την εργατική του δύναμη. Η μη εύρεση αγοραστή για την εργατική του δύναμη καθορίζει και καθεστώς του ως ανέργου.
- Τη γενίκευση της μισθωτής εργασίας. Η ανεργία γεννήθηκε με την γενίκευση της μισθωτής εργασίας, μέσα σε αυτό το πλαίσιο ο εργαζόμενος δεν διαθέτει άλλη δυνατότητα εισοδήματος, παρά με την απόκτηση μισθωτής εργασίας.

Η ανεργία γίνεται σημαντική στο βαθμό που η εξασφάλιση μιας θέσης μισθωτής απασχόλησης αποτελεί τη μόνη ή τη σημαντικότερη δυνατότητα των ατόμων να αποκτήσουν τους αναγκαίους πόρους (εισοδήματα), από την στιγμή δηλαδή που η εξασφάλιση εισοδήματος με τη μορφή του μισθού γίνεται αποφασιστική παράμετρος της βιολογικής και κοινωνικής αναπαραγωγής των εργαζομένων.

Συνεπώς το κοινωνικό πρόβλημα της ανεργίας αποτελεί την απτή πλευρά της αδυναμίας του συστήματος της αγοράς εργασίας να επιτελέσει τη λειτουργία της βιολογικής και κοινωνικής αναπαραγωγής των εργαζομένων. (ΔΕΔΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ 2000)

Ιστορική αναδρομή της ανεργίας

Κατά την διάρκεια του 1960, η αύξηση του εγχώριου εργατικού δυναμικού, φαίνεται ότι αποτέλεσε την κύρια πηγή τροφοδοτήσεως της ανεργίας. Εν τούτοις οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και τα μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα (κατά μέσο όρο την περίοδο

1961-1970) απορρόφησαν σε ένα μεγάλο βαθμό την ανεργία. Όμως στην δεκαετία 1981-1990, εμφανίζεται μια καθαρή παλιννόστηση 333,8 χιλιάδων ατόμων που στην συντριπτική τους πλειοψηφία είχαν μεταναστεύσει τις προηγούμενες δεκαετίες στην Βόρεια Ευρώπη.

Συνέπεια όλων αυτών των δημογραφικών τάσεων καθώς επίσης και η παρατεταμένη ύφεση στην ελληνική οικονομία, είναι η μείωση των ευκαιριών απασχόλησης των νεοεισερχομένων στην αγορά εργασίας.

Σημαντικές διαφοροποιήσεις έλαβαν χώρα τη τελευταία δεκαετία στη δομή του εργατικού δυναμικού. Αναλυτικότερα, το εργατικό δυναμικό που αποτελεί τη βάση της συνολικής προσφοράς εργασίας, προσδιορίζεται από τρεις βασικές μεταβλητές :

α. το ύψος του πληθυσμού

β. την εξέλιξη της μετανάστευσης και παλιννόστησης

γ. το μέγεθος και την μεταβολή των ποσοστών συμμετοχής του πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό.

Πέρα από τον πρωτογενή τομέα στον οποίο η απασχόληση μειώνεται συνεχώς ως φυσικό επακόλουθο της ανάπτυξης και της αύξησης της παραγωγικότητας σε συνδυασμό και με το σχετικά μεγάλο ποσοστό εργατικού δυναμικού που ακόμα απασχολεί, μειωνόταν επίσης η απασχόληση στον δευτερογενή τομέα λόγω της πτώσης της οικοδομικής δραστηριότητας. Στο τριτογενή τομέα αντίθετα, η απασχόληση αυξανόταν σχεδόν όλα τα χρόνια, ιδιαίτερα παρατηρείται μια μετακίνηση των εργαζομένων από τον αγροτικό τομέα στο τομέα των υπηρεσιών η οποία συνοδεύτηκε από σημαντική άνοδο της αστικοποίησης του πληθυσμού.

Στις αστικές περιοχές της χώρας εμφανίζεται το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας (10,0%) σε σύγκριση με (7,0%) στις ημιαστικές και (2,7%) στις αγροτικές περιοχές.

Κατά τα έτη 1976-1979 όπου η αύξηση του προϊόντος ήταν σχετικά υψηλή το ίδιο υψηλή ήταν και η μεταβολή της παραγωγικότητας και της

απασχόλησης. Μετά όμως το 1979 τόσο η παραγωγικότητα όσο και η απασχόλησης εξακολουθεί μια μακροχρόνια πτωτική τάση αλλά με σημαντικές διακυμάνσεις γύρω από αυτή ευρύτερες για την παραγωγικότητα και στενότερες για την απασχόληση.

Διαχρονικά κατά τη περίοδο 1981-1984 τόσο ο απόλυτος αριθμός των ανέργων όσο και η αναλογία τους στο εργατικό δυναμικό αυξήθηκε.

(ΚΟΡΡΕΣ 1998)

Η κοινωνία ζει μέσα στα προβλήματα και στην προσπάθεια για υπερνίκηση των προβλημάτων της. Το κοινωνικό πρόβλημα είναι μια κατάσταση ή μια ανωμαλία στην οποία βρίσκεται ένα τμήμα της κοινωνίας ή η κοινωνία στο σύνολο της, και φανερώνει την κοινωνική δυσλειτουργία.

Το κοινωνικό πρόβλημα είναι ένα γεγονός εμπειρικό που υπάρχει αντικειμενικά και μπορεί να διαπιστωθεί. Δεν το αισθάνονται μόνο όσοι πλήττονται από αυτό αλλά γίνεται αντιληπτό και από ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο. Έχει ένα γενικότερο κοινωνικό αντίκτυπο, όπως η ανεργία, η εγκληματικότητα, κ.τ.λ. Γενικότερα τα κοινωνικά προβλήματα έχουν ανυπολόγιστες κοινωνικές συνέπειες και επιδρούν διαλυτικά στην κοινωνία και επιτείνουν την αντικοινωνικότητα. (ΓΚΙΚΑΣ 1985).

Ανεργία στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, τις τελευταίες δεκαετίες η φυσική αύξηση του πληθυσμού της Ελλάδας μειώνεται συνεχώς, μείωση ιδιαίτερα αισθητή στις ηλικίες μέχρι 14 ετών με αντίστοιχη αύξηση των ηλικιών άνω των 65 ετών. Οι μεταβολές αυτές έχουν όπως είναι φανερό σημαντικές επιπτώσεις στην αγορά εργασίας.

Πιο συγκεκριμένα στο διάστημα 1991-1999 το εργατικό δυναμικό της χώρας αυξήθηκε κατά 13,6% και με πιο έντονους ρυθμούς αύξησης

το γυναικείο εργατικό δυναμικό. Παρόλη την αύξηση το γυναικείο εργατικό δυναμικό παραμένει σε σχετικά χαμηλά επίπεδα στο σύνολο του εργατικού δυναμικού της χώρας.

Η απασχόληση σε δραστηριότητες του τριτογενή τομέα αυξήθηκε κατά 29,8% με συνέπεια στον τομέα αυτό να απασχολείται το 60,1% του συνόλου των απασχολούμενων κατά το έτος 1999, έναντι 50,2 κατά το έτος 1991.

Στον δευτερογενή τομέα η απασχόληση μειώθηκε κατά 9,9% και αντιπροσωπεύει το 22,9% του συνόλου κατά το 1999, σε σχέση με 27,5% κατά το 1991.

Τέλος η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία και αλιεία) μειώθηκε κατά 17,0% την ίδια περίοδο, με αποτέλεσμα το έτος 1999 να απασχολείται στον τομέα το 17,0% του συνόλου των απασχολούμενων έναντι του 22,2% κατά το έτος 1991.

Κλάδοι με πτωτικές τάσεις της απασχόλησης είναι εκείνοι των μεταφορών / αποθηκεύσεων / επικοινωνιών, όπως επίσης και ο κλάδος της μεταποίησης. Αντίθετα κλάδοι με αυξητικές τάσεις είναι η εκπαίδευση, η υγεία / κοινωνική μέριμνα και οι τράπεζες και ιδιωτικοί χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, καθώς και το εμπόριο και τα ξενοδοχεία / εστιατόρια.

Το ποσοστό ανεργίας στην χώρα μας παρουσιάζει μια σταθερή αυξητική τάση κατά την διάρκεια της τελευταίας 25ετίας με τάσεις σταθεροποίησης μετά το 1995 μέχρι και το 1997, ενώ αυξάνεται κατά τα έτη 1998 και 1999, αύξηση που συνδυάζεται με σημαντική αύξηση στο σύνολο της προσφοράς εργασίας.

Τέσσερα σημεία είναι αυτά που ορίζουν τα παραπάνω:

- A) Η αύξηση της εισροής μεταναστών
- B) Η εντεινόμενη συμμετοχή των γυναικών στον ενεργό πληθυσμό
- Γ) Η μειονεκτική θέση των νέων με χαμηλό και μέσο εκπαιδευτικό επίπεδο και,

Δ) Οι σημαντικές εξελίξεις στην διάθρωση της ελληνικής παραγωγικής βάσης στο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Συγκεκριμένα έχουμε τα εξής:

Κατά την περίοδο 1991-1997 ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 47%, φθάνοντας έτσι σε ποσοστό 10,3% επί του εργατικού δυναμικού, έναντι 7,6% το έτος 1991. Η αύξηση της ανεργίας στην Ελλάδα συνεχίστηκε και το 1999 φθάνοντας στο 11,7% επί του εργατικού δυναμικού, αντιπροσωπεύοντας 523.374 ανέργους.

Δυστυχώς ένα μεγάλο ποσοστό του συνόλου των ανέργων αντιπροσωπεύουν οι μακροχρόνια άνεργοι (άνεργοι για περισσότερο από 12 μήνες), ποσοστό που αυξάνεται ραγδαία και συνεχώς.

Όσο αφορά τα δύο φύλα το 1999 από το σύνολο των ανέργων το 38,6% είναι άνδρες και το 61,4% γυναίκες, πράγμα που υποδεικνύει ότι υπάρχει εντονότερο πρόβλημα στην αγορά εργασίας των γυναικών.

Μια δεύτερη συνιστώσα και ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα στην αγορά εργασίας είναι η ύπαρξη αλλά και η τάση μεγέθυνσης εκείνων των μειονεκτούσων ομάδων που αποκλείονται ή και κινδυνεύουν να αποκλεισθούν εντελώς από την αγορά εργασίας.

Όσο αφορά την περιφερειακή διάρθρωση των στοιχείων της αγοράς εργασίας και ιδιαίτερα της ανεργίας, κατά το έτος 1998 φαίνεται ότι έξι περιφέρειες, έναντι τεσσάρων εμφανίζουν μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας από το μέσο της Χώρας (Στερεά Ελλάδα, Δυτική Μακεδονία, Ήπειρος, Δυτική Ελλάδα, Αττική και Βόρειο Αιγαίο), ενώ στις περιφέρειες Θεσσαλίας και Κεντρικής Μακεδονίας η ανεργία είναι πολύ πλησίον του μέσου της Χώρας. Επίσης κοντά στο μέσο της χώρας αλλά χαμηλότερη από αυτόν είναι η ανεργία στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη και στην Πελοπόννησο.

Τα παραπάνω στοιχεία δείχνουν ότι οι Περιφέρειες που η απασχόλησή τους στηρίζεται παράλληλα στο δευτερογενή τομέα και στον πρωτογενή τομέα (χωρίς την ανάπτυξη των υπηρεσιών, κυρίως στον τουρισμό) επελέγησαν ή πλήττονται περισσότερο από την ανεργία, ενώ αντίθετα στις περιφέρειες με παράλληλη αγροτική και τουριστική δραστηριότητα το πλήγμα της ανεργίας είναι χαμηλότερης έντασης. (www.forthnet.gr 2003)

Είδη Ανεργίας

Σύμφωνα με τον Δημητρόπουλο, ανάλογα με το πλαίσιο στο οποίο εκδηλώνεται και το χρόνο που διαρκεί η ανεργία μπορεί να διακριθεί σε ορισμένα είδη.

Κριτήριο διάκρισης	Είδος ανεργίας
1. Εύρος του εργατικού δυναμικού	α) Συνολική Ανεργία β) Κλαδική Ανεργία
2. Εμβέλεια κάλυψης	α) Εθνική Ανεργία β) Τοπική Ανεργία
3. Διάρκεια	α) Μακροχρόνια Ανεργία β) Βραχυχρόνια Ανεργία
4. Βαθμός διαφάνειας	α) Επίσημη Ανεργία β) Συγκαλυμμένη Ανεργία

(ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ 2002)

Η ανεργία ανάλογα με την αιτία που την προκαλεί μπορεί να χαρακτηριστεί ως εξής :

α. Διαρθρωτική ανεργία

Είναι η ανεργία που είναι αποτέλεσμα, των ικανοτήτων που δεν ταιριάζουν με αυτά που απαιτούν οι εργοδότες. Μια μορφή της διαρθρωτικής ανεργίας είναι η *τεχνολογική ανεργία* η οποία προέρχεται από την εισαγωγή νέου τεχνολογικού εξοπλισμού στις παραγωγικές μονάδες.

(WILSON & CLARK 1999)

Η διαρθρωτική ανεργία αποδίδεται και σε άλλα γεγονότα όπως :

- Στη δυσαρμονία ανάμεσα στις ανάγκες της οικονομίας σε εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό και στις εκροές του εκπαιδευτικού συστήματος ή στο ειδικευμένο εργατικό δυναμικό που παραμένει άνεργο
- Υπάρχουν άνεργοι που είναι ανειδίκευτοι και αδυνατούν να καλύψουν θέσεις εργασίας για τις οποίες απαιτείται εξειδικευμένο προσωπικό με ειδικές γνώσεις.
- Μπορεί να υπάρχει δυσαρμονία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας σε τοπικό επίπεδο δηλαδή υπάρχουν θέσεις εργασίας σε ένα μέρος της χώρας αλλά τα άτομα με τις ικανότητες για αυτές τις θέσεις ζουν κάπου αλλού.

Σε πολλά άτομα δεν αρέσει να μετακινούνται, το κόστος τις μετακινήσεις, ο φόβος του αγνώστου και οι οικογενειακοί δεσμοί κάνουν τη μετακίνηση αρκετά δύσκολη.

Ως μέτρα πολιτικής αντιμετώπισης αυτού του είδους ανεργίας μπορεί να θεωρηθούν :

- Η δραστηριοποίηση του θεσμού του Επαγγελματικού Προσανατολισμού για να συμβάλλει αποτελεσματικά στον περιορισμό της δυσαρμονίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας.
- Σωστός προγραμματισμός τη τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ζητούμενης εξειδικευμένης εργασίας.

- Προώθηση νέων προγραμμάτων εκπαίδευσης και λειτουργίας νέων ειδικοτήτων που θα υποστηρίζουν την ανάπτυξη νέων τεχνολογικά προηγμένων κλάδων.
- Επιδότηση επιχειρήσεων που παρέχουν πρακτική εξάσκηση σε μαθητές τεχνικών σχολών του Ο.Α.Ε.Δ.
- Εφαρμογή προγραμμάτων που αποβλέπουν στη διευκόλυνση γεωγραφικής κινητικότητας του εργατικού δυναμικού για λόγους απασχόλησης.
- Σύσταση νέων υπηρεσιών για μια πιο σωστή πληροφόρηση γύρω από τις εκάστοτε ανάγκες σε εξειδικευμένο προσωπικό και τις γενικότερες προοπτικές απασχόλησης.

Όλα τα μέτρα που αναφέρθηκαν αποβλέπουν στη μείωση της διαρθρωτικής ανεργίας.(ΕΥΣΤΡΑΤΟΓΛΟΥ 1985)

β. Κυκλική ανεργία

Είναι η ανεργία, που είναι το αποτέλεσμα ενός πολύ χαμηλού επιπέδου συνολικής ζήτησης, προέρχεται από την ύφεση των οικονομικών δραστηριοτήτων της οικονομίας. Ένα άλλο όνομα για την κυκλική ανεργία, είναι *ανεργία ανεπαρκούς ζήτησης* η οποία είναι αποτέλεσμα της πολύ μικρής ζήτησης για αγαθά και υπηρεσίες στην οικονομία. Χαμηλή ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες σημαίνει χαμηλή ζήτηση για εργασία, και αύξηση της ανεργίας.(WILSON & CLARK 1999)

Μέτρα πολιτικής για την αντιμετώπιση της Κυκλικής ανεργίας είναι:

- Η παροχή κινήτρων για την αύξηση των επενδυτικών δραστηριοτήτων από των Ιδιωτικό Τομέα.
- Μια σχετικά αυστηρή εισοδηματική πολιτική για τον περιορισμό του κόστους εργασίας.
- Επιδοτήσεις στους επιχειρηματίες για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

- Επιχορηγήσεις Δήμων και Κοινοτήτων για την ανάληψη έργων κοινής ωφέλειας στα οποία θα απασχοληθούν άνεργοι.

Με τα μέτρα αυτά προωθείται η απασχόληση άνεργου εργατικού δυναμικού, με αποτέλεσμα τη μείωση της κυκλικής ανεργίας. (ΕΥΣΤΡΑΤΟΓΛΟΥ 1998)

γ. Ανεργία δυσκαμψίας

Μερικά άτομα είναι άνεργα, επειδή δεν μπορούν επί του παρόντος να βρουν εργασία η οποία να ταιριάζει με τα προσόντα τους. Έχουν τις ικανότητες και την κατάρτιση που χρησιμεύουν στην οικονομία, αλλά βραχυπρόθεσμα είναι ανίκανοι να βρουν τη κατάλληλη εργασία. Η ανεργία δυσκαμψίας είναι η ανεργία των ατόμων που βρίσκονται προσωρινά μεταξύ εργασιών. (WILSON & CLARK 1999)

δ. Ανεργία τριβής

Σε ένα ορισμένο γεωγραφικό χώρο είναι δυνατόν να υπάρχουν ταυτόχρονα άνεργοι και κενές θέσεις εργασίας για την ίδια ειδικότητα. Οι εργοδότες ψάχνουν για το πιο κατάλληλο άνθρωπο που θα δεχθεί τους όρους με τους οποίους προσφέρουν μια κενή θέση εργασίας. Ένας άνεργος από την άλλη πλευρά, ψάχνει να βρει εκείνη τη θέση εργασίας που θα τον ικανοποίησει περισσότερο.

Όσο μεγαλύτερη είναι η κινητικότητα των εργαζομένων τόσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός τους, που διέρχεται από την αγορά εργασίας προς αναζήτηση νέας και ως εκ τούτου μεγαλύτερος είναι ο αριθμός εισόδου στην ανεργία. Η ανεργία τριβής είναι συμβατή με την πλήρη απασχόληση και πρόκειται για *ηθελημένη ανεργία*.

Βασικά αίτια της ανεργίας τριβής είναι ,α)ο χρόνος που μεσολαβεί μέχρι να κάνει ένας άνεργος την επιλογή του και β)ο χρόνος διαπραγμάτευσης, αναμονής.

Η ανεργία τριβής είναι λιγότερο σημαντική από τα υπόλοιπα είδη ανεργίας, γιατί δημιουργείται κυρίως από την έλλειψη πληροφόρησης και

την αδυναμία του αυτόματου συμψηφισμού προσφοράς κι ζήτησης εργασίας.

Κύριοι φορείς για την αντιμετώπιση αυτού του είδους της ανεργίας είναι οι Υπηρεσίες Απασχόλησης, τα Γραφεία Εύρεσης Εργασίας τα οποία είναι η σημαντική και σχεδόν μοναδική πηγή πληροφόρησης για την αγορά εργασίας. (ΕΥΣΤΡΑΤΟΓΛΟΥ 1985, ΣΚΟΥΤΕΛΗΣ 1996)

ε. Εποχιακή ανεργία

Είναι η ανεργία των ατόμων, τα οποία είναι χωρίς εργασία λόγω παραγόντων οι οποίοι ποικίλουν ανάλογα με την εποχή του χρόνου. Τα άτομα είναι συχνά άνεργα, επειδή οι εργασίες τους εξαρτώνται από εποχιακούς παράγοντες, έτσι πολλοί από τους εποχιακούς εργαζόμενους χάνουν τη δουλειά τους μέχρι την επόμενη εποχή.

Αυτό το είδος ανεργίας είναι συνήθως βραχυπρόθεσμο και έτσι δεν αποτελεί θέμα μεγάλου μέρους της κυβερνητικής πολιτικής για την ανεργία. (WILSON & CLARK 1999)

στ. Τεχνολογική ανεργία

Θεωρείται αποτέλεσμα της τεχνολογικής ανάπτυξης, της εισαγωγής σύγχρονων μηχανημάτων, του εκσυγχρονισμού ή του αυτοματισμού της παραγωγής. Πρόκειται για ένα πρόβλημα το οποίο βρίσκεται συχνά στο επίκεντρο των συζητήσεων και των ανησυχιών, δεδομένου ότι αν και πραγματικό είναι εξαιρετικά δύσκολο να γίνει κατανοητό.

Η Τεχνολογία μπορεί να είναι πηγή δημιουργίας θέσεων εργασίας, ειδικά όταν έχει ως αποτέλεσμα την ίδρυση νέων βιομηχανιών. Παρ' όλα αυτά η μηχανή είναι δυνατόν να εκτοπίσει τον άνθρωπο από καθιερωμένες εργασίες. (AZNAR 1997)

Θεωρητικές και οικονομικές ερμηνείες της ανεργίας.

α . Η Φιλελεύθερη Θεώρηση, Κλασσική ανεργία.

Θεωρώντας ότι και η αγορά εργασίας όπως και η αγορά αγαθών διέπεται από το νόμο της προσφοράς και της ζήτησης, συνεπάγεται ότι και η προσφορά εργασίας από τα άτομα βρίσκεται σε θετική συσχέτιση με το πραγματικό μισθό. Ενώ, η ζήτηση εργασίας από τις επιχειρήσεις βρίσκεται σε αρνητική συσχέτιση με το πραγματικό μισθό. Η ελεύθερη παραβολή προσφοράς και ζήτησης για κάθε τύπου εργασίας καθορίζει ένα μισθό ισορροπίας με τον οποίο η προσφορά είναι ίση με τη ζήτηση.

Εάν η αγορά εργασίας είναι τελείως ανταγωνιστική και ελεύθερη από κάθε ρυθμιστικό εμπόδιο έχει ως αποτέλεσμα την προσαρμογή των μισθών και την μη επίτευξη της ισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης.

Έτσι σύμφωνα με τη Φιλελεύθερη θεώρηση

« Η ανεργία υπάρχει γιατί απλά υπάρχουν κανονισμοί και ρυθμίσεις που εμποδίζουν την ελεύθερη διαπραγμάτευση των μισθών.»

Συνεπώς η ανελαστικότητα των μισθών είναι η πρωταρχική αιτία της ανεργίας.

β. Η Παρεμβατική Θεώρηση: Κεϋνσιανή ανεργία.

Η Κεϋνσιανή προσέγγιση θεωρεί ότι το κλειδί του προβλήματος βρίσκεται στο επίπεδο της συνολικής ζήτησης, μη δεχόμενη τη ταύτιση αγοράς εργασίας και αγοράς αγαθών.

Ακόμη και αν είχαμε πτώση και ανελαστικότητα των μισθών δεν θα επιτυγχάναμε απορρόφηση της ανεργίας. Η πτώση των μισθών δεν παραινεί μόνο τη ζήτηση εργασίας, αλλά έχει επίσης αρνητικές επιπτώσεις στην ενεργό ζήτηση. Εφόσον το κόστος εργασίας δεν είναι ο κυρίως υπεύθυνος της ανεργίας και εφόσον δε μπορούμε να στηριχθούμε στην α-

νελαστικότητα των μισθών για την επίτευξη της πλήρους απασχόλησης. Η Κεϋνησιανοί θεωρούν ως το κλειδί του προβλήματος το επίπεδο της ενεργούς ζήτησης.

γ. Η θεωρία της ανισοροπίας

Πρόκειται για μια πρόταση του E. Malinvaud και η θέση του στηρίζεται στην απόρριψη της ουσιαστική υπόθεσης της κλασικής θεωρίας της ισορροπίας. Κατά την οποία σε κάθε περίοδο η ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης πραγματοποιείται σε κάθε αγορά μέσω τις διακυμάνσεις των τιμών. Οι τιμές δεν προσαρμόζονται αρκετά γρήγορα ώστε να επιτευχθεί ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης. Η ισορροπία δεν πραγματοποιείται λοιπόν με την προσαρμογή των τιμών αλλά με την τροποποίηση των ποσοτήτων.

δ. Η θεωρία του Φορντικού προτύπου

Αντιλαμβάνεται την ανεργία ως το αποτέλεσμα της κρίσης του “φορντικού” τρόπου οργάνωσης της εργασίας, δηλαδή, το υπόδειγμα διέρχεται κρίση λειτουργίας και η παρούσα ανεργία αντιπροσωπεύει βαθιές αλλαγές της παραγωγικής μηχανής.

Η δυσλειτουργία στον τρόπο οργάνωσης της εργασίας δεν επιτρέπει πλέον την αύξηση της παραγωγικότητας όπως στο παρελθόν και το υπόδειγμα γίνεται το ίδιο ανταγωνιστικό. Η αποσύνθεση της παραγωγικής μηχανής και η μείωση των λιγότερο εξειδικευμένων θέσεων εργασίας, αποτελούν τις πηγές αυξήσεις της χρόνια ανεργίας. (ΣΚΟΥΤΕΛΗΣ 1996)

Αίτια της ανεργίας

Η αιφνίδια αύξηση της ανεργίας μετά το 1973 στην πλειονότητα των βιομηχανικών χωρών ανάγκασε αναλυτές, οικονομολόγους να προσπαθήσουν να δώσουν εξηγήσεις για τις αιτίες της ανεργίας. Συχνά, το αποτέλεσμα ήταν απλοϊκές προσεγγίσεις στραμμένες σε εξωγενής ή ακόμα και έξω - οικονομικούς παράγοντες.

Οι δημογραφικές αλλαγές, η τεχνολογική πρόοδος, ανταγωνισμός ακόμα και η ίδια η συμπεριφορά των ανέργων προτάθηκαν ως επεξηγήσεις χωρίς όμως να δίνουν απαντήσεις για το ποιές ήταν οι αλλαγές που επήλθαν στο σύστημα παραγωγής και ανέτρεψαν τους μηχανισμούς που εξασφάλιζαν μέχρι τότε σχετική ισορροπία μεταξύ προσφοράς και αναγκών για εργασία.

Παρόλο που όπως θα δούμε παρακάτω, δεν μπόρεσαν να δώσουν πραγματικές εξηγήσεις για την αύξηση της ανεργίας. Οι προσεγγίσεις είναι χρήσιμες γιατί μπορούν να αποτελέσουν συστατικά στοιχεία στην ανάλυση και την υιοθέτηση συνολικής στρατηγικής κα πολιτικής ενάντια στην ανεργία.

Τα κυριότερα αίτια είναι τα εξής :

α. Δημογραφικές εξελίξεις

Ποσοτικές μεταβολές στην προσφορά εργασίας.

Για πολλούς η ανεργία θεωρήθηκε ως αποτέλεσμα έλευσης ενός αυξημένου ενεργού πληθυσμού ηλικίας 15 έως 65 ετών. Η εξέλιξη αυτού του πληθυσμού εξαρτάται αφενός από τη φυσιολογική αύξηση του γενικού πληθυσμού και αφετέρου από το μεταναστευτικό κίνημα.

Συνέπεια όλων αυτών είναι η παρατεταμένη ύφεση της οικονομίας και η μείωση ευκαιριών απασχόλησης στην αγορά εργασίας των νεοεισερχομένων. Πράγματι η αναλογία των νεοεισερχομένων ανέργων στην αγορά εργασίας στο σύνολο των ανέργων της χώρας αυξήθηκε από 45,2% το

1988 σε 54% το 1991. Επίσης οι άνεργοι μεταξύ 14-29 ετών αποτελούσαν σχεδόν το 60% του συνόλου το 1993.

Σε πολλές χώρες η πρόσθεση του αριθμού των νεοεισερχομένων ανέργων στην αγορά εργασίας, των μεταναστών αλλά και της επίδρασης στην αγορά εργασίας της συμπεριφοράς ορισμένων κατηγοριών πληθυσμού (γυναίκες, νέοι, ηλικιωμένοι, εργαζόμενοι) δίνουν άθροισμα μεγαλύτερο του αριθμού των ανέργων.

Οι πλέον σύγχρονες προσεγγίσεις δεν θεωρού ότι η ανεργία είναι απλώς η διαφορά μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας οι οποίες εξελίσσονται κατά αυτόνομο τρόπο. Ο άνεργος πληθυσμός δεν καθορίζεται μόνο από τις δημογραφικές και πολιτιστικές συνιστώσες, αλλά εξαρτάται λειτουργικά και από την κατάσταση στην αγορά εργασίας.

Ο ενεργός πληθυσμός αποτελεί τη βάση συνολικής προσφοράς εργασίας και προσδιορίζεται από τρεις βασικές μεταβλητές :

- α. το ύψος του πληθυσμού
- β. την εξέλιξη της μετανάστευσης και παλιννόστησης
- γ. το μέγεθος και την μεταβολή των ποσοστών συμμετοχής του πληθυσμού στο εργατικό δυναμικό.

Η εξέλιξη του ενεργού πληθυσμού είναι αποτέλεσμα του τρόπου και του ρυθμού της οικονομικής μεγέθυνσης. Ο ενεργός πληθυσμός είναι *διαθέσιμη παραγωγική πηγή*. (ΣΚΟΥΤΕΛΗΣ 1996, ΚΟΡΡΕΣ 1998)

β. Ποιοτικές μεταβολές στην προσφορά εργασίας

Και η παρούσα ερμηνεία αύξησης της ανεργίας βρίσκεται στην ίδια κατεύθυνση με την προηγούμενη στο μέτρο που τονίζει το ρόλο της η προσφορά εργασίας. Η διαφορά έγκειται στο ότι λαμβάνει υπόψη, όχι τις ποσοτικές μεταβολές της προσφοράς, αλλά τα ποιοτικά χαρακτηριστικά. Άλλοτε είναι η μη προσαρμογή των χαρακτηριστικών (εξειδίκευση) των ανέργων σε σχέση με τις ανάγκες της οικονομία, άλλοτε πρόκειται για τις

συμπεριφορές των απόντων για εργασία και τις στρατηγικές τους στην εξερεύνηση της αγοράς εργασίας.

γ. Ανεργία από έλλειψη προσαρμογής

Η δυναμική των βιομηχανικών οικονομιών, τόσο σε περίοδο κρίσης όσο και σε περίοδο ανάκαμψης, ακολουθείται από συνεχή τροποποίηση των δομών απασχόλησης. Μεταβολές των εξειδικεύσεων από την επίδραση των τεχνολογικών αλλαγών, αναδιανομή κατά κλάδο λόγω του ά-νισου ρυθμού ανάπτυξης τους, γεωγραφική αναδιανομή της οικονομικής δραστηριότητας μεταξύ περιοχών ή σε διεθνές επίπεδο. Από τα παραπάνω δύναται να εμφανιστούν τα εξής :

- Από το ένα μέρος η ανισότητα μεταξύ των εξειδικεύσεων και χαρακτηριστικών των εργαζομένων σε σχέση με τις απαιτήσεις των προσφερομένων και προσφάτων δημιουργηθέντων θέσεων εργασίας, θα εξηγούσε τη μη χρησιμοποίηση μερικών κατηγοριών εργαζομένων. Η υπευθυνότητα έγκειται λοιπόν στην κακή λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος με την ευρεία έννοια, είτε πρόκειται για την αρχική βασική γενική και επαγγελματική εκπαίδευση, είτε για τη συνεχή κατάρτιση.
- Από την άλλη πλευρά, η κινητικότητα απαιτεί ένα χρονικό διάστημα μεταξύ δυο διαδοχικών απασχολήσεων διάρκειας η οποία είναι μεγαλύτερη όταν οι εργασίες είναι απομακρυσμένες και η πληροφόρηση των αιτούντων για εργασία λιγότερο καλή. Το αποτέλεσμα ισούται με τη δημιουργία ανεργίας οφειλόμενη κυρίως στις ατέλειες της οργάνωσης της αγοράς εργασίας και στα διάφορα εμπόδια στη κινητικότητα.

Η ύπαρξη αυτών των παραγόντων μη προσαρμογής είναι προφανής και συμμετέχει στην εξήγηση της παράτασης της διάρκειας της ανεργίας για μερικές κατηγορίες εργαζομένων, τους λιγότερο εξειδικευμένους ή

τους δύσκολα μετακινούμενους. Αποτελούν όμως παράγοντα αύξησης του συνολικού όγκου της ανεργίας.

δ. Ανεργία λόγω της συμπεριφοράς των ατόμων (Ηθελημένη ανεργία)

Μια γενική και φιλόδοξη θεωρία της σύγχρονης ανεργίας, γεννήθηκε από μερικούς νέο-φιλελευθέρους οικονομολόγους με την εγκατάλειψη της υπόθεσης για τέλεια πληροφόρηση στην αγορά εργασίας. Ερμηνεύει την ανεργία ως συνέπεια των ατομικών στρατηγικών αναζήτησης εργασίας.

Σύμφωνα με την παραπάνω θεωρία, σε μια συγκεκριμένη αγορά εργασίας, εκείνος που αναζητά εργασία ή μια καλύτερη εργασία δεν διαθέτει παρά μόνο μερική πληροφόρηση για το σύνολο των διαθέσιμων θέσεων εργασίας. Η καλύτερευση της πληροφόρησης είναι ένα μέσον εξεύρεσης πλέον ικανοποιητικής εργασίας. Η αναζήτηση αυτής της πληροφόρησης απαιτεί χρόνο. Θα μπορούσε λογικά να παρατείνει την περίοδο ανεργίας ή ακόμα να γίνει άνεργος εάν αυτό θα του επέτρεπε να ανακαλύψει ευκαιρίες εργασίας.

Η ανεργία θα ήταν το αποτέλεσμα εκλογικευμένης ατομικής επιλογής. Το άτομο προς αναζήτηση εργασίας συγκρίνει από το ένα μέρος το κόστος αναζήτησης και το προφανές κόστος.

Είναι αδύνατο να αρνηθούμε μερικές πραγματικές καταστάσεις όπως :

- α. Η μη πληροφόρηση επιβραδύνει την επαφή μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας
- β. Οι προς αναζήτηση εργασίας αρνούνται θέσεις με την ελπίδα ότι θα βρουν καλύτερες αργότερα
- γ. Οι άνεργοι χρησιμοποιούν τους κανόνες αποζημιώσεων από την ασφάλιση ανεργίας για να επιμηκύνουν τη διάρκεια.

Γενικά είναι διαμφισβήτητο ότι οι άνεργοι προσπαθούν, λιγότερο ή περισσότερο συνειδητά να καθορίσουν μια στρατηγική αναζήτησης εργα-

σίας. Με την ίδια λογική μπορούμε να πούμε ότι η κρίση στην αγορά εργασίας θα έπρεπε να προκαλέσει στα "λογικά" άτομα ελάττωση της διάρκειας της ηθελημένης ανεργίας. Πρακτικά όμως παρατηρούμαι παντού παράταση της διάρκειας της ανεργίας

ε. Διεθνοποίηση, Ανταγωνισμός, Ελεύθερες ανταλλαγές.

Εδώ και μερικά χρόνια, η ανεργία κυρίως μεταξύ των μη εξειδικευμένων εργατών αυξήθηκε κατά πολύ, καθώς και οι εργαζόμενοι έχουν υποστεί αντιστοίχως μείωση των πραγματικών μισθών. Παράλληλα μερικές χώρες έγιναν σημαντικοί παραγωγοί και εξαγωγείς βιομηχανικών προϊόντων.

Πολλοί αναλυτές, συνδέοντας τα παραπάνω δέχονται ότι η αύξηση των εισαγωγών βιομηχανικών προϊόντων που παράγονται από εργαζόμενους μικράς εξειδίκευσης, δρα αρνητικά στη ζήτηση της συγκεκριμένης κατηγορίας εργαζομένων στο εσωτερικό των χωρών.

Ως μια από τις αιτίες αύξησης της ανεργίας θεωρούνται:

- Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας,
- Η εντατικοποίηση του ανταγωνισμού,
- Οι ελεύθερες ανταλλαγές,
- Οι εισαγωγές από χώρες χαμηλού κόστους του συντελεστή εργασίας.

Υπογραμμίζοντας τα ευεργετήματα της ελεύθερης ανταλλαγής όπως η ανταγωνιστική πίεση στην αγορά εργασίας ή οποία φέρει αύξηση των μισθών, ξεχνούμε ότι η κίνηση των αγαθών αποτελεί σχεδόν τέλειο υποκατάστατο και τείνουν να ενοποιήσουν την αγορά εργασίας. Ο ανταγωνισμός των χωρών με χαμηλούς μισθούς δεν καταστρέφει όλες τις θέσεις εργασίας, αλλά αυξάνει τις ανισότητες μεταξύ ανταγωνιστικών εργατών. Πρακτικά ο ανταγωνισμός μεταξύ των χωρών και η πλειονότητα του ε-

μπορίου κινητοποιεί το εργατικό δυναμικό ανάλογων ανταγωνιστικών εξειδικεύσεων.

Κατά πολλούς η διεθνοποίηση συμβάλλει στην ενδυνάμωση της μεγέθυνσης του είδους των ανταλλαγών κατά τρόπο ώστε οι ανταλλαγές μεταξύ χωρών να μοιάζουν ολοένα και περισσότερο με τις ανταλλαγές που πραγματοποιούνται στο εσωτερικό τμήμα κάθε χώρας.

Κατά συνέπεια ο ανταγωνισμός ευνοεί τη μεγέθυνση και ανάπτυξη της οικονομίας ή οποία διέρχεται από μια ακατάπαυστη δημιουργία και εξαφάνιση επιχειρήσεων, προκαλώντας την ακμή και παρακμή ολόκληρων τομέων και επηρεάζοντας τη παραγωγή στο εσωτερικό των διαφόρων χωρών ή ακόμα και μεταξύ της ίδιας χώρας. Η παραπάνω ανάπτυξη ακολουθείται από μαζική καταστροφή θέσεων εργασίας.

στ. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας ως ένα από τα βασικότερα αίτια της ανεργίας

Από την εποχή της βιομηχανικής ανάπτυξης οι συνέπειες τις τεχνολογικής εξέλιξης και προόδου στην απασχόληση και την ανεργία αποτελούν κλασικό σημείο διαμάχης. Συχνά προλέγουν ότι το επόμενο κύμα τεχνολογικών αλλαγών, θα προκαλέσει μαζική ανεργία και μεγάλη πτώση των μισθών. Αχούμε πολλά πρακτικά παραδείγματα εργατικών εξεγέρσεων εξαιτίας του φόβου καταστροφής θέσεων εργασίας από την εισαγωγή τεχνολογικών μηχανών.

Ιστορικά όμως στις βιομηχανικές χώρες η αύξηση της παραγωγής συμβαδίζει με την επέκταση της απασχόλησης και την αύξηση της παραγωγικότητας που ουσιαστικά συνδέθηκαν με την τεχνολογική πρόοδο. Η τεχνολογική πρόοδος συμβάδισε με την επιτάχυνση της μεγέθυνσης της οικονομίας, την καλύτερευση του επιπέδου ζωής και την αύξηση της απασχόλησης. Στο παρελθόν η έλευση των νέων τεχνολογιών απεδείχθη

μάλλον περισσότερο δημιουργική για θέσεις εργασίας παρά καταστροφική.

Ίσως η τεχνολογική πρόοδος να είναι δυνατόν να προκαλέσει μαζική ανεργία αλλά μόνο σε ένα κόσμο όπου όλες οι επιθυμίες θα είχαν ικανοποιηθεί ή όπου η ζήτηση θα βρισκόταν σε καθεστώς συνεχούς περιορισμού κάτι που δεν έχει συμβεί ποτέ μέχρι τώρα.

Σε περιόδους επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας όταν η αύξηση της ανεργίας συμπίπτει με την εμφάνιση και εφαρμογή νέων τεχνολογιών, πάντα γίνεται προσπάθεια να θεωρηθεί η τεχνολογική πρόοδος ως πηγή ανεργίας.

Φαίνεται ότι η τεχνολογία ταυτόχρονα, καταργεί θέσεις εργασίας και δημιουργεί άλλες. Γενικώς καταστρέφει θέσεις εργασίας χαμηλού κόστους και χαμηλής παραγωγικότητας και δημιουργεί άλλες πλέον παραγωγικές και εξειδικευμένες θέσεις με υψηλότερο μισθό.

Θα πρέπει να διακρίνουμε δυο καταστάσεις:

α. Τις προσωρινές επιδράσεις τις εισαγωγής των νέων τεχνολογιών, κατά την οποία η τεχνολογική πρόοδος αποτελεί παράγοντα επιτάχυνσης των μεταβολών που αφορούν, τόσο στην ποιοτική σύνθεση της εργασίας όσο και στην κατά κλάδο διανομή της απασχόλησης. Επειδή η προσαρμογή των εργαζομένων σε αυτές τις εξελίξεις, δεν είναι ούτε τέλεια, ούτε άμεση, έχουμε ως αποτέλεσμα προσωρινή ανεργία μη προσαρμογής. Είτε γιατί τα είδη υπάρχοντα επαγγελματικά χαρακτηριστικά δεν ανταποκρίνονται πλέον στις νέες θέσεις εργασίας, είτε επειδή απαιτείται ένας ορισμένος χρόνος για την κινητικότητα των εργαζομένων.

β. Η απώτερες διαρκείς επιδράσεις, κατά την οποία οι νέες τεχνικές έχουν άμεση αρνητική επίδραση στην απασχόληση εκεί όπου εφαρμόζονται. Αυτή η αρνητική επίδραση αντισταθμίζεται από έμμεση αύξηση των θέσεων εργασίας, ως αποτέλεσμα τις εισαγωγής των νέων τεχνολογιών.

Όλοι αυτή η διαδικασία εξαρτάται όμως από το επίπεδο της συνολικής ζήτησης και τη μεγέθυνση της οικονομίας.

Αξιολογώντας λοιπόν την επίπτωση της τεχνολογίας στην απασχόληση δεν μπορούμε να διακρίνουμε τις άμεσες και έμμεσες επιδράσεις στη δημιουργία και κατάρτιση θέσεων εργασίας.

(ΣΚΟΥΤΕΛΗΣ 1996)

ζ. Η Αύξηση της παραγωγικότητας

Η αύξηση της παραγωγικότητας σε μια επιχείρηση ή σε ένα κλάδο, με ταυτόχρονη στασιμότητα ή και πτώση του επιπέδου παραγωγής καθώς και αύξηση της ανεργίας σε κοινωνική κλίμακα, δεν είναι καθόλου παράξενο φαινόμενο.

Η αύξηση της παραγωγικότητας δεν εξασφαλίζει τη συνολική αύξηση της παραγωγής και της απασχόλησης, ενώ η θέση της εργατικής τάξης συνολικά χειροτερεύει.

Ένα μέρος των εργατών πλεονάζει σε σχέση με τις ανάγκες του κεφαλαίου σε εργατική δύναμη που του είναι απαραίτητη για να βγάλει υπεραξία. Όσο η πρόσφορα εργασίας ξεπερνά τη ζήτηση, τόσο αυξάνονται οι προϋποθέσεις μεγαλύτερης εκμετάλλευσης του εργαζόμενου τμήματος της εργατικής τάξης. Η μεγαλύτερη εκμετάλλευση αυτού του τμήματος σημαίνει παραπέρα αύξηση της ανεργίας. (ΤΟΛΙΟΣ-ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑΣ 1984)

Σύμφωνα με την κοινωνιολογική πλευρά ο Γκίκας ως αίτια αύξησης της ανεργίας αναφέρει τα εξής:

1. Η είσοδος της τεχνικής στην οικονομία που εκτοπίζει πολλά εργατικά χέρια.
2. Η συγκέντρωση των κεφαλαίων σε διαρκώς λιγότερα χέρια, λόγω του ανταγωνισμού των κεφαλαίων και του εκτοπισμού των ασθενε-

νέστερων από τις ισχυρότερες. Συνέπεια αυτού είναι η διάλυση επιχειρήσεων και η απόλυση εργατών.

3. Η έλλειψη κεφαλαίου για την αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πηγών μιας χώρας.
4. Η μάχη των κεφαλαιούχων να πραγματοποιούν κέρδη και όχι να αξιοποιούν παραγωγικά τα κεφάλαια τους.
5. Η έλλειψη προγραμματισμού λειτουργιών και επαγγελμάτων που οδηγεί σε υπερκορεσμό ορισμένων επαγγελμάτων και άρα σε ανεργία.
6. Το φαινόμενο της πολυθεσίας σε μια κοινωνία το οποίο μπορεί να επιτείνει το πρόβλημα της ανεργίας.

Φαίνεται ότι όλοι οι παράγοντες που αναφέρθηκαν πιο πάνω συντελούν στη δημιουργία του προβλήματος της ανεργίας, σε διαφορετικό βαθμό ο κάθε ένας. Τα αίτια λοιπόν της ανεργίας, είναι ποικίλα και η λύση του προβλήματος αυτού δεν είναι δυνατή χωρίς κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, τολμηρές μερικές φορές. Το άτομα όσο και αν παρακολουθεί το νόμο της προσφοράς και της ζήτησης στο τομέα της εργασίας, δε μπορεί να εξασφαλιστεί. Γιατί δεν μπορεί να προβλέψει τις μελλοντικές εξελίξεις αφού η οικονομική ζωή είναι ένα διαρκές γίγνεσθαι. (ΓΚΙΚΑΣ 1985)

Συνέπειες της ανεργίας

Έχουμε χαρακτηρίσει την ανεργία ως ένα κοινωνικό πρόβλημα. Από κοινωνική και ψυχολογική άποψη, η ανεργία μπορεί να θεωρηθεί βασική αιτία κοινωνικών ανισοτήτων, αφού δημιουργεί μια κατηγορία πολιτών τους ανέργους με μειονεκτική, οικονομική και κοινωνική θέση. Έτσι έχουμε δύο κοινωνικές ομάδες : των ανέργων και των απασχολούμενων,

που τους χωρίζει η άσκηση του δικαιώματος της εργασίας. (ΓΚΙΚΑΣ 1985)

α. Κοινωνικές επιπτώσεις

Ο Δημητρόπουλος αναφέρει ως κοινωνικές επιπτώσεις της ανεργίας τις εξής :

- Αυξημένες δυσκολίες συμμετοχής του ανέργου σε κοινωνικές εκδηλώσεις, με αποτέλεσμα άμβλυση άλλων αρνητικών επιπτώσεων.
- Μείωση της οικογενειακής και κοινωνικής αναγνώρισης του ατόμου.
- Δυσκολίες στην ένταξη του ανέργου και της οικογένειας σε πολιτιστικές ομάδες.
- Αποδυνάμωση της κοινωνικής θέσης του ατόμου.
- Δημιουργία έντασης στις σχέσεις του με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.
- Αύξηση της ατομικής και κοινωνικής απομόνωσης

(ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ 2002)

Επίσης θα αναφέρουμε και τις συνέπειες, ιδιαίτερα της ανεργίας μακράς διάρκειας πάνω στους νέους, που έχουν κάποια ειδικότητα. Η παρατεταμένη ανεργία, τους επιφέρει απώλεια γνώσεων που είναι απόκτηση από την εκπαίδευση τους, εφόσον δεν μπορούν για αρκετό χρονικό διάστημα να τις αξιοποιήσουν στην πράξη. (ΓΚΙΚΑΣ 1985)

Η μακρά διάρκεια από μόνη της προξενεί μια νέα κατάσταση: αποσυνδέει, απορρίπτει, αποκοινωνικοποιεί, απομονώνει.

Η κοινωνική πραγματικότητα δεν είναι η ανεργία όπως την ορίζουν και την αντιλαμβάνονται οι οικονομολόγοι αλλά όπως την βιώνουν οι άνεργοι. Υπάρχουν Κατηγορίες ανέργων που βιώνουν την ανεργία διαφορετικά από άλλους : καθημερινές στερήσεις, αίσθημα ντροπής μπροστά σε άλλες ακατανόητες καταστάσεις, άγχος για το απρόβλεπτο μέλλον, πρό-

κληση απαισιοδοξίας, εμφάνιση συναισθημάτων ανασφάλειας, θλίψης και φόβου. (ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ 2002, AZNAR 1997).

Η ανεργία βιώνεται ως ένας βαθύς τραυματισμός, που αγγίζει το σύνολο της ιδιωτικής, οικογενειακής, κοινωνικής ζωής. Η ανεργία είναι απώλεια μιας κατάστασης. Ζούμε σε κοινωνίες όπου η άσκηση αμειβόμενης εργασίας, αποτελεί την κύρια μορφή αναγνώρισης μιας χρησιμότητας ή ακόμα κοινωνικής ύπαρξης.

Πέραν του οικογενειακού περιγύρου και το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων διαταράσσονται από την ανεργία. Πολλές από τις διαπροσωπικές σχέσεις οικοδομήθηκαν με την αφετηρία της εργασίας και ως εκ τούτου αμβλύνονται. Έχοντας συνειδητοποιήσει την απαξίωση τους οι άνεργοι έχουν την τάση να διαρρηγνύουν ηθελημένα τις κοινωνικές τους σχέσεις μπροστά στον κίνδυνο να γίνουν αδιάφορες. Να προκαλούν τον οίκτο, την καταφρόνηση ή τον φόβο για πιθανή αίτηση για βοήθεια από τρίτους.

Η ρήξη παρατηρείται όχι μόνο στις διαπροσωπικές σχέσεις, αλλά και στις μορφές συμμετοχής στην κοινωνική ζωή, για οποιαδήποτε άλλη συμμετοχική δραστηριότητα. (ΓΚΙΚΑΣ 1985)

β. Ψυχολογικές επιπτώσεις

Η απασχόληση ακολουθείται από μια διαδικασία ψυχολογικής ιδιοποίησης των μελών και του χώρου εργασίας. Η ανεργία βιώνεται ως αυθαίρετος αποκλεισμός από μια παραγωγική διαδικασία της οποίας ο εργαζόμενος εξασφαλίζει την ανάπτυξη. Η ανεργία λοιπόν βιώνεται ως διαδικασία απαξίωσης.

Η αρνητική αντανάκλαση στις οικογενειακές σχέσεις είναι άμεση. Εάν ο άντρας, αρχηγός της οικογένειας, βρίσκεται άνεργος και κυρίως όταν η γυναίκα εργάζεται, η ανεργία ανατρέπει τα στερεότυπα πρότυπα των ρόλων στο εσωτερικό της οικογένειας. Αποτελεί την αιτία επιθετικών και εριστικών συμπεριφορών που επιδεικνύονται από αισθήματα άγχους, ε-

νοχή ακόμα και βίας .Εάν πρόκειται για άνεργη γυναίκα, τότε συχνά βρίσκεται υπό πίεση από το περιβάλλον της για επιστροφή στο παραδοσιακό της ρόλο ως οικοκυράς, ενάντια στον οποίο πρέπει να αγωνιστεί. Η συμπεριφορά των παιδιών επηρεάζεται από τη ρήξη της οικογενειακής ισορροπίας και από το κλίμα ανασφάλειας που αυτή προκαλεί.

Το ίδιο εμφανής είναι και οι αντανakλάσεις τους στο επίπεδο υγείας, όχι τόσο από την υποβάθμιση της υλικής πραγματικότητας, όσο από την ανατροπή της ψυχικής ισορροπίας της οποίας η εκδηλώσεις είναι πολλαπλές :

- ψυχολογικές ή ψυχιατρικές ασθένειες
- μείωση αντιστάσεων
- αγχώδεις διαταραχές

γ. Οικονομικές επιπτώσεις

Από οικονομική άποψη ανεργία σημαίνει ανεπαρκή αξιοποίηση του βασικού παραγωγικού πόρου μιας χώρας, που είναι το ανθρώπινο δυναμικό της. Από αυτό το γεγονός συνεπάγεται απώλεια εισοδήματος για τον άνεργο, απώλεια φορολογικών εσόδων για το δημόσιο, μείωση των παραγωγικών δυνατοτήτων ολόκληρης της οικονομίας και απώλεια εισφορών κοινωνικής ασφάλισης.

Η μείωση των εσόδων του κράτους από την φορολογία εισοδημάτων αλλά και την έμμεση φορολογία της κατανάλωσης αποστερεί την πολιτεία από τους αναγκαίους πόρους για την ανάπτυξη και χρηματοδότηση των κοινωνικών υπηρεσιών, υγείας, παιδείας, άμυνας κτλ. Η απώλεια όμως πόρων του κράτους δεν προέρχεται από την απώλεια φορολογικών εσόδων με την έννοια που περιγράψαμε παραπάνω.

Η συνεχιζόμενη ανεργία οδηγεί σε μεγαλύτερη ένταση την «αδήλωτη απασχόληση» στα πλαίσια λειτουργίας της «παρά-οικονομίας» η οποία πέρα από το ότι είναι κοινωνικά απαράδεκτη, έχει κοινωνικές επιπτώσεις

με την φορολογική διαφυγή των εισοδημάτων και την απώλεια εσόδων στις κοινωνικές ασφαλίσεις. (ΕΥΣΤΡΑΤΟΓΛΟΥ 1998)

Για να επανέλθουμε στις οικονομικές επιπτώσεις στο άτομο μπορούμε να πούμε, ότι οι οικονομικές δυσκολίες είναι συχνά αξεπέραστες. Η αύξηση της διάρκειας της ανεργίας και ο περιορισμός του χρόνου δικαιώματος παροχών από την ασφάλιση μπορούν να οδηγήσουν σε υπέρμετρη φτώχεια.

Παραπάνω δόθηκε ένα φάσμα καταστάσεων, οι οποίες διαφοροποιούνται πρακτικά από τη δράση ειδικών παραγόντων. Ο κυρίως παράγοντας είναι η επαγγελματική και πολιτιστική κληρονομιά του ατόμου, κατευθύνει τις αντιδράσεις στον αρχικό τραυματισμό, η φύση της άμυνας και την επεξεργασία εναλλακτικών σχεδίων.

Η ανεργία κάτω από αυτή τη θεώρηση θεωρείται ως πολλαπλασιαστής των ανισοτήτων. Ο άνεργος κατά γενική ομολογία αντιστέκεται καλύτερα όταν έχει υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και εξειδίκευσης, το ίδιο και όταν διαθέτει ένα πυκνό ιστό οικογενειακών και κοινωνικών σχέσεων ή όταν μπορεί να θέσει σε εφαρμογή μηχανισμούς αλληλεγγύης.

Όλοι οι άνεργοι επηρεάζονται από ψυχολογικές και κοινωνικές διεργασίες, όταν η διάρκεια της ανεργίας αυξάνει ή όταν το πέρασμα από την ανεργία επαναλαμβάνεται και οι υποκειμενικές και αντικειμενικές ικανότητες αντίστασης αμβλύνονται. Η επαγγελματική επανένταξη μπορεί να σταθεροποίηση την κατάσταση αλλά τα ίχνη θα παραμείνουν. (ΣΚΟΥΤΕΛΗΣ 1996)

Ομάδες πληθυσμού που πλήττονται περισσότερο από την ανεργία

Πέρα από το γεγονός ότι η ανεργία εδώ και αρκετά χρόνια βρίσκεται σε ανησυχητικά επίπεδα, εκείνο που δημιουργεί μεγαλύτερη ανησυχία

είναι η επιλεκτικότητα της. Το γεγονός δηλαδή, ότι η ανεργία πλήττει περισσότερο ορισμένες μόνο ομάδες του εργατικού δυναμικού.

Πρόκειται για τους νέους, τις γυναίκες, τους ανειδίκευτους εργάτες και τα μειονεκτούντα άτομα δηλαδή, για ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, για τις οποίες η πολιτεία δεν μπόρεσε ακόμα να εξασφαλίσει το δικαίωμα της εργασίας και την ίση μεταχείριση στην αγορά εργασίας. (ΕΥΣΤΡΑΤΟΓΛΟΥ 1998)

Είναι γνωστό ότι κυρίως οι νέοι αποτελούν το μεγαλύτερα θύματα της ύφεσης και ανεργίας. Τα τελευταία χρόνια σε όλες τις χώρες πυκνώνουν σύννεφα στο ήδη βεβαρημένο ορίζοντα της ανεργίας των νέων. Οι νέοι, όπως και οι προχωρημένης ηλικίας εργαζόμενοι και οι γυναίκες πλήττονται από ανεργία μακράς διάρκειας. Το μεγαλύτερο πρόβλημα τους είναι το ξεκίνημα της επαγγελματικής τους καριέρας, μιας και οι πόρτες που χτυπούν για εργασία τους ζητούν κάποια προϋπηρεσία. (ΚΑΤΣΑΝΕΒΑΣ 1991)

Οι κατηγορίες αυτές των ανέργων και χωρίς ιδιαίτερα προσόντα, δεν μπορούν να βρουν εργασία κυρίως σε περιόδους οικονομικής ύφεσης γιατί τότε αυξάνονται οι οικονομικές ανισότητες ανάμεσα σε αυτές τις κατηγορίες του πληθυσμού. (ΚΟΡΡΕΣ 1998)

Εντυπωσιακή είναι η αύξηση της ανεργίας των νέων στην χώρα μας. Μεταξύ 1975 και 1981 οι άνεργοι νέοι κάτω των 25 ετών, αυξήθηκαν κατά 25,3%. Δηλαδή, ενώ το 1975 στους 100 ανέργους, οι 6 ήταν κάτω των 25 ετών, ενώ το 1981 στους 100 ανέργους οι 18 ήταν κάτω των 25 ετών.

Στην κατηγορία των νέων μεταξύ 15-24 ετών το ποσοστό ανεργίας είναι υπερδιπλάσιο από αυτό των ηλικιών 25-29 (28,3% έναντι 13,4%).

Οι νέες γυναίκες σε αντίθεση με τους άνδρες είναι εκείνες που εμφανίζουν τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας. Το 1983 από τις 100 γυναίκες η-

λικίας 15-24 ετών οι 30 ήταν άνεργες, ενώ ο αντίστοιχος αριθμός για τις ηλικίας 25-29 ετών ήταν οι 10 άνεργες. (ΚΑΤΣΑΝΕΒΑΣ 1991)

Το πρόβλημα της ανεργίας των νέων και των γυναικών φέρνει στο προσκήνιο το ερώτημα, αν και κατά πόσο το εκπαιδευτικό σύστημα είναι εναρμονισμένο με τις ανάγκες της οικονομίας. Είναι γεγονός ότι σε καμία χώρα ανεξάρτητα από το πολιτικό της σύστημα, δεν είναι δυνατό να απορροφώνται απεριόριστα οι απόφοιτοι Πανεπιστημίου.

Έτσι και στην χώρα μας η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη δεν μπορεί να επιταχυνθεί, όταν από τη μια μεριά υπάρχει υπερπροσφορά επιστημόνων και από την άλλη έλλειψη αποφοίτων άλλων εκπαιδευτικών βαθμίδων.

Σε άρθρο της εφημερίδας ΒΗΜΑ (Λάμπας Π. 10/5/92), αναφέρεται τα έξης για την Πανεπιστημιακή εκπαίδευση :

“ Τα πτυχία χαρακτηρίζονται *τρύπια* , αφού δεν μπορούν να εξασφαλισθούν ούτε αυτό που κάποτε θεωρείτο δεδομένο **μια θέση στο δημόσιο!** “

Τα στοιχεία δείχνουν ότι το 60% των ανέργων είναι άτομα σπουδές λυκείου έως και μεταπτυχιακές, ενώ το υπόλοιπο 39,2% αποτελούν αυτοί που έχουν τελειώσει το πολύ το γυμνάσιο. Πιο αναλυτικά, το 10,7% των ανέργων έχει πτυχίο ΑΕΙ, το 8,3% του ΤΕΙ, το 3% φοίτησε σε κάποια ανώτατη σχολή και το 0,2% έχει μεταπτυχιακές σπουδές. Το υψηλότερο ποσοστό κατέχουν οι απόφοιτοι λυκείου που δεν έχουν επαγγελματική κατάρτιση 38,6% του συνόλου.

Στο σύνολο των ανέργων το 57,4% είναι γυναίκες και το 42,6% άνδρες (ΕΣΥΕ, ΟΑΕΔ 1989). Ειδικότερα στο σύνολο των ανέργων γυναικών το 10,2% είναι πτυχιούχοι ΑΕΙ, ενώ το 41,9 % απόφοιτοι λυκείου, χωρίς επαγγελματική κατάρτιση. Έτσι το πρόβλημα για τις πτυχιούχους, κυρίως

όμως για τις ανειδίκευτες αποφοίτους λυκείου είναι ιδιαίτερα οξύ.
(ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ 1998)

Μέτρα αντιμετώπισης της ανεργίας

Από τις προηγούμενες αναλύσεις προκύπτει η αναγκαιότητα να ληφθούν μέτρα από την πολιτεία για τη προστασία του ατόμου από τις συνέπειες της ανεργίας.

Επειδή τα αιτία της ανεργίας διαφέρουν από χώρα σε χώρα ή ακόμα από εποχή σε εποχή, διαφοροποιούνται ανάλογα και τα μέτρα που εφαρμόζονται.

Παρακάτω θα αναφερθούμε σε μια σειρά μέτρων για την αντιμετώπιση της ανεργίας και των συνεπειών της.

Η αδυναμία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας αποτελεί τη βασική αδυναμία της ανεργίας. Τα προβλήματα της δυσαρμονίας αυτής μπορούν να αντιμετωπιστούν με την βελτίωση της κινητικότητας της εργασίας και την προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος στις σύγχρονες οικονομικές και κοινωνικές δομές της εποχής μας.

Έχει αποδεχθεί πως η πρόσβαση στην αγορά εργασίας και η άσκηση του δικαιώματος της εργασίας δεν μπορεί να βασιστεί μόνο στη γενική και πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Οι προσπάθειες που καταβάλλονται, έστω και καθυστερημένα για την αναβάθμιση του ρόλου της τεχνικής παιδείας, δημιουργούν τις βάσεις για την αλλαγή μιας νοοτροπίας που θέλει τον τεχνίτη πολίτη δεύτερης κατηγορίας και την τεχνική – επαγγελματική εκπαίδευση σαν καταφύγιο μιας νοοτροπίας που υποβιβάζει τον κοινωνικό ρόλο της τεχνικής παιδείας.

Η ευελεξία της αγοράς εργασίας είναι ένα θέμα που άρχισε πρόσφατα να εξετάζεται για την καταπολέμηση της ανεργίας.

Πρόσφατα χώρες της ΕΟΚ άρχισαν την εφαρμογή προγραμμάτων που αποσκοπούν στην ανάπτυξη τοπικών πρωτοβουλιών απασχόλησης των νέων. Παρόμοια προσπάθεια καταβάλλεται και στη χώρα μας. Αντί να περιμένει την εκδήλωση ενδιαφέροντος των παραγωγικών τάξεων για την υπαγωγή τους σε κάποιο πρόγραμμα επιδότησης για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Η πολιτεία μελετά παράλληλα την οικονομική και τεχνική υποστήριξη των νέων, ώστε να μετατρέψουν σε πράξη τις ιδέες τους για ανάληψη της δικής τους επιχειρηματικής δράσης.

Όσον αφορά την επίδραση της τεχνολογίας στην απασχόληση θα πρέπει η μεταξύ τους σχέση να αντιμετωπιστεί με μια δυναμική προοπτική, που τονίζει το ρόλο που παίζουν οι νεωτερισμοί και οι τεχνολογικές πρόοδοι στις διαδικασίες της οικονομικής μεγέθυνσης και των διαρθρωτικών μεταβολών. Η προσέγγιση αυτού του είδους, υπογραμμίζει το πόσο είναι σημαντικό να καθιερωθούν πολιτικές και θεσμοί που ευνοούν τη διάχυση των νέων τεχνολογιών σε όλες τις οικονομικές δραστηριότητες και διευκολύνουν την αφομοίωση τους από τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές.

Από την πλευρά της προσφοράς εργασίας είναι ανάγκη η δημόσια εξουσία, οι επιχειρήσεις και οι εργαζόμενοι να υιοθετήσουν μέτρα που διευκολύνουν τη κινητικότητα και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων για να ικανοποιηθεί η νέα ζήτηση, εάν θέλουμε να αποφύγουμε να δούμε την τεχνολογική πρόοδο να έχει αρνητικές συνέπειες.

Η δυναμική της τεχνολογικής προόδου έχει ήδη επηρεάσει τις δομές της παραγωγής και την οργάνωση της πλειονότητας των μεταποιητικών βιομηχανιών και τις δραστηριότητες των υπηρεσιών, απαλύνοντας συγχρόνως τη διάκριση μεταξύ των δυο αυτών κατηγοριών.

Η ιδιαιτερότητα της τεχνολογικής προόδου έγκειται στο ότι η καλή χρήση της επιβάλλει συχνά ουσιαστική τροποποίηση της οργάνωσης ερ-

γασίας και του βαθμού των απαιτούμενων εξειδικεύσεων. (ΣΚΟΥΤΕΛΗΣ 1996, ΕΥΣΤΡΑΤΟΓΛΟΥ 1998)

Σήμερα από πολλούς, προβάλλεται η άποψη ότι η αύξηση των επενδύσεων μπορεί να περιορίσει δραστικά το πρόβλημα της ανεργίας. Αυτός ο ορισμός μόνο κάτω από ορισμένες συνθήκες μπορεί να ισχύει και ειδικότερα όταν αυτές οι επενδύσεις διευρύνουν τη παραγωγή, αυξάνουν τον αριθμό θέσεων εργασίας στο σύνολο της οικονομίας.

Για να συμβάλλουν λοιπόν οι επενδύσεις στον περιορισμό της ανεργίας, θα πρέπει να οδηγούν συνολικά στην αύξηση της απασχόλησης. Όμως για την επίτευξη αυτού του σκοπού και γενικότερα για την ευνοϊκή επίδραση της αυξανόμενης παραγωγικότητας της εργασίας στην απασχόληση, χρειάζεται μια συνολική παρέμβαση του δημόσιου τομέα με αντιμονοπωλιακό προσανατολισμό. Θα περιορίζει την ασυδοσία των μονοπωλίων και την εξάρτηση και θα αναπτύσσει ένα ευρύ πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων για παραγωγικούς και κοινωνικούς σκοπούς, στα πλαίσια ενός δημοκρατικού προγράμματος ορθολογικής ανάπτυξης της χώρας,

Στα πλαίσια μιας τέτοιας επενδυτικής πολιτικής και με μια σειρά άλλα μέτρα θεσμικού χαρακτήρα μπορεί να περιορισθεί ουσιαστικά η ανεργία. (ΤΟΛΙΟΣ-ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑΣ 1984)

Φορείς ασφάλισης της ανεργίας

Ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ), είναι σήμερα ο γενικός φορέας ασφάλισης μισθωτών. Συμβάλλει στην αντιμετώπιση της ανεργίας προληπτικά (επιμορφώσεις, εκπαίδευση, επαγγελματικός προσανατολισμός, γραφεία εργασίας) και κατασταλτικά ως προς τις συνέπειες της, με την οικονομική υποστήριξη των ανέργων.

Περιορισμένες ομάδες μισθωτών καλύπτονται από άλλους φορείς. Οι φορείς ασφάλισης των ειδικών αυτών κατηγοριών μισθωτών είχαν προβλέψει για την κάλυψη του κινδύνου ανεργίας πριν από την ίδρυση του γενικού φορέα και διατήρησαν την αυτονομία τους. Οι φορείς αυτοί είναι το ΝΑΤ, το Ταμείο Εργατών Τύπου Αθηνών και Θεσσαλονίκης και το Ταμείο Συντάξεως Προσωπικού Εφημερίδων Αθηνών και Θεσσαλονίκης.

Οι ασφαλίσεις ανεργίας καλύπτουν ουσιαστικά τους μισθωτούς. Κατά κανόνα, οι αυτό – απασχολούμενοι δεν μπορούν να καλυφθούν. Οι κατηγορίες που αποκλείονται είναι κυρίως, οι εργαζόμενοι του αγροτικού τομέα, οι εργαζόμενοι κατ' οίκον. Επίσης κατηγορίες εργαζομένων σε σταθερές εργασίες (π.χ. δημόσιοι υπάλληλοι) δεν καλύπτονται από τις ασφάλειες. Το ίδιο ισχύει και για τους εποχιακούς εργάτες. (ΣΚΟΥΤΕΛΗΣ 1990, 1996)

ΕΝΟΤΗΤΑ Β

Γυναίκα και Εργασία

Σήμερα οι γυναίκες καταλαμβάνουν θέσεις και στην επίσημη αγορά εργασίας. Τόσο οι προσωπικές ανάγκες όσο και οι οικονομικές έχουν οδηγήσει στην αύξηση της συμμετοχής τους σε όλους τους χώρους εργασίας.

Η πορεία της κοινωνίας δείχνει ότι η θέση της γυναίκας είναι παντού όπου υπάρχει χρέος, δημιουργία, εργασία. Οι πολλαπλοί ρόλοι της γυναίκας τόσο στην ιδιωτική όσο και στην δημόσια ζωή, δημιουργούν γυναίκες ευαίσθητες και ευάλωτες ψυχολογικά λόγω των ρόλων που καλείται να ανταποκριθεί.

Η Pieltre, προσδίδει τον εξής τριπλό ρόλο στη γυναίκα :

- α. της μητέρας, που ανάγεται στις πιο απομακρυσμένες εποχές,
- β. της συζύγου, που υπήρχε ανέκαθεν,
- γ. της γυναίκας σαν αυτόνομης προσωπικότητας, χειραφετημένης σιγά-σιγά από τέλος του Μεσαίωνα. (ΒΟΥΤΥΡΑΣ 1981, ΣΚΟΔΡΑ 1998)

α. Ο ρόλος της μητέρας

Οι γυναίκες από την στιγμή που θα γεννηθούν, προετοιμάζονται για το ρόλο της «μητέρας». Η μητρότητα είναι το πιο σημαντικό στοιχείο στο γυναικείο ρόλο. Η στάση της οικογένειας και της κοινωνίας αλλάζει απέναντι στη γυναίκα από τη στιγμή που θα γίνει μητέρα. Θεωρείται ότι θα φθάνει η στιγμή της ολοκλήρωσης της. Οι γυναίκες θεωρούνται ότι έχουν «φυσικά» το χάρισμα της γλυκύτητας, της υπομονής, της επιείκειας, της ηρεμίας και για αυτό είναι πιο κατάλληλες να ασχοληθούν (ΣΚΟΔΡΑ 1998, ΚΑΝΤΑΡΖΗ 1991)

Ένας μεγάλος αριθμός γυναικών, αμφιβάλλει για τη θέση αυτή και πολλές φορές αρνιούνται συνειδητά να αναλάβουν έναν τέτοιο ρόλο. Μετά την αποδοκιμασία όμως της κοινωνίας, η οποία επιμένει σε μεγάλο

βαθμό να θεωρεί ότι η βιολογία των γυναικών είναι καθοριστική, αναλαμβάνουν αναγκαστικά το ρόλο της «μητέρας».

Όταν η γυναίκα αποτύχει στο ρόλο της «μητέρας» δηλαδή, να προσφέρει τις υπηρεσίες της στα παιδιά και στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας, κατηγορείται για μια σειρά από δυσκολίες ή προβλήματα, τα οποία βιώνει όλη η οικογένεια. Όλα αυτά στην συνέχεια έχουν ως αποτέλεσμα, η γυναίκα να βιώνει συναισθήματα ενοχής, άγχους, καθώς και συμπτώματα κατάθλιψης. (ΣΚΟΔΡΑ 1998)

Ο ρόλος της «μητέρας», σύμφωνα με την Μουσούρου, είναι ένας ρόλος, που έχει άμεση επίδραση στην γυναικεία απασχόληση.

β. Ο ρόλος της συζύγου

Η γυναίκα έναν άλλο ρόλο που έχει, που συνήθως συνδυάζεται και με τον πρώτο ρόλο, δηλαδή της «μητέρας», είναι ο ρόλος της «συζύγου». Στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες η σύζυγος, όταν γίνεται μητέρα, χάνει την εξουσία της, και την ξανά αποκτά όταν έχουν ήδη μεγαλώσει τα παιδιά και πάνε στο σχολείο. Επίσης, αποκτά την εξουσία της, όταν επιστρέφει στην εργασία της, αν φυσικά εργάζεται.

Η γυναίκα-σύζυγός, θεωρείται περισσότερο ισότιμη με τον σύζυγο της, όταν εργάζεται και από την στιγμή που εξακολουθεί να είναι υπεύθυνη για την φροντίδα των παιδιών και του νοικοκυριού.

(ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ 2000)

γ. Ο ρόλος της αυτόνομης προσωπικότητας

Η γυναίκα μετά από μεγάλες προσπάθειες, απέκτησε το ρόλο της «αυτόνομης προσωπικότητας», υιοθέτησε την ανάγκη της προσωπικής προσφοράς της στην παραγωγική διαδικασία, ακολουθώντας παράλληλα και τον οικογενειακό της ρόλο, δηλαδή της «μητέρας» και της «συζύγου».

Η γυναίκα πρέπει να αναπτύξει πρωτοβουλία, για κάθε τι που την ενδιαφέρει επαγγελματικά αλλά και κοινωνικά. Με αυτό τον τρόπο, θα αποκτήσει το αίσθημα ότι προσφέρει κοινωνικά χρήσιμο έργο, τονίζοντας

συγχρόνως την αυτοπεποίθηση και την αυτοεκτίμηση της. Έτσι θα καταρρίψει το μύθο για την ανάγκη της προστασίας της από τον σύζυγο, κατανοώντας την επίκτητη λειτουργία της αντρικής κυριαρχίας. (ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ 1992)

Εκτός από τον τριπλό ρόλο της γυναίκας, δηλαδή μητέρας-συζύγου-αυτόνομης προσωπικότητας, που παρουσιάζει η Pieltre υπάρχει ακόμη ένας ρόλος της γυναίκας, στον οποίο αναφέρεται η Ammer, το ρόλο της «νοικοκυράς».

Η «νοικοκυράς» στην Ελλάδα επιτελεί απαιτητικότητα, ένα είδος λειτουργίας, υποκαθιστώντας στην ουσία το κράτος πρόνοιας. Οι εργασίες της «νοικοκυράς» έχουν μια ιδιομορφία : *δεν την δεσμεύουν μόνο πρακτικά αλλά και συναισθηματικά και ηθικά*. Είναι εργασίες που αφορούν ανθρώπους (παιδιά, σύζυγος, ηλικιωμένους) και όχι μόνο αντικείμενα (σπίτι, νοικοκυριό).

Η γυναίκα δεσμεύεται ν' αγαπά και όχι απλώς να υπηρετεί. Αυτή η ηθικά δέσμευση εμποδίζει την ανεξαρτησία και τη χειραφέτηση της. Η ιδεολογία της «επιστροφής στο σπίτι» , δεν φαίνεται να βρίσκει πρόσφορο έδαφος, καθώς οι δαπάνες του κράτους για κοινωνική πρόνοια περικόπτονται, ιδιαίτερα από συντηρητικές κυβερνήσεις. (ΛΕΟΝΤΙΔΟΥ-AMMER 1992)

Η θέση της γυναίκας στην αγορά εργασίας (ιστορική αναδρομή)

α. Ομηρική Εποχή

Στην Ομηρική εποχή, η γυναίκα κυριαρχεί στο σπίτι, όμως δεν συμμετέχει στα κοινά και στη δημόσια ζωή. Δέχεται τη θέση που της όρισε η κοινωνία, προσηλωμένη στα καθήκοντα της συζύγου, μητέρας και κόρης. Η παρουσία της γυναίκας στον επαγγελματικό χώρο είναι ανύπαρκτη.

β. Ιστορική Εποχή

Στην Ιστορική εποχή η γυναίκα είναι υποταγμένη στον άνδρα. Ο άνδρας είναι ο αρχηγός της οικογένειας και της κοινωνίας, ενώ η γυναίκα είναι σκλάβα, άμισθη, υπηρέτρια, χωρίς δικαιώματα. Και σε αυτή την εποχή η γυναίκα δεν λαμβάνει μέρος στην επαγγελματική ζωή.

γ. Κλασσική Εποχή

Στην Κλασσική εποχή η θέση της γυναίκας στην εργασία είναι διάφορες στις πόλεις – κράτη. Στην Αθήνα, αν και η γυναίκα δεν είναι κλεισμένη μέσα στο σπίτι, ολόκληρο το σύστημα της Αθηναϊκής ζωής, δείχνει στη γυναίκα ότι η θέση της δεν είναι στην επαγγελματική ζωή. Δεν της επιτρέπει να ασκεί πολλά επαγγέλματα όπως το επάγγελμα του γιατρού. Ενώ στην Σπάρτη η γυναίκα επαγγελματικά θεωρείται χρήσιμη και σημαντική

δ. Ρωμαϊκή Εποχή

Στην Ρωμαϊκή εποχή η γυναίκα δεν έχει κανένα ατομικό, κοινωνικό ή επαγγελματικό δικαίωμα.

ε. Βυζάντιο

Στο Βυζάντιο υπάρχει μια διαφοροποίηση, όσον αφορά τη θέση της γυναίκας. Η γυναίκα αρχίζει να ασχολείται με την υφαντουργία, το εμπόριο και την βιοτεχνία, ο οποίος αριθμός, ξεπερνά ακόμα και τον αριθμό των ανδρών.

στ. Μεσαίωνα

Στον Μεσαίωνα η γυναίκα εργάζεται σκληρά, ενώ οι συνθήκες της ζωής της, χειροτερεύουν. Η γυναίκα εργάζεται στους αγρούς, γνέθει, υ-

φαίνει. Δεν ασκεί συγκεκριμένο επάγγελμα. Δουλεύει σε πολλές εργασίες χωρίς αμοιβή.

ζ. Αναγέννηση

Στην Αναγέννηση, η θέση της γυναίκας στον επαγγελματικό τομέα, βελτιώνεται. Έχει μια θέση προσφοράς στην παραγωγή, ασχολείται με την εργοτεχνία και την βιοτεχνία και πάλι χωρίς αμοιβή. Την ίδια περίοδο, ξεπροβάλλουν εξέχουσες γυναικείες προσωπικότητες του πνεύματος, των γραμμάτων και των τεχνών.

η. Βιομηχανική Επανάσταση

Στην Βιομηχανική επανάσταση η γυναίκα γίνεται εργάτρια στα εργοστάσια. Η επαγγελματική θέση αρχίζει και αλλάζει. Βασικά, εργάζεται παραγωγικά μέσα στο σπίτι, συνήθως με το αργαλειό, για ενίσχυση του οικογενειακού προϋπολογισμού.

θ. Τεχνολογική Επανάσταση

Η επαγγελματική θέση της γυναίκας, παρουσιάζει μεγάλη βελτίωση έναντι των άλλων εποχών. Η γυναίκα έχει κατορθώσει να αναρριχηθεί στην πολιτική, στη μόρφωση και στην κοινωνική ζωή. (ΤΑΚΑΡΗ 1984)

ι. Από το 1950 έως σήμερα

Μετά το 1950, όταν άρχισε για τις εκβιομηχανισμένες χώρες μια περίοδος οικονομικής ευρωστίας και ανόδου του επιπέδου ζωής, η ανάγκη για πρόσθετα εργατικά χέρια έφερε στην αγορά εργασίας μεγάλο αριθμό γυναικών.

Καθώς περνούν τα χρόνια, οι γυναίκες συνεχίζουν όλο ένα και περισσότερο να μπαίνουν στην αγορά εργασίας. Εν μέρει γιατί θεωρούν πλέον φυσικό πρότυπο ζωής το να είναι εργαζόμενες παράλληλα με τα οικογε-

νειακά τους καθήκοντα, αλλά επίσης ως ένα βαθμό εξαιτίας οικονομικών αναγκών. (ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ 1998)

Σύμφωνα με την Συμεωνίδου, η αγορά εργασίας είναι

« Η σφαίρα, στην οποία αφ' ενός κατανέμεται το υπάρχον εργατικό δυναμικό στις διάφορα παραγωγικές δραστηριότητες και αφετέρου προσδιορίζεται το ύψος του μισθού της εργατικής δύναμης »

(ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ 1993)

Ο 19^{ος} αιώνας θεωρείται μεταβατικός, κατά τον οποίο ορισμένες γυναίκες τείνουν να σπάσουν το κλοιό της απομόνωσης και της αγραμματοσύνης. Το 1951 μόλις το 8% της καταγεγραμμένης απασχόληση ήταν γυναίκες, οι οποίες δούλευαν με χαμηλούς μισθούς και μέσα σε άθλιες συνθήκες εργασίας. Η μαζική είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας άρχισε σε μία περίοδο στυγνής εκμετάλλευσης του εργατικού δυναμικού και ιδιαίτερα των γυναικών για το λόγο ότι οι γυναίκες δεν γινόταν δεκτές στα εργατικά συνδικάτα και δεν είχαν τη δυνατότητα αυτόνομων συλλογικών κινητοποιήσεων.

Παρόλα αυτά οι γυναίκες ενσωματώθηκαν στα μεγάλα εργοστάσια, ιδιαίτερα σε εξαγωγικές βιομηχανίες. Υπήρχε όμως η κρυφή πλευρά της γυναικείας δραστηριότητας, η άτυπη οικονομία δηλαδή η εργασία «με το κομμάτι» η δουλειά στο σπίτι. Πρόκειται για εργασία που δεν δηλώνεται, δεν ασφαλίζεται και δεν μπορεί να συνδικαλιστεί.

Τη δεκαετία 1960-1970 παρατηρήθηκαν μεγάλα κύματα εσωτερικής μετανάστευσης προς τις μεγαλουπόλεις. Αναφέρεται ότι η αθρόα μετανάστευση έφερνε περισσότερες γυναίκες παρά άνδρες στις μεγάλες πόλεις για εύρεση εργασίας. Την περίοδο αυτή οι εργαζόμενες γυναίκες παρουσίαζαν κάποια ταξική ομοιογένεια. Όλες οι ομάδες τους είτε στο Δημόσιο τομέα, είτε στα εργοστάσια δούλευαν στις χαμηλότερα αμειβόμε-

νες εργασίες, κατώτερες υπάλληλοι και δεν μπορούσε κανείς εύκολα να μιλήσει για ταξικό χάσμα.

Ενώ στη δεκαετία 1970-1980 το ποσοστό των οικονομικά ενεργών γυναικών έμενε σταθερό, παράλληλα η σύνθεση του έχει αλλάξει. Ο γυναικείος εργαζόμενος πληθυσμός δεν αποτελεί πια ένα συνεχές στο κατώτατο τμήμα της κοινωνικής ιεραρχίας ή περιθωρίου. Έχει γίνει πια πιο ανομοιογενείς και οξύτερα πολωμένος από τι ο ανδρικός. Στο ένα άκρο βρίσκουμε τις νέες έμμισθες μορφωμένες γυναίκες, και στο άλλο άκρο τις γυναίκες που εκτελούν χειρωνακτικές και χαμηλά αμειβόμενες εργασίες, στις υπηρεσίες, στα εργοστάσια και στην άτυπη οικονομία.

Από το 1983 μέχρι σήμερα, ο αριθμός των θέσεων εργασίας αυξήθηκε γεγονός που είναι ευνοϊκό για τις γυναίκες. Η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, γνώρισε μια εντυπωσιακή αύξηση. Βρέθηκε ότι ο αριθμός των ενεργών γυναικών στις ανώτερες και πιο εξασφαλιστικές κατηγορίες των επιστημόνων και υπαλλήλων πλησιάζει ή και ξεπερνούσε τον αντίστοιχο αριθμό των ανδρών, αν και ανάμεσα πάλι ξεχωρίζουν ή υπερτερούν θα λέγαμε γυναίκες σε μεσαία και κατώτερα τμήματα εργασίας. Υπάρχουν γυναίκες με ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση που εισάγουν νέα ήθη στην κοινωνική ζωή, στρέφονται προς τη δημόσια ζωή, καλλιεργούν το γυναικείο κίνημα. Σύμφωνα με την ΕΣΥΕ 4 στις 10 θέσεις εργασίας κατέχονται σήμερα από γυναίκες. Μια εξήγηση αυτού του γεγονότος είναι η εξάπλωση του τομέος των υπηρεσιών, όπου απασχολούνται 75% γυναίκες! Πολλοί έλληνες ερευνητές μιλούν για μία « νέα γυναικεία ελίτ μεσαίας τάξης ». (ΛΕΟΝΤΙΔΟΥ-AMMER 1992, ΚΟΓΚΙΔΟΥ 1993,)

Γυναικεία απασχόληση

Απασχόληση είχε η γυναίκα από καταβολής κόσμου στον αγώνα της συμβίωσης, αναπαραγωγής και των διαφόρων απασχολήσεων και με αντάλλαγμα την εξάρτηση και την υποταγή της άνδρα που της δημιουργεί μια δουλοπρεπή συμπεριφορά. Στις σύγχρονες κοινωνίες, όπου η γυναίκα απασχολείται και αμείβεται, έγινε δημιουργική και συμβάλει στην ευρύτερη κοινωνία σαν ενεργό μέλος με θετικό επακόλουθο την αυτολοκλήρωση της και τη δυνατότητα να αυτοσυντηρείται. (ZEPBOS 1996)

Η γυναικεία απασχόληση, ως έννοια υπήρξε και ως ένα βαθμό εξακολουθεί να είναι θύμα αντιφάσεων. *Πρώτον*, γιατί τοποθετείται ταυτόχρονα στο επίπεδο της δέοντος και του πραγματικού, δηλαδή, στο επίπεδο της ιδεολογίας και της πράξης, στο επίπεδο των κοινωνικών αξιών που επικρατούν και την αναγκαιότητα της σύγχρονης ζωής. *Δεύτερον*, γιατί μελετάται σε συνάρτηση με το παραδοσιακό οικογενειακό σχήμα και τον ρόλο της γυναίκας στο σχήμα αυτό σε συνάρτηση. Δηλαδή, με τον ιδιωτικό μη εμπορευματικό χώρο που θεωρείται «γυναικείος» και κάποτε σε συνάρτηση με την αγορά εργασίας, δηλαδή με τον δημόσιο χώρο. *Τρίτον*, γιατί η γυναικεία απασχόληση αντιπαρατίθεται ή και συγκρούεται με μια σειρά από μύθους, από τους οποίους είναι δύσκολο να απαλλαγούμε, π.χ. τον μύθο της οικογένειας. Η οικογένεια θεωρείται ένα καθολικό ενιαίο σχήμα, अपαράλλακτο στο κοινωνικό χώρο και στη διάρκεια ζωής του σύγχρονου ανθρώπου, άρα και της σταθερότητας της θέσης και του ρόλου του ατόμου στα πλαίσια του ιδιωτικού χώρου.

Είναι γεγονός όμως, πως τα τελευταία χρόνια, μέσα από αυξομειώσεις, σημειώνεται μια αύξηση της γυναικείας απασχόλησης, αύξηση που οφείλεται στην συγκυρία του πολλαπλασιασμού των ευκαιριών, των δυνατοτήτων και των κινήτρων για την απασχόληση των γυναικών.

α. Ευκαιρίες γυναικείας απασχόλησης

Οι ευκαιρίες γυναικείας απασχόλησης, έχουν μεταπολεμικά πολλαπλασιασθεί για διάφορους λόγους, που συνήθως συνυπάρχουν. Οι κυριότεροι από αυτούς είναι :

1. Η έλλειψη αυτή οφείλεται σε τρεις κύριου λόγους. Ο πρώτος υπήρξε η λόγω του πολέμου και των και των συνεπειών του μείωση του ανδρικού εργατικού δυναμικού. Ο δεύτερος υπήρξε η επιμήκυνση του χρόνου σπουδών, που επιβράδυνε την είσοδο των νέων στην αγορά εργασίας και ο τρίτος είναι η μεταπολεμική οικονομική ανάπτυξη και η αύξηση των θέσεων εργασίας.
2. Η αλλαγή στη δομή της απασχόλησης, με αύξηση των εμπορευματικών δραστηριοτήτων και των υπηρεσιών όπου απασχολούνται πολλές γυναίκες.
3. Η εξασθένηση της κοινωνικής κατακραυγής και η μετατροπή της γυναικείας απασχόλησης από απαξία σε αξία, συνέβαλαν αποφασιστικά στην εξάπλωση των ευκαιριών απασχόλησης μεταξύ γυναικών που δεν ανήκουν σε συγκεκριμένα κοινωνικά στρώματα ή καταστάσεις.
4. Η προοδευτική εξασθένηση των διακρίσεων σε βάρος των γυναικών, συμβάλλει στην αύξηση των παρεχόμενων σ' αυτές ευκαιρίες απασχόλησης. Ευκαιρίες που οι γυναίκες έχουν την δυνατότητα απασχόλησης σε ενδιαφέρουσες εργασίες, με καλή αμοιβή και προοπτικές ικανοποιητικής εξέλιξης.

β. Δυνατότητες γυναικείας απασχόλησης

Μαζί με τις ευκαιρίες, αυξήθηκαν και οι δυνατότητες της γυναικείας απασχόλησης και αυτό για πολλούς λόγους :

1. Η απόκτηση λιγότερων παιδιών. Γιατί η μείωση του μέσου αριθμού παιδιών και η απόκτηση τους, κατά τα πρώτα χρόνια του γάμου, απελευθερώνει γρηγορότερα την σημερινή γυναίκα.

2. Στη βελτίωση της υγείας και της φυσικής κατάστασης των γυναικών, συνέβαλλαν αποφασιστικά η άνοδος του βιοτικού επιπέδου, η βελτίωση των υπηρεσιών υγείας και ασφαλώς η μείωση του μέσου αριθμού των παιδιών.
3. Δημιουργία υπηρεσιών που διευκολύνουν την γυναικεία απασχόληση, όπως παιδικοί σταθμοί και νηπιαγωγεία. Θα πρέπει να σημειώσουμε εδώ, ότι η δημιουργία και η επέκταση αυτών των υπηρεσιών, θεωρείται ως δικαίωμα των γυναικών και ως προϋπόθεση ικανοποίησης του δικαιώματος για εργασία.
4. Άνοδος του εκπαιδευτικού επιπέδου των γυναικών και των παρατηρούμενων τάσεων ενοποίησης των ανδρικών και γυναικείων σπουδών. Όσο περισσότερο μορφωμένη είναι η γυναίκα, τόσο περισσότερες οι πιθανότητες να μπει στο χώρο της εργασίας και να παραμείνει.
5. Γιατί υπάρχει μια τάση ενοποίησης των σποδών, εξάλειψης της παραδοσιακής τους διάκρισης σε ανδρικές και γυναικείες και άρα μια τάση εξάλειψης της πίεσης που το κοινωνικό περιβάλλον ασκούσε στις γυναίκες να σπουδάσουν και να ασχοληθούν με πράγματα που «αρμόζουν στο φύλο τους».
6. Εξοικονόμηση χρόνου από τις οικιακές εργασίες, λόγω της μείωσης του μεγέθους του νοικοκυριού και λόγω της αυτοματοποίησης, απλοποίησης ή και εξάλειψης των εργασιών αυτών, σαν συνέπεια της σύγχρονης τεχνολογίας και της καινούργιας οργάνωσης της ζωής.

γ. Κίνητρα γυναικείας απασχόλησης

Η σύγχρονη γυναικεία απασχόληση δεν αυξήθηκε μόνο επειδή αυξήθηκαν οι ευκαιρίες και οι δυνατότητες των γυναικών να μπουν και να παραμείνουν στην αγορά εργασίας. Αυξήθηκε, επίσης γιατί πλήθυναν και έγιναν σημαντικότερα τα κίνητρα για γυναικεία απασχόληση. Τα κυριότερα είναι :

1. Οι αυξημένες καταναλωτικές ανάγκες της σύγχρονης οικογένειας, τις οποίες σπάνια μπορεί να ικανοποιήσει το εισόδημα από την εργασία ενός μέλους της οικογένειας.
2. Η αύξηση της επιθυμίας της γυναίκας να ανεξαρτοποιηθεί, να απαλλαγεί από την ανία της απομόνωσης στην οικιακή ρουτίνα και το χώρο του σπιτιού. Είναι μια επιθυμία που έχει καλλιεργήσει το σύγχρονο φεμινιστικό κίνημα αλλά και που επιβάλλει η αστάθεια του σύγχρονου γάμου και η αβεβαιότητα για το μέλλον.
3. Η αύξηση της επιθυμίας για βελτίωση της κοινωνικής θέσης, αλλά και της οικογενειακής της.
4. Η αύξηση του ενδιαφέροντος για την εργασία της. Η υπέρβαση της παραδοσιακής αντίληψης, ότι για τη γυναίκα δημιουργία είναι μόνο η απόκτηση και η ανατροφή των παιδιών.

Παρά λοιπόν τις ιδεολογικές και αξιολογικές τοποθετήσεις, οι οποίες ενέχονται στις αντιφάσεις, τους μύθους κ.τ.λ. η γυναικεία απασχόληση αυξάνεται λόγω των παραπάνω ευκαιριών, δυνατοτήτων και κινήτρων, που μόλις αναφερθήκαμε. Ο αριθμός των γυναικών που εισέρχονται στην αγορά εργασίας, προσδιορίζει την δομή της οικονομίας με τρεις τρόπους:

- α. Με την αύξηση του εργατικού δυναμικού και κατά συνέπεια των αποθεμάτων για οικονομική ανάπτυξη
- β. Με την στήριξη κλάδων στους οποίους οι άνδρες αποφεύγουν να εισέλθουν ή από τους οποίους αποχωρούν
- γ. Με την διαφοροποίηση των χαρακτηριστικών του εργατικού δυναμικού, έτσι ώστε αυτά να περιλαμβάνουν την γυναικεία αντίληψη και εμπειρία της απασχόλησης.

Επίσης υπάρχουν και κάποιοι παράγοντες όπου ανάγονται τόσο στους μύθους, όσο και στην πραγματικότητα, και αποτελούν το κλειδί για την κατανόηση της διαφοροποιημένης συμπεριφοράς των γυναικών, απέναντι στην απασχόληση και επηρεάζουν άμεσα την απόφαση των γυναικών για

εργασία στο ατομικό επίπεδο. Οι κυριότεροι από αυτούς τους παράγοντες είναι :

1. Η οικογενειακή κατάσταση της γυναίκας, το κατά πόσον έχει ή όχι παιδιά και η ηλικία των παιδιών.
2. Ο βαθμός διαφοροποίησης των ανδρικών και των γυναικείων αποδοχών
3. Ο βαθμός διαφοροποίησης των ανδρικών και των γυναικείων εργασιών αλλά και των εκπαιδευτικών προσόντων για αυτές, που προσδιορίζει τις επιλογές απασχόλησης που προσφέρονται στη συγκεκριμένη γυναίκα.
4. Ο συνδυασμός ευνοϊκών προϋποθέσεων απασχόλησης και ύπαρξης υποκατάστατων για το οικογενειακό ρόλο.

(ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ 1985, 1993)

Σύμφωνα με την Παπαρήγα, υπάρχουν κάποιες τάσεις για την γυναικεία απασχόληση, οι οποίες την εμποδίζουν να αναπτυχθεί. Οι τάσεις αυτές είναι οι ακόλουθες:

Πρώτη

Μείωση συμμετοχής γυναικών σε μερικούς παραγωγικούς κλάδους, κυρίως παραδοσιακούς, όπως είναι η ένδυση, η κλωστοϋφαντουργία, λόγω μιας κρίσης, που έφερε τη χρεοκοπία σε μια σειρά μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.

Δεύτερη

Εκεί που εφαρμόζεται η νέα τεχνολογία, πραγματοποιείται σε βάρος της ζωντανής εργασίας με εντόπιση εργατικών γυναικείων χεριών.

Τρίτη

Διοχέτευση γυναικών σε τομείς μη παραγωγικούς, μέχρι και παρασιτικούς. Αυξάνεται ο αριθμός των γυναικών που κάνουν δουλειές του «ποδαριού».

Τετάρτη

Χρησιμοποίηση των γυναικών σε δουλειά φασών, στο σπίτι. Τα μονοπώλια για να πείσουν τις γυναίκες να δουλεύουν στο σπίτι, διαδίδουν ψεύτικα και απατηλά συναισθήματα, ότι μ' αυτό τον τρόπο συνδυάζουν αρμονικά τις επαγγελματικές και οικογενειακές τους υποχρεώσεις και πως με την δουλειά στο σπίτι, γίνονται αφεντικά, αφού το «μάτνυ» της εργοδοσίας δεν είναι στραμμένο πάνω τους.

Αν βρεθούν γυναίκες που αρνούνται να δουλέψουν με αυτό τον τρόπο εξαρτημένης εργασίας, η εργοδοσία καταφέρνει να προσελκύει άλλα θύματα – γυναίκες από τα φτωχά λαϊκά στρώματα, που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Η δουλειά στο σπίτι, στην ουσία είναι ένας καταμερισμός δουλειάς των γυναικείων εργατικών χεριών, που καθορίζεται από τα μονοπώλια, με στόχο την υπερεκμετάλλευση της εργατικής τάξης.

Πέμπτη

Μεθοδεύεται η επιβολή και επίσημα της απασχόλησης της γυναίκας με ωρομίσθιο, με το λεγόμενο «ελαστικό ωράριο». Με την αμοιβή και την απασχόληση στα πλαίσια του συστήματος του ωρομίσθιου, το εργατικό εισόδημα στηρίζεται σε παράγοντες εντελώς ασταθείς, με αποτέλεσμα, ο οικογενειακός προϋπολογισμός να ρυθμίζεται στην τύχη και η εργαζόμενη να δουλεύει κάτω από την συνεχούς ανασφάλεια και αβεβαιότητα.

(ΠΑΠΑΡΗΓΑ 1986)

Γυναίκα και εργασία

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες επέλθει τεράστιες αλλαγές στην συμπεριφορά των γυναικών όσον αφορά την ένταξη τους στην αγορά εργασίας.

Χρόνο με το χρόνο, η γυναίκα καταβάλλει προσπάθειες μέσα από διαδικασίες διάκρισης και οικονομικής ανισότητας να καλυτερέψει τις συν-

θήκες εργασίας της, διεκδικώντας περισσότερες παροχές. Να κερδίσει τέτοιους τρόπους αντιμετώπισης της οι οποίες θα της επιτρέψουν να έχει τις ίδιες πιθανότητες πρόσληψης με τον άνδρα στη δουλειά που επιθυμεί. Να έχει τις ίδιες πιθανότητες παραγωγής και να λαμβάνει ίση αμοιβή με τον άνδρα για ίση δουλειά. (ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ 1992)

Λόγοι συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας

Οι πιο σημαντικοί λόγοι που επιβάλλουν τη συμμετοχή των γυναικών στους χώρους εργασίας είναι συνήθως οι παρακάτω :

- α. Η οικονομική ανάγκη που έχει δημιουργηθεί από τη σχετικά ανεπαρκή αμοιβή των συζύγων ή και άλλων μελών της οικογένειας που προσφέρουν οικονομική βοήθεια.
- β. Η αύξηση του αριθμού «ελεύθερων» ή «ανύπαντρων» γυναικών.
- γ. Η επιθυμία της γυναίκας για αυτό- ολοκλήρωση. Κατάσταση που έχει υποστηριχθεί από το γυναικείο κίνημα.
- δ. Η αύξηση των διαζυγίων. Οι γυναίκες που μένουν μόνες τους αισθάνονται ιδιαίτερα ευάλωτες. Υφίστανται την οικονομική ανασφάλεια, τις επακόλουθες κοινωνικές συναισθηματικές, οικογενειακές δυσκολίες και στρέφονται προς την εργασία και απασχόληση.
- ε. Η επιθυμία της γυναίκας για διάκριση και κοινωνική καθιέρωση, κάτι που θα επέλθει μέσα από την ένταξη της στην αγορά εργασίας.

(ΣΚΟΔΡΑ 1998)

Οι γυναίκες λοιπόν περνούν την μεγάλη απόφαση που είναι το βήμα προς την αγορά εργασίας. Δεν είναι μόνο μια δύσκολη απόφαση, είναι μια απόφαση ζωής. Είναι μια επιλογή ανάμεσα στο παλιό και στο νέο, ανάμεσα στο ασφαλές και στο παράτολμο, και συχνά ανάμεσα στην απομόνωση και στην αναζήτηση της προσωπικής ικανοποίησης.

Έχουν δημιουργηθεί ορισμένα στερεότυπα που αφορούν τη στάση των γυναικών προς την εργασία τα οποία είναι συχνά αντικρουόμενα.

- Οι γυναίκες δυσκολεύονται να απορρίψουν την ιδέα ότι ο πρωταρχικός τους ρόλος είναι να υπηρετούν τα υπόλοιπα μέλη της οικογένεια.
- Οι γυναίκες δουλεύουν για συμπληρωματικό εισόδημα.
- Οι γυναίκες δεν ενοχλούνται ή ακόμα και προτιμούν τη μονότονη εργασία.
- Οι γυναίκες δεν θέλουν να δείχνουν πρωτοβουλία στην δουλειά τους και ενδιαφέρονται λιγότερο για απαιτητικές εργασίες και προαγωγές.

Τα στερεότυπα αυτά, η σύγχρονή τάση των γυναικών που είναι η συνειδητοποιημένη και αποφασιστική στροφή προς την εργασία, τα απορρίπτει. Τα θεωρεί ψεύτικα, μονοδιάστατα και ψευδής αντικατοπτρισμός της πραγματικότητας. Και αυτό γιατί ολοένα και περισσότερες γυναίκες βλέπουν την εργασία σαν μια μόνιμη απασχόληση και όχι σαν κάτι παροδικό. Μ' αυτό τον τρόπο ξεφεύγουν από μια μελλοντική επανένταξη τους στα καθιερωμένα πλαίσια του οικογενειακού τους ρόλου. Έτσι εκτιμούν πιο πολύ τη δουλειά τους και αποκτούν κοινωνική συνείδηση. Μαθαίνουν να στηρίζονται στις δυνάμεις τους και να κάνουν μακροπρόθεσμα πλάνα, μέσα από την αίσθηση της δημιουργικότητας που απορρέει από την εργασία. (ΣΑΜΑΡΤΖΗ 1992)

Η συμμετοχή της γυναίκας στην οικονομική ενεργή δράση εξαρτάται, τις περισσότερες φορές από το πόσο είναι δέσμια των καταστάσεων που δημιουργεί το οικογενειακό και το κοινωνικό περιβάλλον για τη στάση ή τη θέση της στην εξωσπιτική εργασία. Παρόλο ότι υπάρχουν οι αρχές των διακηρύξεων όλων των οργανισμών και τα συντάγματα των κρατών που ορίζουν ότι :

« η εργασία αποτελεί δικαίωμα και κάθε άνθρωπος είναι ελεύθερος να επιλέξει το επάγγελμα που θα ασκήσει.»

Η παρουσία των γυναικών στην αγορά εργασίας είναι πλέον πραγματικότητα. Παρόλα αυτά τα προβλήματα που αντιμετωπίζει είναι τεράστια, κυρίως ο δευτερεύων ρόλος της μέσα στην αγορά εργασίας. Γι' αυτό το κυριότερο γυναικείο αίτημα στην αγορά εργασίας είναι να μην γίνεται διαχωρισμός των θέσεων, οι ανώτατες θέσεις να παραχωρούνται στους άνδρες, ενώ αντίστοιχα οι κατώτερες, στις γυναίκες. Αλλά να καλύπτονται τόσο από τους άνδρες όσο και από τις γυναίκες με βάση την πραγματική της αξία, έτσι ώστε να μπορέσει να γίνει πραγματικότητα «η ισότητα των δυο φύλων». (ΤΑΚΑΡΗ 1984)

Προβλήματα των γυναικών μέσα στον εργασιακό χώρο

Η εργασία και τα προβλήματα των γυναικών μέσα στον εργασιακό χώρο τόσο και η νοοτροπία της κοινωνίας και οι προκαταλήψεις γίνονται φραγμοί για να αναπτυχθεί η γυναικεία εργασία αλλά να αντιμετωπίζεται ως δευτερεύων και συμπληρωματικός ρόλος. Από εδώ ξεκινάνε τα πιο πολλά από τα προβλήματα.

Επειδή ιστορικά οι ρόλοι των γυναικών έχουν περιστραφεί γύρω από το σπίτι και τη φροντίδα των παιδιών αλλά ταυτόχρονα σήμερα οι γυναίκες καταλαμβάνουν θέσεις και στην επίσημη αγορά εργασίας. Είναι απαραίτητο να αναπτυχθούν κάποιες θέσεις σχετικά με τις διακρίσεις και την ανισότητα που υφίσταται η γυναίκα σε ότι έχει σχέση με την ένταξη της στο εργασιακό χώρο όσο και μέσα σε αυτό.

α. Διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών στους χώρους εργασίας

Η κατάσταση των γυναικών στους χώρους εργασίας διαφοροποιείται από αυτή των ανδρών για διάφορους λόγους, οι σημαντικότεροι των οποίων είναι :

- α. Υπάρχει μια αισθητική διαφορά ανάμεσα στις αμοιβές ανδρών και γυναικών.
- β. Οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται στους άνδρες και στις γυναίκες στον εργασιακό χώρο είναι διαφορετικές.
- γ. Η κοινωνικοποίηση των ανδρών και γυναικών γίνεται με διαφορετικό τρόπο και αυτό επιδρά πάνω στο αντικείμενο της εργασίας τους και επηρεάζει τις επαγγελματικές ευκαιρίες.
- δ. Οι γυναίκες παρ' ότι αναλαμβάνουν σημαντικές ευθύνες στην εργασία τους, εντούτοις με δυσκολία θέτουν σε δεύτερη μοίρα τις ευθύνες του σπιτιού και της οικογένειας. (ΣΚΟΔΡΑ 1998)

Η Καλκάνη αναφέρει ότι κάθε εμπόδιο που συναντά η εργαζόμενη γυναίκα στην πλήρη και ίση με τους άνδρες αξιοποίηση της είναι συνέπεια :

- α. Της ανεπαρκούς προστασίας όλων των δικαιωμάτων σε σχέση με την εργασία της γυναίκας από το κράτος.
- β. Του τρόπου με τον οποίο αντιμετωπίζεται η γυναίκα από την πατριαρχική κοινωνία, που είναι στηριγμένη στις κοινωνικές προκαταλήψεις, την αποτρέπει κυριολεκτικά από το να δουλέψει, αν δεν είναι άψογη στην εκτέλεση των πρωταρχικών της καθηκόντων της συζύγου και μητέρας.
- γ. Του τρόπου που αντιμετωπίζεται η εργαζόμενη από όσες γυναίκες παραμένουν υπέρμαχοι του παραδοσιακού ρόλου. (ΚΑΛΚΑΝΗ 1978).

Η νοοτροπία της παλιάς πατριαρχικής εποχής δεν υπάρχει πια το βάρος της παράδοσης και των αντιλήψεων εξακολουθεί να θέλει τη γυναίκα καρυάτιδα του σπιτιού. Όλες οι αξίες έχουν παραμείνει αρσενικές. Η γυναίκα αξιολογείται στην κοινωνία με κριτήριο την ομοιότητα της ή όχι προς τον άνδρα.

Έχει ήδη αναγνωριστεί η επαναστατική αρχή της ισότητας των δυο φύλων η οποία είναι βαθιά ριζωμένη και αναλογεί σε λαϊκές παραδόσεις και σε προκαταλήψεις. Μπορεί όλα αυτά να μην ανταποκρίνονται στις

αντιλήψεις των σύγχρονων λαών αλλά που χρειάζεται αρκετός χρόνος για να εκριζωθούν και η αναγκαιότητα της ισότητας να καταστεί κοινή συνείδηση. (ΒΟΥΤΥΡΑΣ 1981)

Το γυναικείο μοντέλο : *νοικοκυρά, σύζυγος, μητέρα*, διατηρείται πάντα στη συνείδηση της πλειοψηφίας, τόσο για την γυναίκα που δεν έχει επαγγελματική απασχόληση, όσο και για την εργαζόμενη. Η γυναίκα μπαίνει στην εργασιακή παραγωγή αλλά δεν βγαίνει από το σπίτι. Μοιράζεται με τον άντρα της τις ευθύνες για τα κοινά και τον αγώνα του βιοπορισμού, αλλά δεν μοιράζεται ο άνδρας μαζί της τις ευθύνες του σπιτιού. Και όταν ακόμα τη βοηθάει και την ανακουφίζει δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη, απλά ασχολείται πάρεργα. Μέσα σε αυτό το κλίμα οι δυσκολίες που συναντά οι εργαζόμενοι είναι τεράστιες.

Η γυναίκα λοιπόν σε αντίθεση με τους άντρες παλεύει ανάμεσα σε αυτά τα δυο συναισθήματα : της εργασίας, της εκπληρώσεως της αποστολής της σαν μητέρα και σύζυγος από την άλλη. Αυτό οδηγεί είτε σε αποθάρρυνση, είτε σε εξέγερση. (ΚΑΚΛΑΜΑΝΑΚΗ 1984)

β. Η αμοιβή και το ωράριο της εργαζόμενης γυναίκας

Η διαφορά ανάμεσα στη θέση των γυναικών και των ανδρών, στην επίσημη αγορά εργασίας, οφείλεται ενδεχομένως και σε μια ιδεολογική αντίληψη του «δευτερεύοντος ή βοηθητικού» εργατικού προσωπικού. Η αντίληψη αυτή πρεσβεύει ότι οι γυναίκες πρέπει να εργάζονται σε επαγγέλματα χωρίς προοπτικές ή χωρίς πιθανότητες προόδου με χαμηλές οικονομικές απολαβές και μειωμένο ωράριο. (ΣΚΟΔΡΑ 1998)

Ένα πραγματικό πρόβλημα εργασιακής ανισότητας μεταξύ των δυο φύλων είναι οι διαφορετικοί μισθοί για εργασία ίσης αξίας, καθώς και η τοποθέτηση της γυναίκας σε θέσεις εργασίας διαφορετικές απ' αυτές του άνδρα. Σε θέσεις τέτοιες που η προαγωγή και η ανέλιξη της να είναι πολύ δύσκολη, αδύνατη ή και καθόλου διεκδικήσιμη.

Ένα ακόμα αίτιο πρωταρχικής σημασίας για τη διαφορά των μισθών είναι η θηλυκοποίηση ορισμένων επαγγελμάτων. Ας σημειωθεί πως η θηλυκοποίηση ορισμένων εργασιών θα έχει σαν αποτέλεσμα να διαφεύγουν το έλεγχο της σύγκρισης με την αμοιβή των ανδρών, αφού δεν θα υπάρχουν άνδρες στην εργασία και την κατά συνέπεια αμοιβή των επαγγελμάτων αυτών με χαμηλότερους μισθούς. Τα μικτά επαγγέλματα είναι πάντοτε σχετικά καλύτερα αμειβόμενα. (ΒΟΥΤΥΡΑΣ 1981)

Ως προς το θέμα των αμοιβών των γυναικών, η νομοθεσία για ίση με τους άνδρες αμοιβή δεν εφαρμόζεται ή εφαρμόζεται σε ελάχιστες περιπτώσεις. Αυτό εκτός από τα παραπάνω, προστίθεται και η χαμηλή παραγωγικότητα των γυναικών λόγω των λιγότερων προσόντων τους σε σχέση με τους άνδρες σε θέματα εξειδίκευσης, αυτό συνεπάγεται από τη χαμηλή προσφορά σε σχέση με τη ζήτηση εργασιών συνεπώς χαμηλέ αμοιβές.

Είναι φανερό ότι πρέπει να γίνουν μεγάλα βήματα για το θέμα της ισότητας των αμοιβών. Εκείνο που προέχει είναι η επιταγή της ισότητας των αμοιβών να γίνει κοινή συνείδηση των εργαζομένων γυναικών, να αποτιναχθεί η αδιαφορία και να παύσουν να προτιμούν τη διεκδίκηση προνομιακού προστατευτικού καθεστώτος που τις καθιστά ασύμφορες εργαζόμενες.

Η πιο άμεση ανταμοιβή της γυναίκας για τις εργασίες της είναι της δοθεί περιθώριο εκλογής. Και η ανατροπή των συνθηκών αμοιβών εργασίας χωρίς ανατροπή του τύπου της γυναίκας.

(ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ 1998)

Η εργασία της γυναίκας με μειωμένο ωράριο δεν κατοχυρώνει τη θέση της στη δουλειά, αλλά ενισχύει τη διάκριση εις βάρος της. Η γυναίκα που δουλεύει με μειωμένο ωράριο μπορεί να απολυθεί ευκολότερα σε περίπτωση κακής οικονομικής κατάστασης. Οι λίγες ώρες εργασίας τη σπρώ-

χνουν να επιστρέψει στην κατάσταση της νοικοκυράς, ενισχύοντας έτσι την προσωρινότητα και την προχειρότητα της δουλειάς της.

Το μειωμένο ωράριο μπορεί να διευκολύνει τη γυναίκα για ένα διάστημα, αλλά διαιωνίζει τη στασιμότητα της επαγγελματικής της εξέλιξης. Επιπλέον της δημιουργεί το συναίσθημα της ευκαιριακής κάλυψης της θέσης εργασίας της. (ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ 1992)

γ. Διάκριση των επαγγελμάτων

Τα προβλήματα της εργαζόμενης γυναίκας δημιουργούνται και με το διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων σε γυναικείους και αντρικούς ρόλους. Αυτός ο διαχωρισμός εφαρμόζεται για να αποκλείσει τις γυναίκες από τα ανώτερα και όχι από τα πιο βαριά επαγγέλματα.

Η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην παραγωγή και στην αγορά εργασίας έχει κάνει τη γυναίκα εργατική δύναμη ορατή.

Η ορατότητα της γυναικείας εργατικής δύναμης αναφέρεται στην ποσοτική παρουσία των γυναικών, δηλαδή στο γεγονός ότι γενικώς οι γυναίκες είναι περισσότερες και ότι κάποιοι κλάδοι της εργασίας καθίστανται «γυναικείου».

Ο όρος «γυναικεία επαγγέλματα» χρησιμοποιείται για να υποδηλώσει την ορατότητα του γυναικείου εργατικού δυναμικού, τόσο στην ποσοτική, όσο και στην ποιοτική έννοια της ορατότητας αυτής. (ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ 1993)

Η προέκταση του γυναικείου ρόλου και στην εργασία της, δημιουργεί τα «γυναικεία επαγγέλματα». Επαγγέλματα τέτοια έχουν σαν προϋπόθεση την εξυπηρέτηση και την προσφορά. Η αναφορά σε αυτά τα επαγγέλματα γίνεται γιατί αποκλείονται συνήθως οι άντρες από αυτά και όχι επειδή καταδικάζεται η προσφορά της γυναίκας στα συγκεκριμένα «γυναικεία επαγγέλματα».

Ορισμένες φορές το φύλο της γυναίκας καθορίζει το είδος της απασχόλησης της, χωρίς να της δίνεται η δυνατότητα επιλογής και η ανάληψη πρωτοβουλιών. Η δε προαγωγή της δεν γίνεται με τα κριτήρια αξιολόγησης του άνδρα. Με άλλα λόγια οι κατεστημένες αξίες καθορίζουν τη ζωή της, την ολοκλήρωση, την ευτυχία και την επαγγελματική της απόφαση και πορεία. (ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ 1992)

Τα γυναικεία επαγγέλματα δεν ανέπτυξαν ποτέ αποτελεσματικές συλλογικές στρατηγικές για να προστατεύσουν την αμοιβή και τους όρους και να διαλύσουν τη διάκριση των επαγγελμάτων. Λόγοι που οδηγούν τη γυναίκα να είναι πιο ευπρόσδεκτη στη διαλυμένη εργατική δύναμη.

Η αξιολόγηση της εργασίας είναι περίπλοκη υπόθεση, επειδή η δουλειά δεν έχει εγγενή αξία, αλλά η δουλειά αξίζει όσα ο εργαζόμενος. Η αξιολόγηση της εργασίας μαζί με μια νομική δράση μπορεί να καταλήξουν σε εξίσωση της αξίας της εργασίας μεταξύ των ανδρών και γυναικών. (GREER 2001)

δ. Επαγγελματική εξειδίκευση

Ένα ακόμη πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες που συμμετέχουν στην αγορά εργασίας είναι η έλλειψη επαγγελματικής κατάρτισης, εξέλιξης και σταδιοδρομίας καθώς και η επαγγελματική διαφοροποίηση από τους άνδρες.

Οι δυνατότητες τόσο για εργασία όσο και για διάκριση μέσα στο τομέα της εργασίας μειώνονται από την περιορισμένη ή ελλιπή εκπαίδευση και εξειδίκευση των γυναικών. Όσο περισσότερη εκπαίδευση έχει μια γυναίκα, τόσο αυξάνονται και οι πιθανότητες να εργαστεί και επομένως να αποκτήσει γόητρο και κοινωνική διάκριση. (ΚΑΚΛΑΜΑΝΑΚΗ 1984)

Η συμμετοχή των γυναικών σε υψηλού εισοδήματος επαγγέλματα επιστημονικής εκπαίδευσης είναι υποτυπώδης σε σύγκριση με την αντίστοιχη συμμετοχή των ανδρών. Αντίθετα το ποσοστό των γυναικών στα χα-

μηλού εισοδήματος επαγγέλματα γενικής εκπαίδευσης είναι υπερδιπλάσιο απ' αυτό των ανδρών.

Στα επαγγέλματα που απαιτούν κάποια επιστημονική κατάρτιση, η γυναίκα αντιμετωπίζει δυσκολίες γιατί με μεγάλο κόπο αναγνωρίζεται σαν επιστήμονας και γίνεται αποδεκτή σαν επαγγελματίας.

Για να μπορέσει η γυναίκα – επιστήμονας να ανταγωνιστεί τον άνδρα – επιστήμονα, πρέπει να είναι δυο φορές καλύτερη από αυτόν, αφού έχει να αντιμετωπίσει την προκατάληψη του κόσμου για την προτίμηση του άνδρα επιστήμονα. (ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ 1992)

Η γυναίκα στην σημερινή αγορά εργασίας, που κυρίως προσδιορίζει την τωρινή και μελλοντική ανισότητα της στην οικογένεια, την εργασία και την κοινωνία, δεν διαθέτει γενικά τα απαραίτητα προσόντα, την απαραίτητη επαγγελματική εξειδίκευση για να ανταποκριθεί στη ζήτηση εργασίας. (ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ 1993)

Τελικά η επαγγελματική ειδίκευση θα είναι μελλοντικά ο κύριος παράγοντας που θα καθορίζει τη θέση της γυναίκας στην αγορά εργασίας.

Η επαγγελματική ειδίκευση, στη σύγχρονη εποχή είναι το κλειδί της οικονομικής ανεξαρτησίας των ανθρώπων και αποτελεί τη βάση μιας μακροχρόνιας στρατηγικής για την κατάκτηση της ισότητας των γυναικών που έχει ως προϋπόθεση τα κατάλληλα προσόντα. (ΤΑΚΑΡΗ 1984)

Δεν μπορούμε να αρνηθούμε ότι το πνευματικό επίπεδο της γυναίκας ανέβηκε, οι συνθήκες όμως της ζωής της παραμένουν απαρχαιωμένες. Η αυθεντική χειραφέτηση και όχι η επιφανειακή απλώς, έχει γίνει η σημαντικότερη κοινωνική απαίτηση της εποχής μας.

Η απελευθέρωση της γυναίκας από ότι την αλλοτριώνει και η χειραφέτηση της δεν είναι ζήτημα που αφορά μόνο εκείνες. Αποτελεί το δικαίωμα να προσδιορίζει το μέλλον της. Από την άλλη μεριά η οικονομική αυτονομία ουσιαστικοποιείται στο δικαίωμα να εξασκεί ένα επάγγελμα που να της επιτρέπει να ικανοποιεί της ανάγκες της.

Το ότι μόνο ένα αριθμός (και αυτός περιορισμένος) γυναικών αγωνίζεται για τα δικαιώμα της γυναίκας και την ισότητα των δυο φύλων και η πλειονότητα ίσως αδρανεύει, δεν σημαίνει ότι θα πρέπει να αγνοήσουμε και να αδρανοποιήσουμε τα δικαιώματα.

Η αναγνώριση όμως της γυναίκας σαν ανύπαρκτης προσωπικότητας, συνεπάγεται, εκτός από την παραχώρηση σ' αυτήν όλων των προνομίων που δικαιούται η προσωπικότητα αυτή και την ταυτόχρονη αφαίρεση όλων των προνομίων που είναι συνυφασμένα με την μέχρι σήμερα θεώρηση της γυναίκας. (BOYTYPAΣ 1981)

Σύμφωνα με μια ερευνά της Γραμματείας Γυναικών της ΓΣΕΕ, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην αγορά εργασίας μπορούν να συνοψιστούν στα εξής :

1. Ανεργία (οι γυναίκες αποτελούν το 61% των ανέργων)
2. Υποαπασχόληση
3. Φασών (περισσότερες από 200.000 εργαζόμενες στο φασών)
4. Χαμηλές αμοιβές (μέσος όρος ωριαίων αποδοχών εργατριών βιομηχανιών : 78% των ανδρών, μέσος όρος μηνιαίων αποδοχών υπαλλήλων βιομηχανιών : 68,9% των ανδρών, μέσος όρος ωριαίων αποδοχών υπαλλήλων λιανικού εμπορίου: 81,3% των ανδρών)
5. Εκμετάλλευση μεταναστριών προσφύγων «μαύρη αγοράς» εργασίας, ανισότητες, βία, σεξουαλικές παρενοχλήσεις και αποκλεισμός από τα κέντρα αποφάσεων. (www.inegysee.gr 2003)

Έννοιες του «γυναικείου φύλου» της αγοράς εργασίας

α. Η αύξηση του γυναικείου εργατικού δυναμικού και το «φύλο» της αγοράς εργασίας.

Η αύξηση του γυναικείου εργατικού δυναμικού, συνοδεύτηκε και από την διατήρηση και την επίταση της συγκέντρωσης τους σε ορισμένους κλάδους και επαγγέλματα.

Από την μια μεριά η συγκέντρωση αυτή μπορεί, στο μέτρο που οι κλάδοι αυτοί και αυτά τα επαγγέλματα είναι υποβαθμισμένα, να εκφράζει τα δευτερεύοντα χαρακτηριστικά της γυναικείας εργασίας. Από την άλλη μεριά όμως, αυτή η ίδια συγκέντρωση υπογραμμίζει την οικονομική σημασία της γυναικείας εργασίας. Η υποθετική αποχώρηση του γυναικείου εργατικού δυναμικού θα άλλαζε ουσιαστικά τόσο την δομή της οικονομίας όσο και τη δυναμική της. Επίσης θα σημαίνει ότι ορισμένα επαγγέλματα θα έχουν ένα πολύ μεγάλο ποσοστό του δυναμικού τους. Έτσι είναι φανερό πως η αγορά εργασίας εξαρτάται ήδη σε αρκετά μεγάλο βαθμό από τις γυναίκες.

β. Τα χαρακτηριστικά της γυναικείας εργατικής δύναμης και το «φύλο» της αγοράς εργασίας

Από τη στιγμή που το γυναικείο εργατικό δυναμικό, παύει λόγω της ποσοτικής τους σημασίας να θεωρείται ευκαιριακό και επομένως δευτερεύων, τα χαρακτηριστικά του όπως και οι ρυθμίσεις με τα χαρακτηριστικά αυτά καθίστανται στοιχεία της αγοράς εργασίας.

Η συνειδητοποίηση της θεωρητικής και πρακτικής σημασίας της γυναικείας παρουσίας στην αγορά εργασίας, η συνειδητοποίηση της συμβολής του εργαζομένου γένους θηλυκού στη διαμόρφωση της οικονομικής πραγματικότητας και δυναμικής υπονοείται με τον όρο *θηλυκοποίηση της αγοράς εργασίας*.

Η σημασία αυτή επιβάλλει εξεύρεση λύσεων οι οποίες σε γενικές γραμμές εντάσσονται σε τρία κυρίως σχήματα.

Το πρώτο σχήμα, αποβλέπει στην ελαχιστοποίηση της γυναικείας απασχόλησης, με την ενθάρρυνση των γυναικών να μένουν στο σπίτι. Μιας επιστροφής που ούτε η κοινωνική εξέλιξη, ούτε η οικονομική ανάπτυξη, ούτε τα κενά που παρατηρούνται στην αγορά εργασίας θα απωθεί περισσότερο καταστροφική για την προσπάθεια ένταξης των γυναικών στην αγορά εργασίας.

Το δεύτερο σχήμα, παίρνει σαν δεδομένη και αναγκαία τη γυναικεία απασχόληση και ιδιαίτερα την απασχόληση των έγγαμων γυναικών, αποβλέπει στην διευκόλυνση της εργαζόμενης μητέρας και προωθεί μέτρα που αποσκοπούν στην διευκόλυνση αυτή.

Τα τρίτο σχήμα, αναγνωρίζει το γεγονός ότι το πρόβλημα της σύγκρουσης μεταξύ εργασιακού και οικογενειακού ρόλου δεν περιορίζεται σε σχετικά μικρή περίοδο. Ότι προϋπόθεση ικανοποιητικής εκπλήρωσης του γονεϊκού ρόλου, πλήρους συμμετοχής στην εργασία και ισοτιμία ανδρών και γυναικών είναι η από κοινού και εξίσου αντιμετώπιση των οικογενειακών υποχρεώσεων και από τα δυο φύλα.

Τα σχήματα αυτά έχουν οδηγήσει σε κοινωνικές εμπειρίες πολύτιμες για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του σύγχρονου ανθρώπου. Οι εμπειρίες αυτές οφείλονται στην εφαρμογή μέτρων όπως η μερική απασχόληση, το μειωμένο ωράριο η συμπυκνωμένη βδομάδα εργασίας.

(ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ 1993)

Ο αντίκτυπος της αμειβόμενης εργασίας στην προσωπικότητα της γυναίκας

Το χαρακτηρισμό «εργαζόμενη» τον απέκτησε η γυναίκα από τότε που η εργασία της άρχισε να αμείβεται. Η ίδια η ζωή απόδειχνε ότι η θέση της γυναίκας είναι παντού, όπου υπάρχει εργασία, δημιουργία, χρέος για την ατομική της προκοπή και ευτυχία αλλά και για το καλό του κοινωνικού συνόλου.

Όσες γυναίκες αποκτούσαν πείρα και πραγματοποιούσαν μια αξιόλογη επαγγελματική σταδιοδρομία, αυτόματα αποκτούσαν αυτοπεποίθηση και δραστηριοποιούνταν και σε άλλους κοινωνικούς τομείς.

Προσαρμοσμένες ολοένα και περισσότερο στις μεθόδους και στις συνθήκες εργασίας που ολοένα τελειοποιούνταν και άλλαζαν, συνειδητοποιούσε την ανάγκη να μορφώνεται περισσότερο, να εξειδικεύεται επαγγελματικά και να πραγματοποιεί και καλύτερους όρους αμοιβής. Όλα αυτά την βοηθούσαν να αποκτά συνειδησιακή ωριμότητα εργαζόμενης και να εξελίσσεται σ' ένα ενεργό και αποδοτικό παράγοντα ατομικής και κοινωνικής προόδου.

Με τις εμπειρίες και τις επιτυχίες που πραγματοποιούσε ως εργαζόμενη, αποκτούσε αυτοπεποίθηση και πίστη στον εαυτό της και στις αξίες της. Καλλιεργώντας τες εξασφάλισε τη δυνατότητα να διαμορφώνει τη προσωπικότητα της, τη δική της γυναικεία προσωπικότητα, καταρρίπτοντας έτσι το μύθο της κατωτερότητας αλλά και κάποιες αντιλήψεις που ήθελαν τη γυναίκα να βρίσκεται στο κατώτερο κοινωνικό ιστό.

Η εργασιακή δραστηριότητα επιδράσε όλο και περισσότερο ευνοϊκά το ψυχικό κόσμο και το χαρακτήρα της χθεςσινής υποτιμημένης γυναίκας. Διαμόρφωνε τη δική της γυναικεία προσωπικότητα με όλες τις ιδιαιτερότητες του φύλου της, αλλά και με τις γυναικείες αξίες.

Η εργασία οπλίζει τη γυναίκα με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και αυτογνωσία. Μέσα από την επαγγελματική δράση ανακαλύπτει άγνωστες πλευρές του εαυτού της που αξιοποιώντας τις με δημιουργική δράση, λυτρώνεται από την μειονεξία, ολοκληρώνει τη προσωπικότητα της και τότε μπορεί να συνομιλεί συντροφικά με τον εαυτό της. Μέσα της δεν υπάρχουν κενά, όταν τα γεμίζει με ενδιαφέροντα που δίνουν ένα βαθύτερο νόημα στη ζωή της. (ΔΑΡΑΚΗ 1995)

Η ανεξαρτησία και η περηφάνια του ανθρώπου είναι λειτουργία καθοριστική και για την προσωπικότητα της γυναίκας. Όταν η εργαζόμενη γυναίκα εγκαταλείπει την εργασία με την ιδέα ότι στο σπίτι θα έχει ελεύθερο χρόνο να παρακολουθεί τη πνευματική και πολιτιστική ζωή σύντομα απογοητεύεται.

Η εργαζόμενη γυναίκα έχει περισσότερο αναπτυγμένη προσωπικότητα από μια μη εργαζόμενη. Η εργασία κάνει τη γυναίκα περισσότερη ευαισθητοποιημένη και ικανή να αντιδρά ανάλογα στις διάφορες δυσκολίες που αντιμετωπίζει.

Η εμπειρία της αμειβόμενης εργασίας ήταν για τη γυναίκα ένα γενικό ξάνοιγμα προς τον έξω κόσμο, μια γλυκιά πρωτόγνωρη απελευθέρωση. (ΜΠΩΒΟΥΑΡ 1979)

Οι γυναίκες αντιλαμβάνονται την εργασία ως μέρος της ταυτότητας τους. Αυτό τους επιτρέπει να αντιμετωπίζουν την επαγγελματική τους ζωή σε συνδυασμό με τους υπόλοιπους ρόλους τους, να αξιολογούν την προτεραιότητα της εργασίας τους έναντι άλλων στοιχείων της ζωής τους και να είναι πιο ευέλικτες κατά την προσέγγιση των διάφορων προβλημάτων.

Μέσα από την εργασία οδεύονται προς την αναζήτηση του εαυτού τους, την αξιοποίηση των ικανοτήτων τους. Να στηρίζονται στις δυνάμεις του εαυτού τους και να θέτουν μακροπρόθεσμα σχέδια. (CHATER – GASTER 1997)

Μέσα από την εργασία γίνεται ολοένα και πιο φανερό ότι το κοινωνικό κύρος της γυναίκας μεγάλωνε, καθώς διαμόρφωνε την δική της γυναικεία προσωπικότητα με όλες τις ιδιαιτερότητες του φύλου της, αλλά και με τις γυναικείες αξίες της όταν αξιοποιούνται κοινωνικά. Με την εργασία της, δημιούργησε μια αφετηρία για κοινωνική καταξίωση. Η γυναίκα ως εργαζόμενη, εξελίσσεται σε ελεύθερο άνθρωπο. Οι σχέσεις της με τους συναδέλφους της εξασφαλίζουν τη δυνατότητα να ζει σ' ένα ευρύτερο κοινωνικό κύκλο και μέσα από αισθήματα συλλογικότητας, αλληλοβοήθειας και συναδελφικής αλληλεγγύης. Συνηθίζει να διεκδικεί αγωνιστικά τα δικαιώματά της, σπάζοντας το φράγμα της δειλίας, της μειονεξίας και της υποτίμησης που τόσο βαθιά είναι ριζωμένη στη γυναίκα.

Η εργασία την γεμίζει αυτοπεποίθηση, τη δένει φιλικά με άλλους και την ένταση στο κοινωνικό και παραγωγικό σύνολο. Ως ενεργό και χρήσιμο μέλος νιώθει πως είναι απαραίτητη. Αυτό την κάνει να αισθάνεται περήφανη για τον εαυτό της. (ΔΑΡΑΚΗ 1995)

Επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση των γυναικών

Η σύγχρονη γυναίκα χρειάζεται περισσότερη μόρφωση και επαγγελματική κατάρτιση για να μπορέσει να παίξει ένα ευρύτερο ρόλο τόσο στον οικονομικό και πολιτικό όσο και στον εργασιακό τομέα.

Σύμφωνα με τον Σύνδεσμο για τα δικαιώματα της γυναίκας η «**επαγγελματική κατάρτιση**» είναι

«η μετάδοση επαγγελματικών δεξιοτήτων και γνώσεων στους ενδιαφερομένους ώστε να μπορούν να σταδιοδρομήσουν σε ορισμένη ειδικότητα».

(ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ 1998)

Μέσα από την επαγγελματική κατάρτιση, οι γυναίκες βοηθούνται ώστε να κατευθύνονται προς ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο τρόπο εργασίας και κυρίως να παίρνουν τις βασικές γνώσεις, που θα τις εξασφαλίσουν μια προσαρμογή στα όποια επαγγέλματα αναγκαστούν να ασχοληθούν μελλοντικά. Θα τις προφυλάσσουν από την περίπτωση να βρεθούν έξω από την αγορά εργασίας με όλα τα μειονεκτήματα μιας ανεργίας.

Μέσα από την επαγγελματική εξειδίκευση θα μπορέσουν να ακολουθήσουν τις απαιτήσεις της σύγχρονης τεχνολογίας. Άλλωστε οι προβλέψεις της τεχνολογίας ευνοούν τις γυναίκες. (ΤΑΚΑΡΗ 1984)

Ένας μεγάλος αριθμός των εργαζόμενων γυναικών έχουν πολύ μικρή ή σχεδόν καμία εξειδίκευση. Η συμμετοχή τους στην τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση είναι πολύ περιορισμένη. Το αποτέλεσμα είναι να στερούνται και της στοιχειωδέστερης επαγγελματικής κατάρτισης, εκτός ίσως εκείνης της ανειδίκευτης. Το γεγονός αυτό φαίνεται να αποτελεί ιδιαίτερα ευνοϊκό παράγοντα για την αύξηση της απασχόλησης.

Όσο περισσότερη εκπαίδευση έχει μια γυναίκα τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες να εργασθεί και επομένως να αποκτήσει γόητρο και κοινωνική θέση. Θα αναφερθούμε και στο γεγονός ότι τα επαγγέλματα που απαιτούν τεχνικές γνώσεις και εξειδίκευση παρουσιάζουν καλύτερες προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης καθώς και υψηλότερους μισθούς. Πιστεύεται μάλιστα, ότι η επαγγελματική πρόοδος των γυναικών συνδέεται με την εκπαίδευση περισσότερο απ' ότι των ανδρών.

Μεταξύ των ανδρών και των γυναικών δεν τίθεται τόσο θέμα διαφοράς «ποσότητας» εκπαίδευσης όσο «είδους». Ιδιαίτερα στην δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, ο υπολογισμός για το μέσο όρο σπουδών δίνει 6,6 χρόνια για τους άνδρες και 5,9 για τις γυναίκες. Ως προς το είδος όμως της εκπαίδευσης, οι γυναίκες υποεκπροσωπούν στο Πολυτεχνείο (ποσοστό 5,6% το 1985), ενώ υπερεκπροσωπούνται στις φιλοσο-

φικές σχολές (ποσοστό 23,5%). (ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ 1998)

Έχει στην πράξη αποδειχθεί ότι οι γυναίκες εργάζονται σε όλους τους τομείς με ζήλο, δημιουργικότητα και ευσυνειδησία. Και όμως οι αδικίες σε βάρος τους συνεχίζονται, πληρώνονται λιγότερο και είναι πρώτες στην ανεργία. Ένας από τους λόγους είναι ότι οι εργάτριες είναι στην πλειοψηφία τους ανειδίκευτες. Η ειδικότητα που αποκτιέται εμπειρικά δεν κατοχυρώνεται στις συμβάσεις εργασίας.

Η επαγγελματική ωστόσο κατάρτιση των γυναικών είναι ένα γεγονός που προωθεί τη γυναίκα στην κοινωνική της εξέλιξη στην επαγγελματική και οικογενειακή κατεύθυνση, στη συνειδησιακή της ωριμότητα και στην προσπάθεια εξάλειψης στάσεων που θέλουν την γυναίκα να βρίσκεται στο κατώτερο τμήμα της κοινωνικής ιεραρχίας. (ΔΑΡΑΚΗ 1995)

Το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης των περισσότερων γυναικών δε βοηθάει στην ισοτιμία τους με τους άνδρες. Χρειάζεται να πειστούν και οι ίδιες ότι η συνεχής πνευματική καλλιέργεια είναι εκείνη που θα τις βοηθήσει να βγουν από την υποτίμηση και την κοινωνική απομόνωση. Οι γυναίκες, χρειάζεται να αυξήσουν τη μόρφωση τους, γιατί με την επαγγελματική κατάρτιση θα διευκολυνθούν στην ίση συμμετοχή τους σε πολλούς κλάδους της κοινωνικής παραγωγής.

Πολλοί ερευνητές συμφωνούν ότι όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης της γυναίκας τόσο πιο αυξημένες είναι οι πιθανότητες επαγγελματικής απασχόλησης της και το τόσο υψηλότερο θα είναι το εισόδημα της από την απασχόληση αυτή.(ΚΕΤΣΕΤΖΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΠΟΥΖΑΣ 1993,ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ 1993,ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ 1993, ΚΑΡΑΝΤΙΝΟΣ 1990)

Η επαγγελματική κατάρτιση είναι ένα μέσο για την προσωπική εξέλιξη και πρόοδο κυρίως των γυναικών. Προσφέρει μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και ανεξαρτησία, πράγμα που σημαίνει ταυτόχρονα καλύτερη ενσωμάτωση στην εργασία και τους γεννά την επιθυμία να διακρίνουν τις

γνώσεις τους και να συνεχίσουν την επαγγελματική τους κατάρτιση. Επίσης παρακινεί την επιχείρηση να λάβει υπόψη της τα τυπικά χαρακτηριστικά ενός μέρους του προσωπικού, τις γυναίκες και να αποδεχτεί ή να ερευνήσει τους τρόπους εργασίας και οργάνωσης, οι οποίοι αν και είναι διαφορετικοί όμως δεν είναι λιγότερο αποτελεσματικοί και αποδοτικοί.

(ΤΑΚΑΡΗ 1984)

Η πνευματική καλλιέργεια, είναι εκείνη που θα δημιουργήσει την υποδομή για να βρει η γυναίκα τον αληθινό της εαυτό και να τον εκφράσει δημιουργικά. Αυτό θα είναι όχι μόνο όφελος δικό της αλλά και του ευρύτερου περιβάλλοντος της. (ΔΑΡΑΚΗ 1995)

Η εκπαίδευση λοιπόν, φαίνεται ότι ασκεί θετική επίδραση στην απασχόληση. Παράλληλα όμως, το εκπαιδευτικό επίπεδο των γυναικών, το οποίο τείνει να γίνει όλο και υψηλότερο στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες, συνδέεται με την παρατηρούμενη μείωση της γονιμότητας των οικονομικά ενεργών γυναικών και τον μειωμένο βαθμό γαμηλιότητας. Η σχέση μεταξύ επαγγελματικής απασχόλησης και γαμηλιότητας, είναι σαφώς αρνητική. (ΚΕΤΣΕΤΖΟΠΟΥΛΟΥ- ΜΠΟΥΖΑΣ 1993, ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ 1993, ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ 1993, ΚΟΓΚΙΔΟΥ 1993)

Η ελευθερία και η ανεξαρτησία της γυναίκας

Οποιαδήποτε μορφή ελευθερίας, θέλει αρετή και τόλμη. Ακόμα και αυτή της έκφρασης και της συμπεριφοράς της γυναίκας.

Πολλές φορές οι κοινωνικές ανάγκες, έρχονται σε αντίθεση με τον παραδοσιακό ρόλο της γυναίκας. Έτσι απαιτείται εκ μέρους της μια δεικτική πρωτοβουλία που μπορεί να χαρακτηριστεί και σαν τόλμη. Ακόμη απαιτείται από την γυναίκα μια εκφραστική δυνατότητα της αλήθειας, η οποία μπορεί να έρθει σε αντίθεση με την απόρριψη, την παραποίηση της πραγματικότητας με την οποία η γυναίκα χρόνια τώρα μαθαίνει να συνυπάρχει.

Υπάρχει στο θέμα της επιθυμητής ελευθερίας και ανεξαρτησίας μια αντιφατικότητα σε σχέση με το διττό πρότυπο συμπεριφοράς της γυναίκας.

Από την μια μεριά υπάρχει ένα μικρό ποσοστό γυναικών, το οποίο απελευθερώνεται από τα δεσμά του παραδοσιακού χαρακτήρα της γυναίκας και διαμορφώνει, ανάλογα με τις εμπειρίες, το μορφωτικό του επίπεδο και το δικό του ανεξάρτητο τρόπο ζωής. Το ποσοστό αυτό των γυναικών είναι αναγκασμένο κάθε στιγμή να δίνει την μάχη του προκειμένου να αντεπεξέλθει στην ποιότητα του τρόπου ζωής που επέλεξε.

Η ανεξαρτησία και ελευθερία της γυναίκας προϋποθέτει μεγάλη προσπάθεια, η οποία σχετίζεται με το μορφωτικό της επίπεδο και την πάλη της με τις κατεστημένες αξίες.

Όμως η επιλογή της ελευθερίας και της ανεξαρτησίας της πρέπει να είναι πρωταρχικά αναγκαία για αυτήν και να μην επιβάλλεται μόνο σαν αναγκαστικός τρόπος ζωής από τα ίδια τα γεγονότα. Παρόλα αυτά είναι πραγματικά πολύ δύσκολο για την γυναίκα να συνειδητοποιήσει ότι δεν νοείται χαρά και ευτυχία χωρίς την ελευθερία στην ζωή της.

Για αυτό η σύγκρουση της ιδέας της εξάρτησης και της ανεξαρτησίας, οι οποίες καθορίζουν τον τρόπο ζωής της γυναίκας, είναι αναπόφευκτη για αυτήν που έχει κάνει τα πρώτα βήματα προς την διαφοροποίηση της από τα κοινωνικά πρότυπα της συμπεριφοράς της. (ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ 1992)

Χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια από μέρους της γυναίκας να αναγνωρίσει τις καινούργιες ιδέες ως την μοναδική διέξοδο στο δυναμισμό της που καταπνίγεται. Ο δυναμισμός της θα της χαρίσει την ελευθερία και την ανεξαρτησία.

Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν καταρριφθεί πολλές προκαταλήψεις σε βάρος των γυναικών που βασική αφετηρία τους έχουν την ηθική και οικονομική εξάρτηση της από τον άνδρα. Όταν όμως άρχισαν να γίνονται

κάποιες αλλαγές και να σταθεροποιείται κοινωνικά ο ρόλος της γυναίκας με την εξωσπιτική της εργασία, άρχισε παράλληλα να αποκτάει και η ίδια εμπιστοσύνη στον εαυτό της και να γεύεται την χαρά της ελευθερίας και τη ανεξαρτησίας.

Οι σύγχρονες εργαζόμενες και απελευθερωμένες, κυρίως εσωτερικά γυναίκες επισφραγίζουν τον όρο «**ίση αλλά διαφορετική**». (ΔΑΡΑΚΗ 1995)

Μέσα από την εργασία κατάφερε η γυναίκα να εξασφαλίσει την ανεξαρτησία της και να εξασφαλίσει μια συγκεκριμένη ελευθερία. Υπάρχει σήμερα ένας μεγάλος αριθμός προνομιούχων γυναικών που βρίσκουν στην επαγγελματική τους απασχόληση οικονομική και κοινωνική αυτονομία και κατά συνέπεια η γυναίκα είναι ελεύθερη να διαμόρφωση τον εαυτό της σύμφωνα με τις επιθυμίες της.

Η απελευθέρωση της γυναίκας θα ξεπηδήσει μέσα από την ανάγκη της γυναίκας για ελευθερία, ανεξαρτησία. Αυτή η ίδια η ανάγκη θα την οδηγήσει να ανακαλύψει τρόπους για το πώς θα προβάλει τις δικές της αξίες και οράματα.

Εκτός από το γεγονός ότι η προσπάθεια για την απελευθέρωση της γυναίκας πρέπει να γίνει από τους αγώνες και προσπάθειες των γυναικών, θα αρχίσει να αναμορφώνεται και μέσα από το κοινωνικό σύστημα. (ΜΠΩΒΟΥΑΡ 1979)

Η προκατάληψη και τα στερεότυπα στη διαμόρφωση της θέσης της γυναίκας

Η λέξη προκατάληψη υποδηλώνει και αρνητική έννοια και βασίζεται στην αντίληψη του «διαφορετικού» δηλαδή εκείνων των χαρακτηριστικών που διαφοροποιούν ανθρώπους οι καταστάσεις.

Εάν κανείς αφήσει την επιθυμία που τον διακατέχει για κάθε τι γνώριμο τριγύρω του να κυριαρχήσει στις αντιδράσεις του απέναντι σε καινούργια πρόσωπα και νέες καταστάσεις. Εάν αυτόματα χρησιμοποιεί μια ετικέτα η μια κατηγοριοποίηση, τότε περιορίζει την ικανότητα του να κοιτάζει πέρα από γενικεύσεις και να βιώνει όλο το φάσμα των εμπειρικών αντιλήψεων. Τότε έχει λειτουργήσει μια προκατάληψη. (ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ-JOHNSON 1998)

Τα στερεότυπα είναι μια μορφή κατηγοριοποιήσεων. Είναι προκατασκευασμένα σχήματα αντιλήψεων –σκέψης, που παρεμβάλλονται ανάμεσα στη πραγματικότητα, προκαλώντας απλοποιήσεις και γενικεύσεις που μπορεί να τη διεστραυλώνουν.

Μια λειτουργία των στερεότυπων είναι να υποστηρίζουν το κοινωνικό status, έτσι ώστε να μην προκαλεί έκπληξη ότι κυρίαρχες ομάδες θεωρούνται «στερεοτυπικά» σαν περισσότερο ικανές. Κάθε κοινωνία και κάθε ομάδα έχει τα δικά της στερεότυπα που την εκφράζουν και την εξυπηρετούν. Αυτά χρησιμοποιούνται προκειμένου να προσδιοριστούν οι ρόλοι και το περιεχόμενό τους, ανάλογα με τις κοινωνικές προσδοκίες στις οποίες τα άτομα οφείλουν να ανταποκριθούν. Έτσι μπορεί να μιλάμε για στερεότυπα και για τον ρόλο της γυναίκας καθώς και για τις διάφορες των δυο φύλων.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά την γυναίκα αν και θέση της σήμερα τείνει να αλλάξει, εντούτοις πολλές φορές αντιμετωπίζεται διαφορετικά από το περιβάλλον της και από τον ίδιο της το εαυτό και τοποθετείται σε υποδεέστερη θέση. Έτσι υπάρχει ένας σαφής διαχωρισμός ώστε πολλές φορές η γυναίκα να βρίσκεται στον περιορισμένο τόπο του σπιτιού της σαν σύζυγος, μητέρα, νοικοκυρά. Αποκλείεται, από δραστηριότητες που ευκολότερα προσιτές σε άνδρες. Ακόμα και σήμερα η γυναίκα θεωρείται βιολογικά και κοινωνικά κατώτερη, ενώ πιστεύεται ότι έχει μειωμένες ικανότητες για εργασία, επαγγελματική εξέλιξη και δημιουργία. Η στάση

αυτή απέναντι στην γυναίκα δεν υιοθετείται από όλους αλλά εξαρτάται από τα μηνύματα και τα βιώματα που έχει αποκτήσει κανείς ενώ το πόσο άκαμπτα σκέφτεται, συντείνει στο να υιοθετεί αυτή την στάση.

Άνθρωποι που σκέφτονται με αυτό τον τρόπο, δυσκολεύονται να δεχτούν οποιαδήποτε αλλαγή στην θέση της γυναίκας. Όχι μόνο πιστεύουν μύθους και στερεοτυπίες για την «κατωτερότητα» της γυναίκας αλλά τείνουν και να διαιώνίζουν.

Οι γυναίκες βρίσκονται υποχρεωμένες να μένουν υποτελείς, γιατί η οικονομική και οι κοινωνική τους κατάσταση τις θέτει υπό την εξουσία των ανδρών. Να παράγουν, κυρίως εργασία στο σπίτι. Να παραιτούνται και να οδηγούνται στην φυγή.

Μέσα από αυτά φαίνεται ότι και οι γυναίκες αποδέχθηκαν σιγά-σιγά το ρόλο του «ηττημένου» υιοθετώντας μια ανάλογη συμπεριφορά με βασικά χαρακτηριστικά την υποταγή και την δεκτικότητα. (KANTAPZH 1991)

Η ισότητα των δυο φύλων

Σήμερα υπάρχει διάχυτη η αντίληψη στον κόσμο ότι η γυναίκα είναι το «ασθενές φύλο» . Ο ρόλος της γυναίκας στην κοινωνία ήταν και παραμένει οξύτατο κοινωνικό πρόβλημα και αυτό γιατί για αιώνες τώρα η θέση της γυναίκας ήταν τόσο υποβαθμισμένη ώστε να θεωρείται πολύ της δεύτερης διαλογής.

Βασικό χαρακτηριστικό της καταπιεσμένης και αλλοτριωμένης γυναίκας είναι ότι δεν έχει συνείδηση της καταπίεσης που υφίσταται. Κυρίως γυναίκες χαμηλού πνευματικού επιπέδου, δεν είναι σε θέση να σκέφτονται διαφορετικά από τους άλλους. Ενώ σε αντίθεση ότι οι καλλιεργημένες γυναίκες είναι αυτές από τις οποίες ξεπηδά ως εσωτερική ανάγκη το

έτοιμα της απελευθέρωσης και της ισότητας των φύλων. (ΔΑΡΑΚΗ 1995)

Χρόνια ολόκληρα οι γυναίκες παλεύουν για να κατακτήσουν ισότητα ή «εξίσωση» των δυο φύλων. Οι γυναίκες και οι άνδρες δεν είναι ίδιοι και θεωρούμε ότι ακριβώς αυτές οι μεταξύ τους διαφορές μας δίνουν την ευκαιρία να επανορθώσουμε ορισμένες από τις αρνητικές συνέπειες του πατριαρχικού συστήματος. Ουσιαστικά η αληθινή συνεργασία μεταξύ ανδρών και γυναικών αποτελεί την μεγαλύτερη ελπίδα για το μάλλον της ανθρωπότητας. (ΜΠΩΒΟΥΑΡ 1979)

Το πατριαρχικό σύστημα επιβιώνει διαμέσου των ανθρώπων. Οι γυναίκες ακριβώς όπως και οι άνδρες έχουν αφομοιώσει τους κανόνες του πατριαρχισμού του οποίου τα στερεότυπα διατηρούν και μεταβιβάζουν. Ασυνείδητα δεχόμαστε ότι το πατριαρχικό σύστημα, αποτελεί το μοναδικό τρόπο λειτουργία στων πραγμάτων. Και όμως αυτό το σύστημα υποτιμά τις γυναίκες. Οπότε αναγνωρίζονται οι διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών και η συνεισφορά των γυναικών δεν αντιμετωπίζεται ως ισάξια. (CHATER – GASTER 1997)

Στην σύγχρονη εποχή οι διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στα δυο φύλα δεν είναι ικανές για να εμποδίσουν την ισότιμη παρουσία της γυναίκας στο οικογενειακό, κοινωνικό και εργασιακό χώρο.

Η σημερινή γυναίκα τυπικά κατέχει την ίδια ισότιμη θέση με τον άνδρα ύστερα από την νομοθετική ρύθμιση των «δικαιωμάτων του ανθρώπου» και τις «ισότητας των φύλων». Όμως ο αγώνα των γυναικών συνεχίζεται για την πρακτική εφαρμογή των αρχών αυτών.

Ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης, η γυναίκα έχει σχεδόν κατακτήσει την ισότιμη θέση. Ενώ η παρουσία της στο χώρο της απασχόλησης είναι ένα γεγονός αμετάκλητο και ανεπίστρεπτο. Έχει πια γνωρίσει τις χαρές τη δημιουργικής εργασίας.

Η άρση των δισταγμών για την ισότητα των φύλων με την δυνατότητα των αποκλίσεων και των κινδύνων αντιφατικότητας από την τυχών μηχανιστική αντικατάσταση νομικών διατάξεων με επιφανειακές – λεκτικές τροποποιήσεις, έγινε με τρόπο σχεδόν επαναστατικό μιας και εξαντλήθηκε η συνταγματική πρόβλεψη.

Τώρα θεωρητικά, αλλά και σε μεγάλο βαθμό και πρακτικά ο κανόνας είναι η **ισότητα**. Μια ισότητα αναγνωρισμένη από την πολιτεία με τρόπο που όχι μόνο δεν επιδέχεται αμφισβήτηση, όπως θα συνέβαινε αν είχαμε αποκλίσεις για «αποχρώντες» λόγους, αλλά αντίθετα αποτελεί αποφασιστικό παράγοντα προτροπής για την κίνηση των διαδικασιών κατάκτησης της ισότητας στις ουσιαστικές προσωπικές σχέσεις και γενικότερα σε όλο τον κοινωνικό χώρο.

Η κατάργηση των διακρίσεων σε βάρος της γυναίκας είναι πραγματικά σοβαρή κατάντηση. Με τις θεσμικές διατάξεις καταργούνται διάφορες μορφές ανισότητας και στην θέση τους θεμελιώνονται ισότιμες σχέσεις. Πρόκειται για ποσοτική, αλλά και ταυτόχρονα και ποιοτική μεταβολή γιατί οδηγεί στην ουσιαστική αλλαγή των σχέσεων που οι θεσμικές διατάξεις καλύπτουν. (ΤΑΚΑΡΗ 1984)

Η ισότητα των δυο φύλων, απαιτεί το πέραςμα της γυναίκας στην αγορά εργασίας. Η διείσδυση των γυναικών στον εργατικό ιστό συνεπάρεται την χειραφέτηση της γυναίκας. Η χειραφέτηση είναι εκείνη η οποία μπορεί να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για να είναι η γυναίκα ανθρώπινη. Αυτό που θα πρέπει να επιδιώξει η ίδια είναι οτιδήποτε μέσα της διψάει για δράση και επιβεβαίωση να φτάσει στην ολοκληρωμένη έκφραση. Η χειραφέτηση πρόσφερε στην γυναίκα την οικονομική ισότητα με τον άνδρα, δηλαδή το δικαίωμα να μπορεί να εργάζεται.

Η χειραφετημένη γυναίκα αφοσιώνεται στην δράση, αρνιέται την παθητικότητα, τις ανδρικές αξίες. Προτιμά να αγωνίζεται και να διεκδικεί την αναγνώριση της.

«Η γυναίκα θα χειραφετηθεί μονάχα με την συμμετοχή της στην παραγωγή». Το πρόβλημα της γυναίκας συμπυκνώνεται στην ικανότητα της για εργασία. Ισχυρή στην εποχή που οι τεχνικές συνθήκες ήταν προσαρμοσμένες στις δυνατότητες της, εκθροнисμένη όταν δεν μπόρεσε να τις εκμεταλλευτεί. (ΜΠΩΒΟΥΑΡ 1979)

Εκτός από την προσπάθεια των νομοθετικών διαταγμάτων σχετικά με την εφαρμογή και επικράτηση της ισότητας των δυο φύλων, θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η συγχώνευση και η αναγνώριση των θετικών χαρακτηριστικών των δυο φύλων αποτελεί μια αναγκαιότητα. Αυτή η αναγκαιότητα θα γίνει πραγματικότητα όταν εκσυγχρονισθούν οι αντιλήψεις γύρω από το ζήτημα της απελευθέρωσης και της χειραφέτησης των γυναικών και μειωθούν οι κοινωνικές ανισότητες μεταξύ των δυο φύλων.

(ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ 1992)

Το επόμενο βήμα θα πρέπει να προέλθει από τις ίδιες τις γυναίκες, από τις αξίες, πεποιθήσεις και τις απόψεις σχετικά με τις ικανότητες των γυναικών για το τι μπορούν να κάνουν και να γίνουν. Αν οι γυναίκες πιστέψουν στον εαυτό τους και τις δυνατότητες τους και ενεργήσουν με βάση αυτά, τότε θα μπορέσουν να επηρεάσουν και τους άλλους ανθρώπους αλλά και ολόκληρο το σύστημα για να αλλάξουν. Αν πιστέψουν σε κάτι αρκετά έντονα τότε μπορούν να κάνουν την πίστη αυτή πραγματικότητα.

Είναι σαφές ότι υπάρχουν αξιοσημείωτες διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών οι οποίες μεταφράζονται σε διαφορετικές επιδεξιότητες, ικανότητες και προτεραιότητες που αφορούν διάφορους τομείς της ζωής. Σε ένα ισορροπημένο κόσμο, οι δυνατότητες κάθε φύλου θα είναι πλήρως αντιληπτές. Πρέπει να αναγνωρίσουμε τις διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών, και να αναζητήσουν ενεργά τρόπους, με τους οποίους η συνεισφορά και των γυναικών και των ανδρών να μπορεί να χρησιμοποιηθεί πιο αποτελεσματικά. (CHATER – GASTER 1997)

Η εξασφάλιση του όρου «κοινωνικά ισότιμη γυναίκα» προϋποθέτει τη αυτοδιάθεση της και τον αυτοκαθορισμό της δραστηριότητας της με βάση τα πιστεύω της θέλησης και της δυνατότητας της.

Όταν η γυναίκα ενδιαφέρεται για την καλύτερευση της ζωής της χωρίς να βάζει τον άνδρα υπαίτιο της ανισότητας της, δεν παγιδεύεται από τα προβλήματα της ισότητας των φύλων, αλλά διεκδικεί αλλαγές τέτοιες που αναπτύσσουν την κοινωνική της πρωτοβουλία, την προσωπικότητα και την ατομικότητα της.

(ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ 1992)

Το φεμινιστικό κίνημα

Οι γυναίκες για πολλά χρόνια, εξακολουθούσαν να είναι καταπιεσμένα άτομα, αμφισβητούσαν την κοινωνική δικαιοσύνη που επικρατούσε, και που καθιέρωνε την ιδεολογία της ανδροκρατίας. Ήταν σφιχτοδεμένες και ταυτισμένες με την έννοια της οικογένειας, η οποία είχε μετατραπεί σε πεπρωμένο, σε προορισμό, σε «φυσική» κατάληξη της πορείας της ζωής της. Έτσι, η καταπίεση αυτή των γυναικών, τις οδήγησε στην δημιουργία του «φεμινιστικού κινήματος». (ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ 1992, ΤΑΚΑΡΗ 1984)

Η πρώτη κινητοποίηση των γυναικών για την κοινωνική τους ισότητα, έγινε στο τέλος του 18^{ου} αιώνα, με λίγες μορφωμένες και μαχητικές γυναίκες. Το Φεμινιστικό κίνημα, άρχισε να απλώνεται σιγά-σιγά, και να πιάνει ρίζες το 19^ο αιώνα, για να μαζικοποιηθεί οριστικά τον 20^ο αιώνα με την γενικότερη ανάπτυξη των προοδευτικών κινήματων. Ο φεμινισμός στην Ελλάδα, πήρε συγκεκριμένη μορφή από το 1860 με αγωνίστριες την Καλλιόπη Κεχαγιά, την Καλλιρρόη Παρρέν, την Σαπφώ Λεοντιάς, την Σωτηρία Αλιμπέρτη κ.ά. (ΔΑΡΑΚΗ 1995, ΚΑΚΛΑΜΑΝΑΚΗ 1984)

Ο φεμινισμός, ορίζεται από την Αντωνοπούλου, ως

« μια σταθερή, συνεχή, απαλλαγμένη από συναισθηματισμούς, διεκδίκηση ότι οι γυναίκες αποτελούν ένα κοινωνικό στρώμα που το διακρίνει μια κοινή κατάσταση. Είναι μια διεκδίκηση που καλεί τις γυναίκες να κατακτήσουν στον κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό χώρο, τα δικαιώματά τους».

(ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ 1999)

Η Σιμον ντε Μπωβουάρ δίνει ένα αυστηρότερο ορισμό μ' έναν αρνητικό τρόπο :

«Δεν έθρεψα ποτέ καμιά αυταπάτη για την αλλαγή της γυναικείας θέσης. Εξαρτάται από το μέλλον της εργασίας σ' όλο τον κόσμο θα αλλάξει σημαντικά μόνο με το τίμημα μιας επανάστασης στην παραγωγή».

(ΚΙΤΣΑΚΗ χ.χ)

Το Φεμινιστικό κίνημα, είναι ένα κίνημα που έχει σαν στόχο να καταργήσει την εξάρτηση και καταπίεση των γυναικών μέσα και από το σπίτι. Οι φεμινιστικοί στόχοι αφορούν κυρίως στη θεσμική μετατροπή της κοινωνίας και προσπαθούν να εξομοιώσουν τα άτομα εκείνα που οι διαφορές του έχουν θεσμικό χαρακτήρα. Είναι ένα κίνημα που αποβλέπει στην κατάκτηση των γυναικείων δικαιωμάτων για χειραφέτηση, απελευθέρωση και «ίση μεταχείριση» ανδρών και γυναικών τόσο στην οικογενειακή τους ζωή, όσο και στην επαγγελματική τους. Το κίνημα αυτό, επιδιώκει να καταργήσει την παραδοσιακή εικόνα της γυναίκας, της γυναίκας που εμφανίζεται σαν αντικείμενο, χωρίς δική της οντότητα, της γυναίκας που εμφανίζεται σαν είδωλο ομορφιάς και σεξ. (ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ 1992, ΤΑΚΑΡΗ 1984, ΔΟΥΛΚΕΡΗ 1986)

Οι οργανωμένες προσπάθειες των Ελληνίδων για την βελτίωση της θέσης τους στην ελληνική κοινωνία για την ισότιμη συμμετοχή τους στην οικονομική και κοινωνική ζωή τους, είναι συγκεκριμένες διεισδυτικές και προπάντων ανθρώπινε. (ΠΑΝΤΑΖΗ 1984, ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ 1992)

Ένας άλλος βασικός στόχος του φεμινιστικού κινήματος, είναι η ευαισθητοποίηση του προβλήματος από όλες τις γυναίκες, η μαζικοποίηση του. Σημασία δεν έχει η χειραφέτηση και απελευθέρωση μιας μερίδας γυναικών, αλλά η χειραφέτηση όλων των γυναικών. (ΔΟΥΛΚΕΡΗ 1986)

Σύμφωνα με την Κακλαμανάκη, στόχος του κινήματος εκτός από την νομική ισότητα που είναι και ο πιο σημαντικός, είναι και η νομιμοποίηση των αμβλώσεων, ο οικογενειακός προγραμματισμός η στράτευση των γυναικών κτλ. (ΚΑΚΛΑΜΑΝΑΚΗ 1984)

Τα μέλη του γυναικείου κινήματος, αναζητώντας την ισότητα τους με το άλλο φύλο, έρχονται πολλές φορές σε σύγκρουση με διάφορους φορείς εξουσίας γιατί θίγονταν τα συμφέροντα τους. Για την αντιμετώπιση αυτών των συγκρούσεων, απαιτείται αλλαγή ολόκληρης της οργάνωσης της κοινωνικής ζωής και των θεσμών της, με τέτοιο τρόπο, ώστε να κυριαρχούν σε κάθε έκφραση της ζωής, οι χαμένες ανθρώπινες αξίες. Αξίες που μέχρι τώρα θεωρούνταν μόνο γυναικείες και αντιμετωπιζόταν με συγκατάβαση. Οι νέες συνειδητοποιημένες γυναίκες, γεμάτες αυτοπεποίθηση, πιστεύουν πως μόνον έτσι θα γίνει η ισότητα πράξη. (ΖΕΡΒΟΣ 1996, ΚΑΛΚΑΝΗ 1988)

Επίσης, πρέπει μέσα από τις ίδιες τις σημερινές γυναίκες, να ξεπηδήσει πέρα από την αμφισβήτηση και ατομική και αυθόρμητη αντίδραση και η αποδοχή μιας ολοκληρωμένης φεμινιστικής θέσης και θεωρίας. Η δημιουργία και η ανάπτυξη μιας τέτοιας θεωρίας, ικανής να πείσει το κοινωνικό σύνολο για το δίκιο των απόψεων των γυναικών θα έπρεπε να είναι η προσφορά και ο σκοπός του γυναικείου κινήματος στην σημερινή περίοδο. (ΚΑΛΚΑΝΗ 1988)

Γι' όλα αυτά οι γυναίκες θα πρέπει να αγωνίζονται ταυτόχρονα στον οικονομικό, κοινωνικό νομικό, πολιτιστικό και ιδεολογικό τομέα, για να αλλάξει έτσι προοδευτικά αυτή η επικρατούσα νοοτροπία. (ΠΑΠΑΡΗΓΑ 1981)

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ

Γυναικά και Ανεργία

Η έννοια του αποκλεισμού και το γυναικείο φύλο

Το βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα των ομάδων ή ατόμων που κρίνονται αποκλεισμένες είναι η απομόνωση τους από τους βασικούς κοινωνικούς μηχανισμούς που παράγουν ή διανέμουν τους κοινωνικούς πόρους. Ο κοινωνικός αποκλεισμός παρουσιάζεται ως κατάσταση ταυτόχρονης, προσωρινής ή μη, αποξένωσης του ατόμου από την αγορά εργασίας, την οικογένεια και το κοινωνικό του περιβάλλον καθώς και από τον κρατικό μηχανισμό για την προστασία και την φροντίδα των πολιτών.

(ΚΑΡΑΝΤΙΝΟΣ 1990, ΚΑΒΟΥΝΙΔΗΣ 1993)

Η αγορά εργασίας συμβάλλει αμφίδρομα στην εμφάνιση και διατήρηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Η απομάκρυνση ορισμένων πληθυσμιακών ομάδων από την απασχόληση, συνδέεται με την απουσία ή την «παραγωγή» χαμηλού εισοδήματος. Μολονότι αυτό το φαινόμενο δεν είναι αρκετό για την ταξινόμηση του ατόμου στους κοινωνικά αποκλεισμένους, είναι σημαντικό επειδή υποδηλώνει αυξημένο κίνδυνο για την εμφάνιση της φτώχειας και συνεπώς του κοινωνικού αποκλεισμού.

Ανάμεσα σε μερικές βασικές κατηγορίες του εργατικού δυναμικού, οι οποίες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση στην αγορά εργασίας και επομένως είναι περισσότερο εκτεθειμένες στον κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (ξένο εργατικό δυναμικό, επαναπατριζόμενοι ομογενείς, τσιγγάνοι κ.α.) είναι και οι γυναίκες.

Τα δεδομένα για την απασχόληση στην Ελλάδα δείχνουν ότι ο καταμερισμός της εργασίας κατά φύλο, εκθέτει τις γυναίκες σε μεγάλο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού αφού :

α. Είναι πιο δύσκολο να βρουν την πρώτη τους δουλεία.

- β. Είναι περισσότερο εκτεθειμένες στο κίνδυνο ανεργίας.
- γ. Είναι πιο περιορισμένο το εύρος της επιλογής επαγγέλματος.
- δ. Οι θέσεις που καταλαμβάνουν είναι μειωμένης ευθύνης και χαμηλότερου γοήτρου, έχουν λιγότερες ευκαιρίες για επαγγελματική εξέλιξη και κατ' επέκταση αμείβονται χαμηλότερα.
- ε. Εργάζονται, ενώ παράλληλα δεσμεύονται από τις οικογενειακές υποχρεώσεις.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η μειονεκτική θέση των γυναικών, όπως περιγράφεται παραπάνω, περιορίζεται μόνο στο χώρο εργασίας. Σίγουρα όμως, στην κοινωνία μας υπάρχει διάκριση σε βάρος των γυναικών και σε άλλα πεδία της δραστηριότητάς τους.

Για να βελτιωθεί η θέση των γυναικών στην αγορά εργασίας, είναι αναγκαία η λήψη πολιτικών μέτρων που θα αποβλέπουν τόσο στην ευκολότερη είσοδο, όσο και στην ισότιμη μεταχείριση κατά την εργασία. Τα ποικίλα νομοθετικά μέτρα, που αφορούν τις έγγαμες μητέρες καθώς και τα προγράμματα κατάρτισης, ενισχύουν την θέση των γυναικών στους επαγγελματικούς κλάδους και τους εξασφαλίζει μεγαλύτερη αξιοποίηση των ικανοτήτων τους. (ΚΑΡΑΝΤΙΝΟΣ 1990, ΚΕΤΣΕΤΖΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΠΟΥΖΑΣ1999)

Η ανεργία των γυναικών

Είναι γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια γίνεται πολύς λόγος, γύρω από το θέμα της ανεργίας και συγκεκριμένα για την ανεργία των γυναικών, πήρε τεράστιες διαστάσεις. Φυσικά το φαινόμενο αυτό υπήρχε από παλιά, αλλά μετά τον αυτοματισμό που πέρασε στην ζωή μας, πήρε άλλη ποιότητα και ένταση.

Η γυναικεία ανεργία, σύμφωνα με την Μουσούρου, πρόκειται για

«ένα φαινόμενο που συνδέεται με τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας και ιδιαίτερα με την αστικοποίηση του ελληνικού πληθυσμού».

(ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ 1993)

Ευθύνες στην ελληνική οικονομία δίνει και ο Κατσανέβας, αναφέροντας ότι

«η δομή της ελληνικής οικονομίας είναι περισσότερο ευάλωτη στους κραδασμούς μιας γενικότερης ύφεσης» .

(ΚΑΤΣΑΝΕΒΑΣ 1991)

Έτσι, διαπιστώνουμε ότι οι γυναίκες ως μια «εφεδρική» κατηγορία του εργατικού δυναμικού, πλήττονται ιδιαίτερα την περίοδο μιας οικονομικής κρίσης.

Κατά την δεκαετία του 1970, παρατηρήθηκε σε πολλές δυτικές χώρες (και στην Ελλάδα) αύξηση της ανεργίας και ιδιαίτερα αύξηση της γυναικείας ανεργίας. Η σοβαρότητα επομένως του προβλήματος, δε δικαιολογεί κανέναν εφησυχασμό. Προϋπόθεση όμως της αντιμετώπισης του, όπως άλλωστε και κάθε άλλου προβλήματος, είναι η κατανόηση του, που θα προκύψει μόνον από την αναζήτηση των βαθύτερων αιτιών που το προκαλούν. (ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ 1985,1993)

Χαρακτηριστικά της γυναικείας ανεργίας

Σύμφωνα με την Συμεωνίδου, η γυναίκα εξακολουθεί να είναι η κυρίαως υπεύθυνη για την φροντίδα των μελών του νοικοκυριού, πράγμα που δείχνει η χαμηλή συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό (32,6 % το 1991).

Λόγω λοιπόν των δυσμενών αυτών συνθηκών για τις γυναίκες και κυρίως για τις έγγαμες μητέρες, βλέπουμε ότι ανήκουν στις ομάδες που εί-

ναι περισσότερο εκτεθειμένες στον κίνδυνο της ανεργίας και κατ' επέκταση είναι πολύ πιθανό να βρεθούν στο χώρο της φτώχειας, ακόμη και του κοινωνικού αποκλεισμού.

(ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ 1992, ΚΕΤΣΕΤΖΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΠΟΥΖΑΣ 1999)

Η ανεργία των γυναικών έχει ορισμένα χαρακτηριστικά :

- α. Οι γυναίκες πλήττονται από την ανεργία μακράς διάρκειας
- β. Η ανεργία είναι ιδιαίτερα αυξημένη στις νέες γυναίκες (Ελλάδα 50% άνεργων γυναικών)
- γ. Ο αριθμός των γυναικών που δεν εγγράφονται στους επίσημους καταλόγους ανέργων είναι πάρα πολύ υψηλός. Στην Ελλάδα το ποσοστό αυτό είναι 8,4% .
- δ. Αποτέλεσμα του παραπάνω χαρακτηριστικού είναι η μικρή αναλογία ανέργων που παίρνουν επίδομα.
- ε. Ανάμεσα στα άτομα εκτός εργατικού δυναμικού υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό που θα ήθελε να εργαστεί, αλλά πιστεύει ότι δεν θα τα καταφέρει, είτε γιατί ζει σε περιοχή όπου δεν υπάρχουν πολλές διαθέσιμες θέσεις εργασίας, είτε γιατί νιώθει ότι βρίσκεται σε μειονεκτική θέση εξαιτίας διαφόρων παραγόντων.
- στ. Οι γυναίκες σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους άνδρες, απασχολούνται σε «άτυπες» μορφές εργασίας όπως εργασίες μερικής απασχόλησης και εποχιακές εργασίες.

Οι παραδοσιακοί τομείς απασχόλησης των γυναικών είναι ο αγροτικός, η βιομηχανία και οι υπηρεσίες. Η κατανομή των γυναικών στους τρεις μεγάλους τομείς απασχόλησης στην Ελλάδα το 1987 ήταν : Αγροτικός 35,4%, Βιομηχανία 17,0%, Υπηρεσίες 47,6% . Κατ' εξοχήν γυναικείοι τομείς μπορούν να θεωρηθούν οι τομείς παροχής οικιακών υπηρεσιών, όπου οι γυναίκες αποτελούν το 82,2%, ο τομέας υγείας 55,9% και ο τομέας εκπαίδευσης 54,4%.

Το επίπεδο ειδίκευσης των γυναικών είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο των ανδρών. Ακόμη και στους τομείς όπου οι γυναίκες είναι πλειοψηφία, οι θέσεις που κατέχουν απαιτούν μικρότερη κατάρτιση και μικρότερη αμοιβή. (ΚΟΓΚΙΔΟΥ 1995)

Στον αποκλεισμό των έγγαμων γυναικών από τις εξελίξεις στην αγορά εργασίας συμβάλλουν καθοριστικά. Επίσης η κατάσταση όσον αφορά τις εξελίξεις στην αγορά εργασίας (τεχνολογική καθυστέρηση, απουσία κλάδων που «παράγουν» τεχνολογικές γνώσεις, η δαπανηρή οργάνωση της παραγωγής και η αδυναμία δημιουργίας μιας σταθερής και συνεχώς διευρυνόμενης βιομηχανικής βάσης) και η εξέλιξη του εργατικού δυναμικού παρά τη μείωση μετά την περίοδο 1988 – 1992 παρουσιάζει αυξητική τάση την τελευταία δεκαετία, αν και ακόμη σε σύγκριση με τις χώρες της ΕΕ, παραμένει σε χαμηλά επίπεδα.

Στην αύξηση αυτή συμβάλλουν κάποιοι μακροχρόνιοι παράγοντες, όπως η αναστροφή της εξωτερικής μετανάστευσης και η άνοδος του εκπαιδευτικού επιπέδου των νέων γυναικών. Επίσης η νομοθεσία περί ισότητας των δυο φύλων, τα μέτρα για την απασχόληση των γυναικών, αλλά και η οικονομική κρίση, όπου τα νοικοκυριά προσπαθούν να κρατήσουν ανέπαφο το βιοτικό τους επίπεδο και να ανταποκριθούν στις ανάγκες που τους επιβάλλει η σύγχρονη διαβίωση, έχουν ως φυσικό επακόλουθο την είσοδο της γυναίκας στην αγορά εργασίας. Αυτό όμως χωρίς να σημαίνει ότι υπάρχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις που να διασφαλίζουν και να προάγουν την γυναίκα ως ενεργό μέλος του εργατικού δυναμικού της χώρας.

Σχετικά με την ανεργία των γυναικών, είναι από τις υψηλότερες ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ. Ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι ενώ η συνολική ανεργία δεν έχει παρουσιάσει ιδιαίτερη άνοδο μεταξύ 1983 και 1991, η μακροχρόνια ανεργία, δηλαδή η ανεργία που διαρκεί περισσότερο χρόνο έχει αυξηθεί σημαντικά.

(ΚΕΤΣΕΤΖΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΠΟΥΖΑΣ1999)

Σύμφωνα με τον ισχύοντα νόμο, για να απασχοληθεί ένας εργαζόμενος με το καθεστώς μερικής απασχόλησης πρέπει:

- α. Να υπογράψει με τον εργοδότη του ατομική σύμβαση, στην οποία περιλαμβάνονται όλοι οι όροι εργασίας (αποδοχές, ωράριο, κατανομή εργασίας).
- β. Να κατατεθεί η σύμβαση στην οικεία Επιθεώρηση Εργασίας.
- γ. Η ασφαλιστική κάλυψη του μερικώς απασχολούμενου δεν διαφέρει από αυτή των υπόλοιπων εργαζομένων.
- δ. Το ωράριο να είναι συνεχές και ο εργαζόμενος να εργάζεται μια φορά την ημέρα. Ο εργοδότης δεν μπορεί να απαιτήσει πρόσθετη απασχόληση.
- ε. Η παροχή στον εργαζόμενο αδειάς, αλλά και σχετικού εισοδήματος να γίνεται κατ' ανάλογο τρόπο με τους πλήρως απασχολούμενους.

Το πρόβλημα της ανεργίας εμφανίζεται εντονότερο ανάμεσα στις νέες γυναίκες. Επίσης εμφανίζεται εντονότερα στις έγγαμες, τις χήρες και τις διαζευγμένες. (ΚΟΓΚΙΔΟΥ 1995)

Αίτια γυναικείας ανεργίας

Η ρίζα της αυξανόμενης ανεργίας των γυναικών, κυρίως βρίσκεται στην μαζική είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας, χωρίς αυτό να σημαίνει αναγκαστικά ότι χειροτερεύει η θέση της γυναίκας. Οι νέες άνεργες γυναίκες, δηλαδή αυτές που ζητούν για πρώτη φορά εργασία, αποτελούν πολύ σημαντικό μέρος του συνόλου των άνεργων γυναικών. (ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ 1993 ,ΣΥΚΙΑΝΑΚΗΣ 1985)

Η αύξηση της γυναικείας ανεργίας μπορεί να οφείλεται σύμφωνα με την Μουσούρου , σε θεσμικές διαφοροποιήσεις και σε βελτιώσεις του τρόπου λειτουργίας των Γραφείων Εργασίας ή του τρόπου παροχής των

επιδομάτων ανεργίας. Μπορεί ακόμα να οφείλεται στην αύξηση των γυναικών, που καταφεύγουν στο απρόσωπο Γραφείο εύρεσης εργασίας και όχι στις προσωπικές γνωριμίες, όπως συγγενείς, φίλους, κτλ. ή στις σχέσεις πατρωνίας, δηλαδή τα «μέσα» προκειμένου να βρουν εργασία.

Αν λάβουμε υπόψη μας, το παραπάνω αίτιο αύξησης της γυναικείας ανεργίας, μπορούμε να την θεωρήσουμε φυσική, ως αποτέλεσμα της αύξησης της δηλωμένης αναζήτησης εργασίας με αντίστοιχη μείωση της άδηλης, δηλαδή της συχνότητας καταφυγής στις παραδοσιακές ή οικογενειακές γνωριμίες, προκειμένου να εξασφαλισθεί μια θέση εργασίας. Σε περίπτωση τώρα, που οι δείκτες ανεργίας, πληροφορούν ελλιπώς για το μέγεθος και την σύνθεση του άνεργου γυναικείου πληθυσμού και εφόσον αντικατοπτρίζουν την δηλωμένη και όχι την άδηλη ανεργία, τότε αυτό το γυναικείο πρόβλημα, περιπλέκεται από την ύπαρξη της λεγόμενης «κρυπτοανεργίας».

Η «κρυπτοανεργία» κυρίως των έγγαμων γυναικών εξηγεί την μείωση του συνολικού γυναικείου εργατικού δυναμικού που παρατηρείται σε περιόδους οικονομικής κρίσης σε πολλές βιομηχανικές χώρες και συνιστάται στην ακόλουθη διαδικασία : η γυναίκα αποφασίζει να εργαστεί έξω από το σπίτι, όταν τα «κέρδη» από την εργασία αυτή είναι μεγαλύτερα από τις «ζημιές». σε περιόδους ευμάρειας, οι ευκαιρίες απασχόλησης πληθαίνουν και η απασχόληση πληρώνεται καλά.

Αντιθέτως, σε περιόδους κρίσης, οι ευκαιρίες απασχόλησης και οι αποδοχές μειώνονται. Σε μια τέτοια στιγμή, η γυναίκα μένει εκτός από την αγορά εργασίας. Μένοντας έξω από την αγορά εργασίας, η γυναίκα μεταβάλλεται σε οικονομικά μη ενεργή αν και στην πραγματικότητα είναι άνεργη, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στην αύξηση της «κρυπτοανεργίας». (ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ 1993)

Σε περίπτωση που η γυναίκα εργαζόταν από πριν την περίοδο οικονομικής κρίσης, σύμφωνα με την Σουλτανάκη, θα χάσει ευκολότερα την

εργασία της, σε σχέση με τους άνδρες συναδέλφους της. (ΣΥΚΙΑΝΑ-ΚΗΣ 1985)

Ένα άλλο εξίσου σημαντικό αίτιο της γυναικείας ανεργίας που αναφέρει ο Κατσανέβας, είναι η ανάπτυξη της νέας τεχνολογίας. Την θέση των γραμματέων, δακτυλογράφων και όχι μόνο, θα αντικατεστηθούν από τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και από άλλα καινούργια μηχανήματα. Έτσι ότι κεφάλαια θα έχει μια επιχείρηση, θα διατίθενται για την αγορά σύγχρονων μέσων παραγωγής με αποτέλεσμα να αυξάνονται όχι μόνο ο γυναικείος άνεργος πληθυσμός, αλλά και ο ανδρικός. (ΚΑΤΣΑΝΕΒΑΣ 1991, ΠΑΠΑΡΗΓΑ 1986)

Η Werneke, στηρίζει την αύξηση της ανεργίας των γυναικών, στην συγκέντρωση τους, σε περιορισμένο αριθμό επαγγελμάτων, τα οποία συνήθως απαιτούν ανειδίκευτο ή ελάχιστα ειδικευμένο προσωπικό. (ΜΑΓΓΑΝΑΡΑ 1998)

Σύμφωνα με τον Κατσανέβα, οι γυναίκες συνηθίζουν να συγκεντρώνονται σε φθίνοντες παραδοσιακούς κλάδους, όπως η κλωστοϋφαντουργία, τον ιματισμό, σε κλάδους διατροφής κτλ. Η κλωστοϋφαντουργία και κατά δεύτερο λόγο ο κλάδος ιματισμού, αποτελούν τους μεγάλους ασθενείς της ελληνικής βιομηχανίας και είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι, ολόένα και περισσότερες εργαζόμενες των κλάδων αυτών, εμφανίζονται σαν δικαιούχοι στα ταμεία ανεργίας των Υπηρεσιών του ΟΑΕΔ. (ΚΑΤΣΑΝΕΒΑΣ 1991)

Για την Σαμαρτζή, επίσης σημαντικά αίτια της γυναικείας ανεργίας, είναι ότι η γυναικεία εργατική δύναμη συνήθως εκλαμβάνεται σαν «εφεδρικός» στρατός του εργατικού δυναμικού, ο οποίος χρησιμοποιείται από τις εκάστοτε κυβερνήσεις ανάλογα με τις ανάγκες της οικονομίας. Αυτό σημαίνει ότι όταν υπάρχει ανεργία οι εργοδότες προτιμούν άνδρες εργαζόμενους και η απασχόληση της γυναίκας εξαρτάται σε πάρα πολύ μεγά-

λο βαθμό και από την διαθεσιμότητα εργασιακών θέσεων. (ΣΑΜΑΡΤΖΗ 1992)

Ένας άλλος παράγοντας αύξηση της γυναικείας είναι και τα οικογενειακά καθήκοντα της, που την απομακρύνουν από την παραγωγική διαδικασία. Έτσι γίνεται προφανές, ότι η απουσία των γυναικών από την αγορά εργασίας η οποία απαιτεί μεγαλύτερη ειδίκευση καθορίζεται ως ένα βαθμό τουλάχιστον, από τον κοινωνικό τους ρόλο και την συμπεριφορά τους μέσα στην οικογένεια. (ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ 1992)

Συνοψίζοντας, τα παραπάνω, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι, η σημερινή θέση των γυναικών στην παραγωγική διαδικασία, η συγκέντρωση τους σε παραδοσιακούς κλάδους και φθίνοντα επαγγέλματα, η έλλειψη ειδίκευσης και η μειονεκτική υπηρεσιακή τους σχέση απέναντι στους άνδρες, εξηγούν το φαινόμενο υψηλότερης ανεργίας των γυναικών. (ΚΑΤΣΑΝΕΒΑΣ 1991)

Επιπτώσεις γυναικείας ανεργίας

Με όσα προαναφέρθηκαν, διαπιστώνουμε, ότι η γυναικεία ανεργία είναι ένα σημαντικό κοινωνικό φαινόμενο, που δημιουργεί σοβαρές κοινωνικές και ψυχολογικές επιπτώσεις, σε ένα μεγάλο αριθμό του γυναικείου πληθυσμού.

Η αναγνώριση της γυναικείας ανεργίας, ως ερευνητικού θέματος, έχει συνδεθεί με θεωρητικές και ιδεολογικές αλλαγές στη μελέτη της ανεργίας. Έτσι, η εμπειρία της ανεργίας βιώνεται διαφορετικά από τα δυο φύλα. Οι επιπτώσεις της ανεργίας, είναι ποικιλόμορφες. Επιδρά άμεσα στο επίπεδο ζωής της ίδιας της γυναίκας ή και της οικογένειάς της. Επίσης δημιουργεί αποσυντονισμό στην προσωπική και κοινωνική ζωή της. (ΣΑΜΑΡΤΖΗ 1992 , ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ 2002)

α. Κοινωνικές επιπτώσεις

Το πρώτο καιρό, η άνεργη γυναίκα, διατηρεί την ελπίδα πως θα διοριστεί πάλι. Όμως αν οι σποραδικές στην αρχή, και πιο συντονισμένες στην συνέχεια προσπάθειες τους να βρει εργασία αποτυγχάνουν συνεχώς, τότε βαθμιαία αναπτύσσεται μια αναποφασιστικότητα και αμφιβολία, οι οποίες ίσως τελικά την οδηγήσουν στην απελπισία και στον κυνισμό.

(KATCHADOURIAN 1993)

Πολλές φορές, ο αποκλεισμός της γυναίκας από τα διάφορα ανδρικά επαγγέλματα, την περιορίζουν σε ολιγάριθμες, μονότονες και ανιαρές εργασίες ή και να μην βρίσκουν καμία θέση εργασίας. Αυτός ο αποκλεισμός οδηγεί την γυναίκα σ' ένα συναίσθημα κοινωνικής ανικανότητας από την στιγμή που δεν της δίνετε η δυνατότητα να αναπτύξει τις ικανότητες της.

Η γυναίκα αφού έχει δεχτεί την κοινωνική απόρριψη, ξανά τοποθετεί τον οικογενειακό της ρόλο στην κορυφή των ενδιαφερόντων της, προσπαθώντας να αντιμετωπίσει την αποτυχία της μέσα από την οικογένεια της. (ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ 1992, FREEMAN 2000)

Οι γυναίκες , παρά το γεγονός ότι είναι πρόθυμες να δουλέψουν, δεν μπορούν να ενταχθούν στην αγορά εργασίας. Είναι σαν να αντιμετωπίζουν άρνηση ακόμα και για την ένταξη τους στην κοινωνία. Ιδιαίτερα μάλιστα όταν πρόκειται για ανεργία μακράς διάρκειας, υπάρχει κίνδυνος να περιθωριοποιηθούν. Απομονώνονται κοινωνικά και οικονομικά και δημιουργείται ή αυξάνεται η έλλειψη ασφάλειας, η αβεβαιότητα και η αίσθηση της κοινωνικής αδικίας.

Οι γυναίκες οι οποίες δεν βρίσκουν εργασία ή αν βρουν θα είναι πρόσκαιρη, θα ασκείται κάτω από δυσμενείς συνθήκες, με άμεσο κίνδυνο απόλυσης, χωρίς να αξιοποιηθούν τα προσόντα τους και χωρίς ευκαιρίες για βελτίωση της θέσης τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις μπορεί να οδηγηθούν στην άμβλυση του ενδιαφέροντος και της προθυμίας για εργασία

και στο μέλλον. Δηλαδή, σε αποστροφή προς την εργασία που κατά κάποιον τρόπο μπορεί να επεκταθεί και σε αποστροφή προς την κοινωνία. (ΓΚΙΚΑΣ 1985)

Από την άλλη πλευρά, οι προσλήψεις των γυναικών πολλές φορές δεν ανανεώνονται, με αποτέλεσμα να αποστασιοποιεί το γυναικείο δυναμικό από την δημιουργική μη προσωρινή απασχόληση. Ο εργασιακός χώρος αρχίζει να γίνεται απωθητικός, απομονώνοντας κοινωνικά την γυναίκα ακόμα περισσότερο. (FREEMAN 2000)

Έτσι, κλονίζεται η εμπιστοσύνη της γυναίκας τόσο προς τον εαυτό της όσο και προς την κοινωνία και στο κράτος, που υποτίθεται ότι ενδιαφέρεται για την ευημερία όλων των πολιτών του. Η γυναίκα νιώθει καταδικασμένη από την κοινωνία χωρίς να εξετάζει τους αντικειμενικούς όρους της δημιουργίας της ανεργίας, εξαιτίας της συναισθηματικής της φόρτισης. Απομονώνεται και βλέπει την κοινωνία σαν εχθρό. Το κοινωνικό της συναίσθημα δοκιμάζεται και στο τέλος καταπνίγεται. Δεν είναι καθόλου παράξενο, γιατί μια τέτοια κατάσταση οδηγεί στην απαισιοδοξία, στο μηδενισμό και στη περιθωριοποίηση. (ΓΚΙΚΑΣ 1985)

Η επαγγελματική απασχόληση αποτελεί τη βάση της κατανομής του χρόνου τόσο εντός όσο και εκτός εργασίας. Η ανεργία δεν μπορεί να βιωθεί ως ελεύθερος χρόνος, αλλά ως κενός χρόνος. Η μη απασχόληση οδηγεί στο άγχος στη πλήξη, τις ενοχές και την ανικανότητα. Η υποβάθμιση των ικανοτήτων και των συμπεριφορών, γίνονται για την άνεργη γυναίκα, αντιληπτές ως απειλή, ενώ λαμβάνουν μη αναστρέψιμο χαρακτήρα. (ΣΚΟΥΤΕΛΗΣ 1996)

β. Ψυχολογικές επιπτώσεις

Πέρα από τις κοινωνικές επιπτώσεις, η ανεργία προκαλεί και σημαντικές ψυχολογικές επιπτώσεις στην γυναίκα. Η ανεργία για την γυναίκα σημαίνει αυτό που παραδοσιακά σημαίνει και για έναν άνδρα :

«μια αίσθηση απώλειας σκοπού. Αυτή η αίσθηση απώλειας είναι

τόσο εντονότερη, όσο πιο ενδιαφέρουσα ήταν η εργασία».

Η γυναίκα που είχε μια ενδιαφέρουσα και με προοπτικές εργασία, είναι και η γυναίκα που έχει τις δυνατότητες να αντιμετωπίσει δημιουργικά αυτό το κενό που τους δημιουργεί η απώλεια τη εργασίας και των προοπτικών της. (ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ 1993)

Σύμφωνα με την Σαμαρτζή, οι αρχικές αντιδράσεις των γυναικών, αντιμετωπίζοντας την ανεργία είναι:

- Σοκ
- Έκπληξη
- Απαισιοδοξία για οποιαδήποτε επαγγελματική της ενέργεια
- Ανησυχία για το παρόν και το μέλλον
- Και ολοκληρώνεται με την κατάθλιψη

(ΣΑΜΑΡΤΖΗ 1992)

Επίσης οι γυναίκες σε μία τέτοια κατάσταση, περιβάλλονται και από αρνητικά συναισθήματα όπως:

- Απάθεια για δραστηριότητα
- Απόγνωση

(FREEMAN 2000)

Ο Katchadourian, αναφέρει ότι η πρώτη ψυχολογική εκδήλωση μιας μεσήλικης άνεργης γυναίκας, είναι συνήθως :

- Δυσπιστία
- Κατάπληξη
- Απογοήτευση
- Θυμός (θυμό γιατί, εμποδίζεται ή ματαιώνεται η προσπάθεια επιτυχίας της, για εύρεση εργασίας)

Υστερα έρχεται μια περίοδος ανακούφισης, ακόμη και μια αίσθηση χαλάρωσης και χαράς για την νεοαποκτηθείσα ελευθερία και τη μεγαλύτε-

ρη συμμετοχή στην οικογενειακή της ζωή.(KATCHADOURIAN 1993, ΚΑΛΟΥΡΗ 1994)

Πολλές μεσήλικες άνεργες γυναίκες, ανακαλύπτουν στην πορεία, πως η σταδιοδρομία τους χάνει τον αρχικό της δυναμισμό. Τις πικραίνει η αίσθηση στασιμότητας, εξάντλησης, όπως και η ιδέα πως αφού έγιναν αντικείμενο εκμετάλλευσης, τώρα παραγκωνίζονται. Ο θυμός που πηγάζει από τα συναισθήματα αυτά, δεν μπορεί να εκδηλωθεί φανερά, από το φόβο τους μήπως χειροτερέψει μια ήδη άσχημη κατάσταση.

Ανησυχία τις προκαλεί και το ενδεχόμενο, μήπως καταντήσουν άχρηστες στην δουλειά τους, ακόμη και αν δεν διακυβεύεται η επαγγελματική τους ασφάλεια. Οι άνεργες γυναίκες σ' αυτή την ηλικία, εμφανίζουν πιο συχνά συμπτώματα άγχους και κατάθλιψης.

Παθαίνουν κατάθλιψη, γιατί φοβούνται ότι τα χρόνια κυλούν και ότι δεν θα μπορούν να βρουν τρόπους ικανοποίησης των αναγκών τους. Νιώθουν μοναξιά και έχουν μικρή αυτοεκτίμηση και συναισθηματική σταθερότητα. (KATCHADOURIAN 1993)

Οι ψυχολογικές επιπτώσεις, συχνά συνδέονται σε πολλές περιπτώσεις, επηρεάζοντας τη σωματική και ψυχική υγεία της άνεργης γυναίκας. Ο Warr αναφέρει ότι η υγεία των γυναικών, επιδεινώθηκε από τότε που έχασαν την εργασία τους. Άλλες μελέτες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι

« ο αριθμός των ανέργων που αυτοκτονούν είναι δυσανάλογα υψηλός, και ότι το ποσοστό ανέργων μεταξύ των ατόμων με τάσεις αυτοκτονίας είναι ακόμη υψηλότερο».

(FREEMAN 2000)

Επίσης, μένοντας η γυναίκα αμέτοχη από τον εργασιακό χώρο, λόγω της ανεργίας, οδηγείται σε μια φάση ψυχονευρώσεων. Όταν η γυναίκα χάνει την ανεξαρτησία της, τότε στην προσωπικότητά της, αρχίζει να αναπτύσσεται μια δυσλειτουργία με αποτέλεσμα να γίνεται πιο ευάλωτη στις νευρώσεις. (ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ 1992)

Η επίδραση αυτών που προαναφέρθηκαν, αγκαλιάζει την αίσθηση αυτονομίας και της οικονομικής ανεξαρτησίας της γυναίκας. Περιορίζει την ικανοποίηση των οποιοδήποτε αναγκών της και διαφοροποιεί τις ελπίδες και τις φιλοδοξίες της, τις προοπτικές για τη ζωή της.

Η διαδικασία τώρα, εξεύρεσης νέας απασχόλησης μπορεί να αποδεικνύεται διαρκώς άκαρπη, αλλά και υποτιμητική και εκμηδενιστική για τη γυναίκα, η οποία αφενός πρέπει να δέχεται τις υποτιμήσεις αδιαμαρτύρητα αλλά και να βρίσκει τρόπους αντιμετώπισης των πιθανών εργοδοτών. (ΣΑΜΑΡΤΖΗ 1992)

Σ' αυτή την περίπτωση αντιμετωπίζουν άλλες αρνητικές επιπτώσεις, όπως το στίγμα στο «ιστορικό» της, υπάρχουν συναισθήματα προσωπικής αποτυχίας, καθώς και χαμηλότερο επίπεδο αφοσίωσης στη νέα της εργασία.

Υπάρχουν δυο τύποι ανθρώπων, (που ισχύει και για τα δυο φύλα) που δεν υποφέρουν όταν είναι άνεργοι. Στον ένα τύπο συγκαταλέγονται άτομα που αισθάνονται απελευθερωμένα από μη ικανοποιητικές εργασίες. Είναι ελεύθερα να ασχοληθούν με εθελοντικές δραστηριότητες που σχετίζονται με αγαθοεργούς ή άλλους κοινωνικούς σκοπούς. Αν και ο αριθμός αυτών των ατόμων είναι μικρός, αξίζει να τους λάβουμε υπόψη μας, όχι μόνο διότι και αυτοί επιβαρύνουν τις δημόσιες δαπάνες αλλά και για όσα η στάση τους, απέναντι στην απασχόληση συνεπάγεται για τις συνθήκες εργασίας.

Στον άλλο τύπο συγκαταλέγονται, νέοι και νέες που τελείωσαν το σχολείο και δεν είχαν ποτέ εργαστεί, αν και μπορεί να είχαν παρακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης, με σκοπό την απόκτηση βελτιωμένων επαγγελματικών προσόντων. (FREEMAN 2000)

Αντιμετώπιση γυναικείας ανεργίας

Η μεγάλη σοβαρότητα των ψυχολογικών και κοινωνικών επιπτώσεων της γυναικείας ανεργίας, στην ζωή της γυναίκας, αποδεικνύει πως είναι αναγκαία η άμεση και αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος με την εύρεση λύσεων που θα επιφέρουν σημαντική μείωση της έντασης του φαινομένου.

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση της γυναικείας ανεργίας, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την συνειδητοποίηση ότι το πρόβλημα αυτό, δεν είναι μόνο γυναικείο ή εργασιακό, αλλά είναι και ευρύτερα κοινωνικό. Η επίλυση των προβλημάτων της γυναικείας ανεργίας, δεν αναμένεται ούτε από την διεκδίκηση της ισότητας ανδρών και γυναικών, αλλά ούτε και από την εργασιακή πολιτική. Η επίλυση εξαρτάται από ένα πλέγμα κοινωνικών, πολιτικών, όπως η εργασιακή, εκπαιδευτική, δημογραφική, οικογενειακή, μεταναστευτική, πολιτιστική, κοινωνική αντίληψη.

(ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ 1993)

Ο πιο βασικός τρόπος αντιμετώπισης, κατά την Παπαρήγα, είναι η εισαγωγή των γυναικών σε ανδρικά επαγγέλματα. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί κάτω από την κοινωνική απαίτηση να σταματήσουν να μπαίνουν τεχνητά εμπόδια στην εξέλιξη των γυναικών, να επικρατήσει η αξιοκρατία ανεξάρτητα από το φύλο.

(ΠΑΠΑΡΗΓΑ 1986)

Από την άλλη μεριά, μια πολιτική καλό θα ήταν να αποβλέπει στον εκπαιδευτικό και επαγγελματικό επαναπροσανατολισμό των γυναικών προς στις διαμορφωμένες νέες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας. Ταυτόχρονα, να γίνεται επαναπροσανατολισμός της αγοράς προς τις πραγματικές δυνατότητες και επιθυμίες του γυναικείου εργατικού δυναμικού. Αυτό θα συνέβαλλε αποφασιστικά τόσο στην αναβάθμιση της θέσης των

γυναικών στην αγορά εργασίας, όσο και στην εξασφάλιση του απαραίτητου για τις ανάγκες της οικονομίας εργατικού δυναμικού.

(ΜΟΥΣΟΥΡΟΥ 1993)

Σύμφωνα με την Τσολακίδου, δεν χρειάζεται μόνο η εξειδίκευση του γυναικείου εργατικού δυναμικού αλλά και ανάπτυξη της εργασιακής συνείδησης των γυναικών. (ΤΣΟΛΑΚΙΔΟΥ 1992)

Μια άλλη πρόταση για την μείωση της γυναικείας ανεργίας, είναι η εισαγωγή των γυναικών σε εργασίες που δεν έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στην υγεία τους και ειδικά στην τεκνοποίηση τους, πράγμα που ασφαλίζεται με επιστημονικό έλεγχο. (ΠΑΠΑΡΗΓΑ 1986)

Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και ο ΟΑΕΔ. Οι γυναίκες έχουν προτεραιότητα εγγραφής στις σχολές του ΟΑΕΔ, κυρίως σε παραδοσιακά ανδρικά επαγγέλματα όπως ηλεκτρολόγοι, μηχανοτεχνίτες κτλ. στα προγράμματα του ΟΑΕΔ, για την δημιουργία νέων θέσεων για νέους, οι προσλήψεις των γυναικών στον τομέα του εμπορίου και των υπηρεσιών, επιδοτούνται με υψηλότερα ποσοστά από ότι αντίστοιχα ισχύει για τους άνδρες.

Επίσης έχουν δημιουργηθεί προγράμματα ταχύρυθμης εκπαίδευσης γυναικών σε εργασίες διαχείρισης για συνεταιρισμούς, γεωργικές ενώσεις κτλ. Ακόμα, υπάρχουν τα ίδια προγράμματα για την απασχόληση των γυναικών σε οικοτροφεία και άλλες υπηρεσίες. Σε συνεργασία με τον Οργανισμό Αστικών Συγκοινωνιών, έχουν μπει σε εφαρμογή προγράμματα για την εκπαίδευση γυναικών για την οδήγηση λεωφορείων στις αστικές γραμμές. (ΚΑΤΣΑΝΕΒΑΣ 1991)

Επιδόματα και παροχές από τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.)

Ο Ο.Α.Ε.Δ. είναι κύριο όργανο εφαρμογής της εκάστοτε Κυβερνητικής Πολιτικής για την Απασχόληση. Είναι Νομικό Πρόσωπο Δημόσιου Δικαίου και εποπτεύεται από το Υπουργείο Εργασίας.

Τα επιδόματα και οι παροχές που παρέχονται από τον Ο.Α.Ε.Δ. στις άνεργες γυναίκες είναι τα ακόλουθα:

1. Επίδομα ανεργίας

Οι εργαζόμενες σε εξαρτημένη εργασία που έχουν ασφαλιστεί στον κλάδο ανεργίας του Ο.Α.Ε.Δ., αν μείνουν άνεργες μετά τη λήξη ή λύση της εργασιακής τους σχέσης, μπορούν με ορισμένες προϋποθέσεις να εισπράξουν από τον Ο.Α.Ε.Δ. επίδομα ανεργίας.

2. Ειδικό εποχιακό βοήθημα

Καταβάλλεται σε ορισμένες κατηγορίες εποχιακά απασχολούμενων γυναικών (κεραμοποιούς, δασεργάτες, μουσικούς, καπνεργάτες, υποδηματεργάτες, μισθωτούς τουριστικών επαγγελμάτων, ηθοποιούς κ.τ.λ.)

3. Ειδικό βοήθημα μετά τη λήξη της επιδότησης λόγω ανεργίας

Στις άνεργες γυναίκες που δεν απασχολούνται εποχιακά, μετά τη λήξη της επιδότησης λόγω ανεργίας, καταβάλλεται βοήθημα εφόσον παραμείνουν ένα μήνα ακόμη άνεργες και το εισόδημα τους δεν υπερβαίνει ένα καθορισμένο ποσό.

4. Ειδικό βοήθημα μετά την τρίμηνη παραμονή στα μητρώα ανέργων

Καταβάλλεται σε ανέργους που δεν έχουν προϋποθέσεις τακτικής επιδότησης (δεν ανήκουν στους εποχιακούς) και έχουν πραγματοποιήσει 60 τουλάχιστον ημερομίσθια κατά τον προηγούμενο της εγγραφής τους στον Ο.Α.Ε.Δ. χρόνο. Πρέπει να παραμείνουν άνεργες (γραμμέ-

νες στον Ο.Α.Ε.Δ.) για τρεις μήνες και το εισόδημα τους να μην υπερβαίνει ένα καθορισμένο ποσό.

5. Επίδομα συμπληρωματικών παροχών μητρότητας

Καταβάλλεται σε ασφαλισμένες που βρίσκονται σε ενεργό σχέση εργασίας κατά την έναρξη της άδειας κυοφορίας, μετά τον τοκετό και εφόσον εισπράξουν το επίδομα από το Ι.Κ.Α. για την αποχή από την εργασία λόγω κυοφορίας και λοχείας.

6. Επίδομα σε νέους και νέες από 20-29 ετών

Καταβάλλεται στους νέους και στις νέες ηλικίας 20-29 ετών, εφόσον είναι άνεργοι και παραμείνουν γραμμένοι στα μητρώα ανέργων για ένα χρόνο.

7. Επίδομα λόγω αφερεγγυότητας του εργοδότη

Παρέχεται στους ασφαλισμένους των οποίων η επιχείρηση στην οποία δούλευαν, κηρύχθηκε σε πτώχευση. (www.oaed.gr 2003)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Σκοπός της έρευνας

Κύριος σκοπός της έρευνας, είναι να διαπιστωθεί κατά πόσο η ανεργία πλήττει την ψυχολογική και κοινωνική λειτουργία των γυναικών. Πιο συγκεκριμένα, να διερευνηθούν οι επιπτώσεις στο πληθυσμό γυναικών όπου στο παρελθόν εργαζόταν.

Με την παρακάτω έρευνα επιδιώκεται :

1. Να διερευνηθούν οι ψυχολογικές επιπτώσεις που παρουσιάζονται στον γυναικείο άνεργο πληθυσμό.
2. Να διερευνηθούν οι κοινωνικές επιπτώσεις που παρουσιάζονται στον γυναικείο άνεργο πληθυσμό.
3. Να διερευνηθούν, πως οι άνεργες γυναίκες αντιλαμβάνονται την ισότητα στο χώρο εύρεσης εργασίας.

Είδος της έρευνας

Στην εργασία αυτή χρησιμοποιήσαμε την διερευνητική μέθοδο έρευνας, γιατί σε μια τέτοια έρευνα, η βασική έμφαση δίνεται στην ανακάλυψη γεγονόσ που έχει άμεση σχέση με την επίτευξη των στόχων που θέσαμε στην έρευνα μας.

Στη διερεύνηση μας για τη συλλογή στοιχείων σχετικών με το θέμα, διαπιστώσαμε ότι δεν είναι δυνατόν να βρεθούν παρόμοιες έρευνες, οι οποίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν. (ΦΙΛΙΑΣ 1998)

Ερευνώμενος πληθυσμός

Ο πληθυσμός στον οποίο απευθυνθήκαμε είναι άνεργες γυναίκες, που είχαν εργαστεί στο παρελθόν και έχουν απευθυνθεί στον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) Σερρών και Πατρών

Πλαίσιο

Η έρευνα μας, όπως έχει προαναφερθεί, πραγματοποιήθηκε στην περιοχή των Σερρών και στην περιοχή των Πατρών, και συγκεκριμένα στον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ)

Δείγμα

Δείγμα είναι το υποσύνολο εκείνο του πληθυσμού, που μπορεί να τον «αντιπροσωπεύει». (ΦΙΛΙΑΣ 1998)

Για την διεξαγωγή της έρευνας μας, επιλέξαμε ένα συγκεκριμένο αριθμό άνεργων γυναικών (120 άνεργες γυναίκες) 60 γυναίκες από τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) Σερρών και 60 γυναίκες από τον Ο.Α.Ε.Δ. Πατρών και όχι όλο τον πληθυσμό των άνεργων γυναικών, γιατί αυτό ήταν πρακτικά αδύνατο.

Οι λόγοι που οδήγησαν στον περιορισμό του δείγματος, ήταν ο περιορισμένος αριθμός ερευνητών (δυο σπουδάστριες). Καθώς επίσης λάβαμε υπόψη και τους παράγοντες κόστος και χρόνος .

Δειγματοληψία

Στην έρευνα χρησιμοποιήσαμε την μέθοδο της απλής τυχαίας δειγματοληψίας, στην οποία κάθε άτομο του πληθυσμού έχει την ίδια πιθανότητα να επιλεγεί .

Συλλογή δεδομένων

Στην έρευνα για τη συλλογή των στοιχείων χρησιμοποιήσαμε το ερωτηματολόγιο για το γεγονός ότι το δείγμα μας ήταν μεγάλο.

Το ερωτηματολόγιο διευκολύνει στην γενίκευση των συμπερασμάτων και προσφέρει την δυνατότητα συσχέτισμού των δεδομένων τα οποία έχουν ποσοτικό χαρακτήρα και είναι εύκολο να κωδικοποιηθούν, προκειμένου να γίνει η επεξεργασία τους.

Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων έγινε με το Στατιστικό Πακέτο για Κοινωνικές Επιστήμες (S.P.S.S. 11).

Ερευνώμενος πληθυσμός

Ο πληθυσμός στον οποίο απευθυνθήκαμε είναι άνεργες γυναίκες, που είχαν εργαστεί στο παρελθόν και έχουν απευθυνθεί στον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) Σερρών και Πατρών

Πλαίσιο

Η έρευνα μας, όπως έχει προαναφερθεί, πραγματοποιήθηκε στην περιοχή των Σερρών και στην περιοχή των Πατρών, και συγκεκριμένα στον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ)

Δείγμα

Δείγμα είναι το υποσύνολο εκείνο του πληθυσμού, που μπορεί να τον «αντιπροσωπεύει». (ΦΙΛΙΑΣ 1998)

Για την διεξαγωγή της έρευνας μας, επιλέξαμε ένα συγκεκριμένο αριθμό άνεργων γυναικών (120 άνεργες γυναίκες) 60 γυναίκες από τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) Σερρών και 60 γυναίκες από τον Ο.Α.Ε.Δ. Πατρών και όχι όλο τον πληθυσμό των άνεργων γυναικών, γιατί αυτό ήταν πρακτικά αδύνατο.

Οι λόγοι που οδήγησαν στον περιορισμό του δείγματος, ήταν ο περιορισμένος αριθμός ερευνητών (δυο σπουδάστριες). Καθώς επίσης λάβαμε υπόψη και τους παράγοντες κόστος και χρόνος .

Δειγματοληψία

Στην έρευνα χρησιμοποιήσαμε την μέθοδο της απλής τυχαίας δειγματοληψίας, στην οποία κάθε άτομο του πληθυσμού έχει την ίδια πιθανότητα να επιλεγεί .

Συλλογή δεδομένων

Στην έρευνα για τη συλλογή των στοιχείων χρησιμοποιήσαμε το ερωτηματολόγιο για το γεγονός ότι το δείγμα μας ήταν μεγάλο.

Το ερωτηματολόγιο διευκολύνει στην γενίκευση των συμπερασμάτων και προσφέρει την δυνατότητα συσχετισμού των δεδομένων τα οποία έχουν ποσοτικό χαρακτήρα και είναι εύκολο να κωδικοποιηθούν, προκειμένου να γίνει η επεξεργασία τους.

Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων έγινε με το Στατιστικό Πακέτο για Κοινωνικές Επιστήμες (S.P.S.S. 11).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

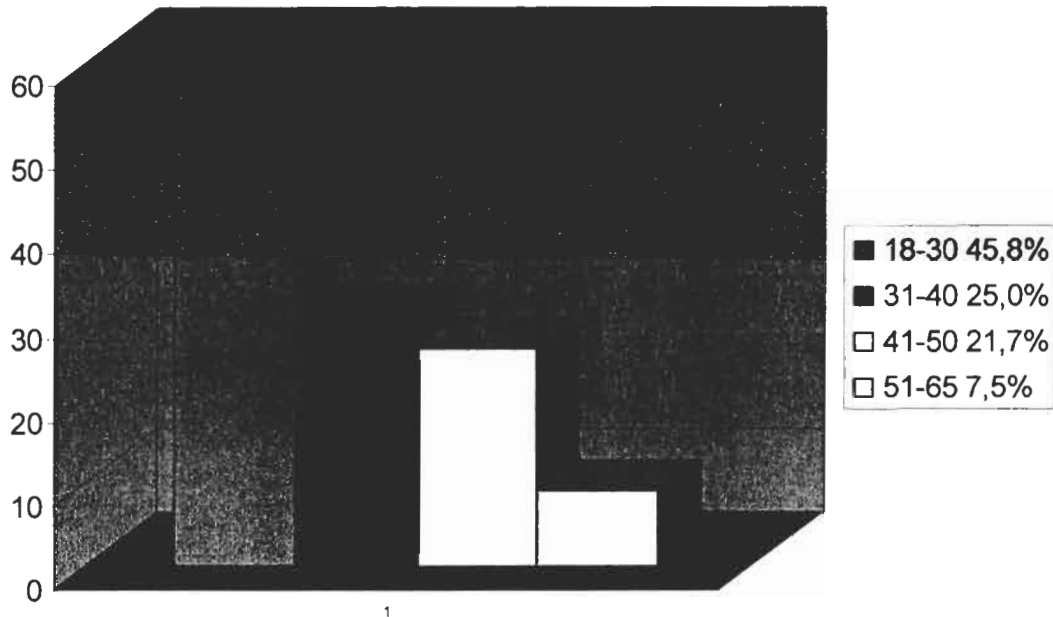
ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΗΛΙΚΙΑ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	18-30	55	45,8	45,8	45,8
	31-40	30	25,0	25,0	70,8
	41-50	26	21,7	21,7	92,5
	51-65	9	7,5	7,5	100,0
Total		120	100,0	100,0	

Η κατανομή των ηλικιών του δείγματος φαίνεται από στον παραπάνω πίνακα

ΗΛΙΚΙΑ

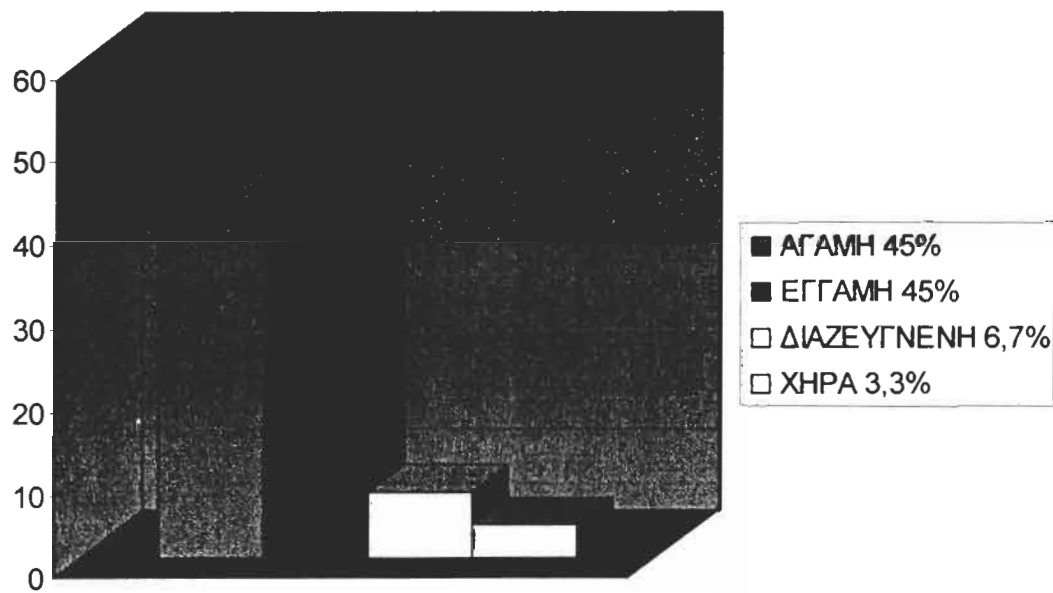
ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ΑΓΑΜΗ	54	45,0	45,0	45,0
ΕΓΓΑΜΗ	54	45,0	45,0	90,0
ΔΙΑΖΕΥΜΕΝΗ	8	6,7	6,7	96,7
ΧΗΡΑ	4	3,3	3,3	100,0
Total	120	100,0	100,0	

Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος μας αποτελείται από άγαμες και έγγαμες γυναίκες. Μόλις το 10% των γυναικών του δείγματος μας είναι χήρες και διαζευγμένες.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ 3
ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

		ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ				Total
		ΑΓΑΜΗ	ΕΓΓΑΜΗ	ΔΙΑΖΕΥΜ ΕΝΗ	ΧΗΡΑ	
.ΗΛΙΚΙΑ	18-30	50	4	1		55
	31-40	4	22	4		30
	41-50		22	2	2	26
	51-65		6	1	2	9
Total		54	54	8	4	120

Στον παραπάνω πίνακα, βλέπουμε την οικογενειακή κατάσταση των γυναικών σε σχέση με την ηλικία

ΠΙΝΑΚΑΣ 4
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΕΧΕΤΕ ΠΑΙΔΙΑ	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ				
	ΑΓΑΜΗ	ΕΓΓΑΜΗ	ΔΙΑΖΕΥΓΜΕΝΗ	ΧΗΡΑ	Total
ΌΧΙ	53 98,1%	4 7,4%	1 12,5%		58 48,3%
ΝΑΙ	1 1,9%	50 92,6%	7 87,5%	4 100,0%	62 51,7%
Total	54 100,0%	54 100,0%	8 100,0%	4 100,0%	120,0%

Από τις 54 έγγαμες γυναίκες, μόνο οι 4 (7,4%) δεν έχουν παιδιά και δεν αξιολογούμε την απάντηση αν εργάζονται, για το γεγονός ότι τα παιδιά είναι σε μικρή ηλικία. Ενώ από τις 54 άγαμες, διαπιστώθηκε ότι η μια έχει παιδιά δηλαδή το 1,9%. Η παραπάνω εικόνα είναι αντιπροσωπευτική της ελληνικής κοινωνίας. Επίσης από τις 54 έγγαμες, μόνο από τις 5 (9,3%) ο σύζυγος τους δεν εργάζεται.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Valid	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ%	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ%	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΠΟΣΟΣΤΟΥ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ	18	15,0	15,0	15,0
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	42	35,0	35,0	50,0
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	37	30,8	30,8	80,8
ΤΕΕ	23	19,2	19,2	100
Total	120	100,0	100,0	

Από το δείγμα μας, παρατηρείται ότι οι 18 (15%) είναι απόφοιτες Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, οι 42 (35%) είναι Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, οι 37 (30,8%) είναι Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και οι 23 (19,2%) είναι απόφοιτες των Τ.Ε.Ε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑ

ΗΛΙΚΙΑ	ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ			ΤΕΕ	Total
	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ	ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ		
18-30	1 5,6%	10 23,8%	28 75,7%	16 69,6%	55 45,8%
31-40	6 33,3%	14 33,3%	5 13,5%	5 21,7%	30 25,0%
41-50	6 33,3%	16 38,1%	4 10,8%		26 21,7%
51-65	5 27,8%	2 4,8%		2 8,7%	9 7,5%
Total	18 100,0%	42 100,0%	23 100,0%	23 100,0%	120 100,0%

Παρατηρείται ότι από το σύνολο των γυναικών, το μεγαλύτερο ποσοστό (45,8%) είναι γυναίκες ηλικίας 18-30 ετών οι οποίες ωθούνται περισσότερο προς την εκπαιδευτική και επαγγελματική κατάρτιση και συγκεκριμένα προς την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Ενώ γυναίκες ηλικίας 31-50 ετών είναι απόφοιτες Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και οι γυναίκες ηλικίας 51-65 έχουν στοιχειώδη εκπαίδευση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

ΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΑΝΕΡΓΗ

Valid	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ%	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ%	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΠΟΣΟΣΤΟΥ
< 6 ΜΗΝΕΣ	20	16,7	16,7	16,7
6 ΜΗΝΕΣ-1ΧΡΟΝΟ	25	20,8	20,8	37,5
1-2 ΧΡΟΝΙΑ	37	30,8	30,8	68,3
> 2 ΧΡΟΝΙΑ	38	31,7	31,7	100,0
Total	120	100,0	100,0	

ΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΑΝΕΡΓΗ

Στην ερώτηση πόσο χρονικό διάστημα είστε άνεργη, το μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών (31,7%) απάντησε περισσότερο από 2 χρόνια. Στην συνέχεια, το 30,8% απάντησε ότι το χρονικό διάστημα που είναι άνεργες είναι 1 χρόνος-2 χρόνια. Ακολουθεί το 20,8% με χρονικό διάστημα ανεργίας 6 μήνες- 1 χρόνο και το 16,7 % είναι άνεργο λιγότερο από 6 μήνες. Παρατηρούμε μια παρατεταμένη περίοδο ανεργίας για τις γυναίκες του δείγματος μας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΑΝΕΡΓΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑ

ΗΛΙΚΙΑ	ΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΑΝΕΡΓΗ				TOTAL
	<6 ΜΗΝΕΣ	6 ΜΗΝΕΣ-1 ΧΡΟΝΟ	1-2 ΧΡΟΝΙΑ	> 2 ΧΡΟΝΙΑ	
18-30	12 60.0%	16 64.0%	20 54.1%	7 18.4%	55 45.8%
31-40	4 20.0%	3 12.0%	10 27.0%	13 34.2%	30 25.0%
41-50	2 10.0%	4 16.0%	5 13.5%	15 39.5%	26 21.7%
51-65	2 10.0%	2 8.0%	2 5.4%	3 7.9%	9 7.5%
Total	20 100.0%	25 100.0%	37 100.0%	38 100.0%	120 100.0%

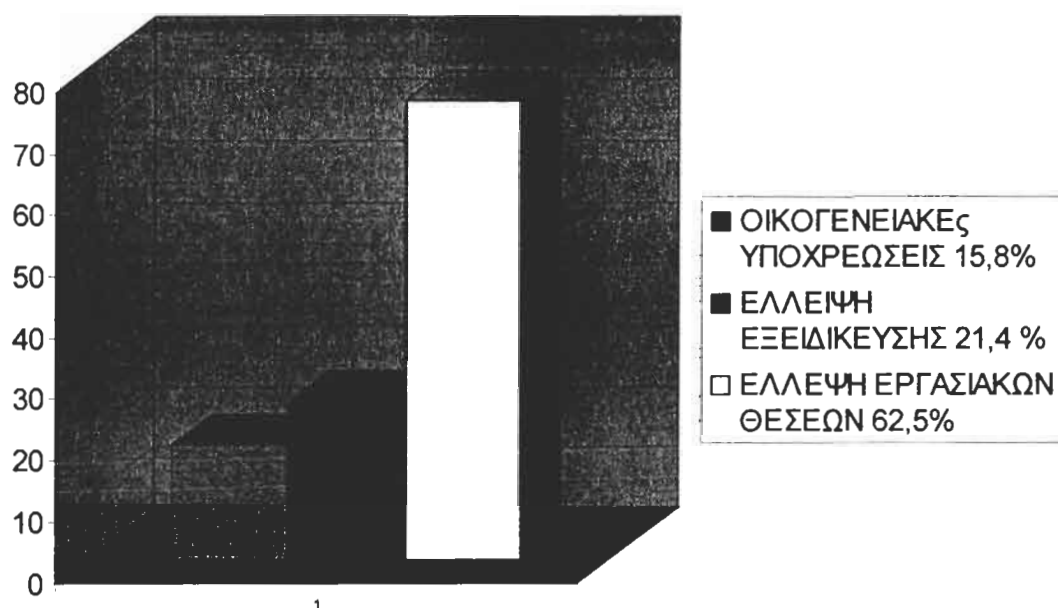
Στο παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι οι γυναίκες ηλικίας 18-30 ετών είναι άνεργες από 6 μήνες έως και 2 χρόνια, ενώ οι γυναίκες ηλικίας 31-65 ετών είναι άνεργες περισσότερο από 2 χρόνια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

ΛΟΓΟΙ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Valid	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ%	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ%	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΠΟΣΟΣΤΟΥ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	19	15,8	15,8	15,8
ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ	26	21,7	21,7	37,5
ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΘΕΣΕΩΝ	75	62,5	62,5	100,0
Total	120	100,0	100,0	

ΛΟΓΟΙ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Στην ερώτηση για ποιο λόγο είστε άνεργη και με καθορισμένες απαντήσεις οι 75 γυναίκες (62,5%) ότι είναι άνεργες λόγω έλλειψης εργασιακών θέσεων, 26 γυναίκες (21,7%) απάντησαν λόγω έλλειψη εξειδίκευσης και οι υπόλοιπες 19 (15,8%) απάντησαν λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

ΛΟΓΟΙ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑ

ΗΛΙΚΙΑ	ΛΟΓΟ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΑΝΕΡΓΗ			Total
	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΘΕΣΕΩΝ	
18-30		11 42,3%	44 58,7%	55 45,8%
31-40	10 52,6%	4 15,4%	16 21,3%	30 25,0%
41-50	6 31,6%	7 26,9%	13 17,3%	26 21,7%
51-65	3 15,8%	4 15,4%	2 2,7%	9 7,5%
Total	19 100,0%	26 100,0%	75 100,0%	120 100,0%

Παρατηρείται ότι οι γυναίκες ηλικίας 18-30 δεν θεωρούν ως λόγο ανεργίας τις οικογενειακές υποχρεώσεις αλλά την έλλειψη εργασιακών θέσεων. Δεν λαμβάνουμε υπόψη τόσο την έλλειψη επαγγελματικής εξειδίκευσης γιατί όπως έχει βρεθεί το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών των γυναικών είναι απόφοιτες Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Η έλλειψη εργασιακών θέσεων θεωρείται η κύρια αιτία ανεργίας για το μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΒΙΩΣΕΙ ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΑΝΕΡΓΕΣ

Α. ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Valid	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ%	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ%	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΠΟΣΟΣΤΟΥ
ΟΧΙ	79	65,8	65,8	65,8
ΝΑΙ	41	34,2	34,2	100,0
Total	120	100,0	100,0	

Β. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Valid	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ%	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ%	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΠΟΣΟΣΤΟΥ
ΟΧΙ	80	66,7	66,7	66,7
ΝΑΙ	40	33,3	33,3	100,0
Total	120	100,0	100,0	

Γ. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΟΜΟΝΩΣΗ

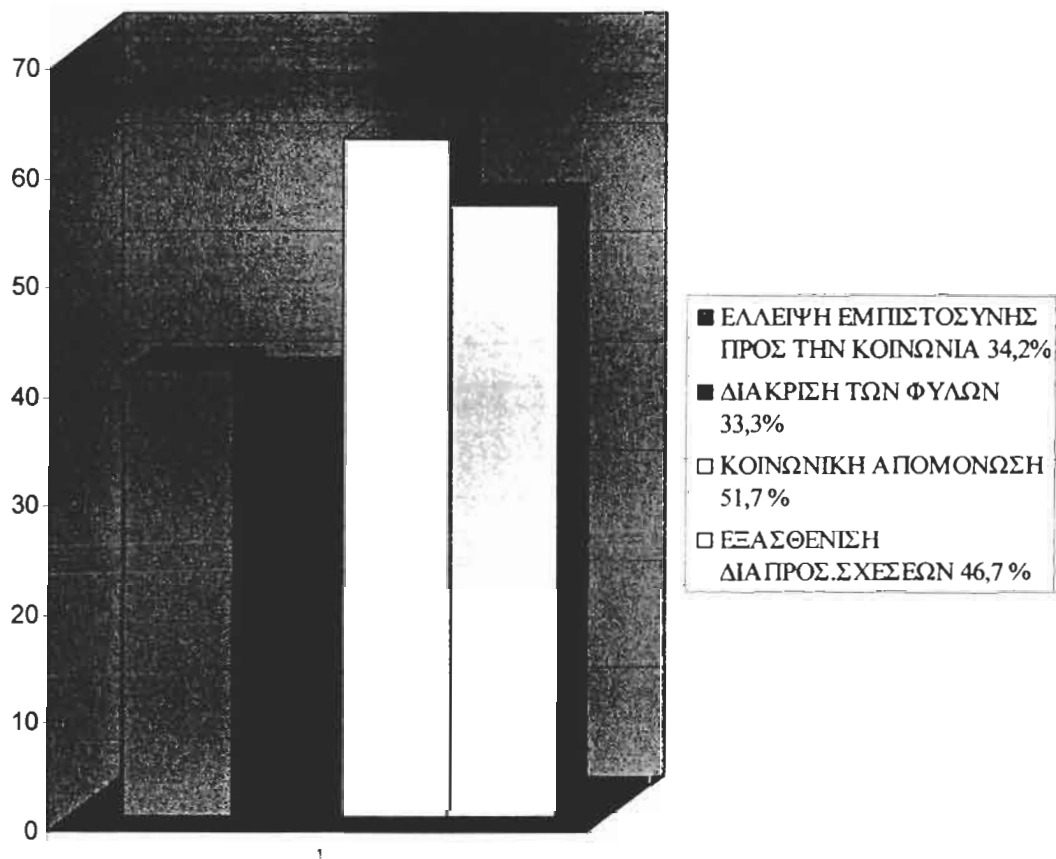
Valid	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ%	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ%	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΠΟΣΟΣΤΟΥ
ΟΧΙ	58	48,3	48,3	48,3
ΝΑΙ	62	51,7	51,7	100,0
Total	120	100,0	100,0	

Δ. ΕΞΑΣΘΕΝΗΣΗ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Valid	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ%	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ%	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΠΟΣΟΣΤΟΥ
ΟΧΙ	64	53,3	53,3	53,3
ΝΑΙ	56	46,7	46,7	100,0
Total	120	100,0	100,0	

Στην ερώτηση ποιες από τις παρακάτω κοινωνικές επιπτώσεις βιώσατε το χρονικό διάστημα που είστε άνεργη, το μεγαλύτερο ποσοστό (51,7%) των γυναικών απάντησε κοινωνική απομόνωση, το 46,7% απάντησε εξασθένηση διαπροσωπικών σχέσεων, ακολουθεί η έλλειψη εμπιστοσύνης προς την κοινωνία με 34,2% και το 33,3% των γυναικών απάντησε διάκριση μεταξύ των δυο φύλων.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΒΙΩΣΕΙ ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΑΝΕΡΓΕΣ

Α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑ

Valid	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ%	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ%	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΠΟΣΟΣΤΟΥ
OXI	25	20,8	20,8	20,8
ΝΑΙ	95	79,2	79,2	100,0
Total	120	100,0	100,0	

Β. ΘΥΜΟΣ

Valid	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ%	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ%	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΠΟΣΟΣΤΟΥ
OXI	67	55,8	55,8	55,8
ΝΑΙ	53	44,2	44,2	100,0
Total	120	100,0	100,0	

Γ. ΑΠΟΤΥΧΙΑ

Valid	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ%	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ%	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΠΟΣΟΣΤΟΥ
OXI	90	75,0	75,0	75,0
ΝΑΙ	30	25,0	25,0	100,0
Total	120	100,0	100,0	

Δ. ΑΠΑΙΞΙΟΔΟΞΙΑ

Valid	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ%	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ%	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΠΟΣΟΣΤΟΥ
OXI	74	61,7	61,7	61,7
ΝΑΙ	46	38,3	38,3	100,0
Total	120	100,0	100,0	

Ε. ΑΠΟΓΝΩΣΗ

Valid	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ%	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ%	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΠΟΣΟΣΤΟΥ
OXI	89	74,2	74,2	74,2
ΝΑΙ	31	25,8	25,8	100,0
Total	120	100,0	100,0	

ΣΤ. ΜΟΝΑΞΙΑ

Valid	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ%	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ%	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΠΟΣΟΣΤΟΥ
OXI	88	73,3	73,3	73,3
NAI	32	26,7	26,7	100,0
Total	120	100,0	100,0	

Ζ. ΑΓΧΟΣ

Valid	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ%	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ%	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΠΟΣΟΣΤΟΥ
OXI	39	32,5	32,5	32,5
NAI	81	67,5	67,5	100,0
Total	120	100,0	100,0	

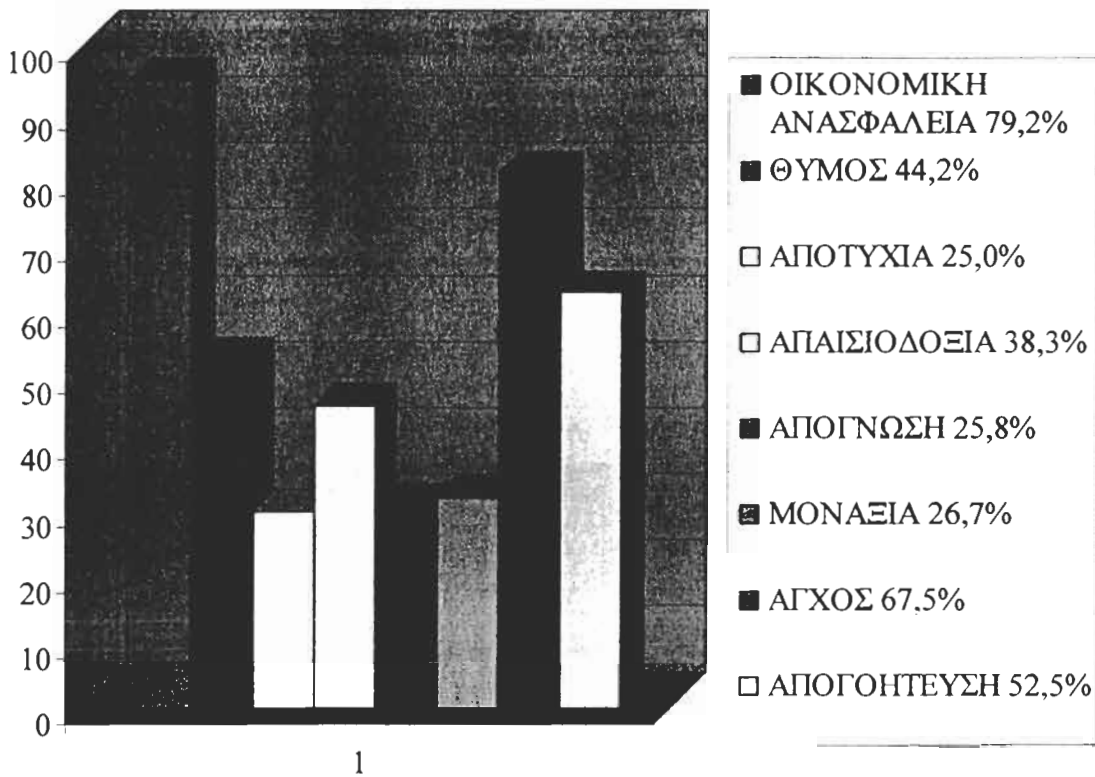
Η. ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΗ

Valid	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ%	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ%	ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΠΟΣΟΣΤΟΥ
OXI	57	47,5	47,5	47,5
NAI	63	52,5	52,5	100,0
Total	120	100,0	100,0	

Στην ερώτηση ποιές από τις παρακάτω ψυχολογικές επιπτώσεις βιώσατε το χρονικό διάστημα που είστε άνεργη, το μεγαλύτερο ποσοστό (79,2%) των γυναικών απάντησε ότι βιώνουν την οικονομική ανασφάλεια, ακολουθεί το άγχος (67,5%), η απογοήτευση (52,5%), ο θυμός (44,2%), η απαιξιοδοξία (38,3%), η μοναξιά (26,7%), η απόγνωση (25,8%), η αποτυχία (25,0%).

Παρατηρούμε ότι ένα πολύ μικρό ποσοστό, βιώνει την ανεργία ως αποτυχία. Αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στο γεγονός ότι το μορφωτικό επίπεδο του δείγματος μας είναι αρκετά υψηλό.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

1

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΟΜΟΝΩΣΗ

	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΟΜΟΝΩΣΗ		Total
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
ΗΛΙΚΙΑ	34	21	55
31-40	11	19	30
41-50	10	16	26
51-65	3	6	9
Total	58	62	120

Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών που βιώνουν κοινωνική απομόνωση είναι ηλικίας 51-65 ετών (67%) και το αμέσως μικρότερο είναι ηλικίας 31-40 ετών (63%). Ενώ μόλις το 38% των γυναικών ηλικίας 18-30 ετών βιώνουν την κοινωνική απομόνωση. Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 απέδειξε ότι η κοινωνική απομόνωση εξαρτάται από την ηλικία ($\chi^2 = 7,466$ p.v. = 0,019).

ΠΙΝΑΚΑΣ 14
ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ

		ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
2.ΗΛΙΚΙΑ	18-30	38	17	55
	31-40	19	11	30
	41-50	15	11	26
	51-65	7	2	9
Total		79	41	120

Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 που έγινε, απέδειξε ότι η έλλειψη εμπιστοσύνης προς την κοινωνία δεν εξαρτάται από την ηλικία.

($\chi^2 = 1,680$ p.v. = 0,641)

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΦΥΛΩΝ

		ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
2.ΗΛΙΚΙΑ	18-30	35	20	55
	31-40	20	10	30
	41-50	19	7	26
	51-65	6	3	9
Total		80	40	120

Με χ^2 έλεγχο ανεξαρτησίας που έγινε, αποδείχθηκε ότι το συναίσθημα της διάκριση μεταξύ των δυο φύλων είναι ανεξάρτητα της ηλικία. ($\chi^2 = 0,708$ p.v. = 0,871).

ΠΙΝΑΚΑΣ 16
ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΕΞΑΣΘΕΝΗΣΗ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

		ΕΞΑΣΘΕΝΗΣΗ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
2.ΗΛΙΚΙΑ	18-30	29	26	55
	31-40	15	15	30
	41-50	15	11	26
	51-65	5	4	9
Total		64	56	120

Σύμφωνα με τον χ^2 έλεγχο ανεξαρτησίας που έγινε, αποδείχθηκε ότι η εξασθένηση διαπροσωπικών σχέσεων δεν εξαρτάται από την ηλικία.

($\chi^2 = 0,358$ p.v. = 0,949) Παρατηρούμε λοιπόν ότι η μόνη κοινωνική επίπτωση που εξαρτάται από την ηλικία είναι η κοινωνική απομόνωση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΟΜΟΝΩΣΗ

		.ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΟΜΟΝΩΣΗ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
.ΜΟΡΦ.ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ	8	10	18
	ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	18	24	42
	ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	21	16	37
	ΤΕΕ	11	12	23
Total		58	62	120

Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 που έγινε για την κοινωνική απομόνωση, απέδειξε ότι δεν εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο σε αντίθεση με την ηλικία που εξαρτάται. ($\chi^2 = 1,667$ p.v. = 0,644)

ΠΙΝΑΚΑΣ 18
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

		ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
ΜΟΡΦ.ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ	15	3	18
	ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	25	17	42
	ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	21	16	37
	ΤΕΕ	18	5	23
Total		79	41	120

Η έλλειψη εμπιστοσύνης προς την κοινωνία διαπιστώθηκε μέσα από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 ότι δεν εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο αλλά ούτε και από την ηλικία όπως προαναφέρθηκε. ($\chi^2 = 6,129$ p.v. = 0,106). Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι έλλειψη εμπιστοσύνης προς την κοινωνία βιώνουν περισσότερο γυναίκες με μορφωτικό επίπεδο Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης .

ΠΙΝΑΚΑΣ 19
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

		ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
.ΜΟΡΦ.ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ	13	5	18
	ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	30	12	42
	ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	23	14	37
	ΤΕΕ	14	9	23
Total		80	40	120

Διάκριση μεταξύ των δυο φύλων, σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνουμε ότι βιώνεται περισσότερο από γυναίκες Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Με τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 που έγινε βρέθηκε ότι η διάκριση των δυο φύλων δεν εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών. ($\chi^2 = 1,364$ p.v. = 0,714).

ΠΙΝΑΚΑΣ 20
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΕΞΑΣΘΕΝΗΣΗ
ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

		ΕΞΑΣΘΕΝΗΣΗ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
.ΜΟΡΦ.ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ	9	9	18
	ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	21	21	42
	ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	22	15	37
	ΤΕΕ	12	11	23
Total		64	56	120

Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 που έγινε αποδείχθηκε ότι η εξασθένηση διαπροσωπικών σχέσεων δεν εξαρτάται ούτε και από το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών. ($\chi^2 = 0,838$ p.v. = 0,840). Παρατηρούμε ότι οι γυναίκες βιώνουν τις παραπάνω κοινωνικές επιπτώσεις ανεξάρτητα από το μορφωτικό επίπεδο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 21
ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑ

		ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
ΗΛΙΚΙΑ	18-30	14	41	55
	31-40	3	27	30
	41-50	7	19	26
	51-65	1	8	9
Total		25	95	120

Ο χ^2 έλεγχος ανεξαρτησίας που έγινε για την οικονομική ανασφάλεια, έδειξε ότι δεν εξαρτάται από την ηλικία. ($\chi^2 = 3,947$ p.v. = 0,267)

ΠΙΝΑΚΑΣ 22
ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΘΥΜΟΣ

		ΘΥΜΟΣ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
ΗΛΙΚΙΑ	18-30	34	21	55
	31-40	18	12	30
	41-50	11	15	26
	51-65	4	5	9
Total		67	53	120

Το συναίσθημα του θυμού δεν εξαρτάται από την ηλικία σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 που έχει γίνει. ($\chi^2 = 3,412$ p.v. = 0,332).

ΠΙΝΑΚΑΣ 23
ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑ

		ΑΠΟΤΥΧΙΑ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
2.ΗΛΙΚΙΑ	18-30	39	16	55
	31-40	23	7	30
	41-50	20	6	26
	51-65	8	1	9
Total		90	30	120

Ο χ^2 έλεγχος ανεξαρτησίας έδειξε ότι το συναίσθημα της αποτυχίας δεν εξαρτάται από την ηλικία. ($\chi^2 = 1,513$ p.v. = 0,679).

ΠΙΝΑΚΑΣ 24
ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΗ

	ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΗ		Total
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
ΗΛΙΚΙΑ 18-30	22	33	55
31-40	13	17	30
41-50	15	11	26
51-65	7	2	9
Total	57	63	120

Σύμφωνα με τον χ^2 έλεγχο ανεξαρτησίας που έγινε, βρέθηκε ότι η απογοήτευση δεν εξαρτάται από την ηλικία των γυναικών. ($\chi^2 = 6,796$ p.v. = 0,340)

ΠΙΝΑΚΑΣ 25
ΗΛΙΚΙΑ ΚΑ ΑΠΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ

		ΑΠΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
ΗΛΙΚΙΑ	18-30	30	25	55
	31-40	22	8	30
	41-50	17	9	26
	51-65	5	4	9
Total		74	46	120

Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 απέδειξε ότι το συναίσθημα της απαισιοδοξίας δεν εξαρτάται από την ηλικία ($\chi^2 = 3,201$ p.v.= 0,362)

ΠΙΝΑΚΑΣ 26
ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΓΝΩΣΗ

		ΑΠΟΓΝΩΣΗ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
ΗΛΙΚΙΑ	18-30	46	9	55
	31-40	22	8	30
	41-50	16	10	26
	51-65	5	4	9
Total		89	31	120

Σύμφωνα με τον χ^2 έλεγχος ανεξαρτησίας που πραγματοποιήθηκε, απέδειξε ότι η απόγνωση δεν εξαρτάται από την ηλικία των γυναικών.
($\chi^2=6,376$ p.v.= 0,095)

ΠΙΝΑΚΑΣ 27
ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΜΟΝΑΞΙΑ

		ΜΟΝΑΞΙΑ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
ΗΛΙΚΙΑ	18-30	42	13	55
	31-40	23	7	30
	41-50	18	8	26
	51-65	5	4	9
Total		88	32	120

Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 απέδειξε ότι η μοναξιά δεν εξαρτάται από την ηλικία των γυναικών ($\chi^2= 2,107$ p.v.= 0,550)

ΠΙΝΑΚΑΣ 28 ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΑΓΧΟΣ

		ΑΓΧΟΣ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
ΗΛΙΚΙΑ	18-30		38	55
	31-40	9	21	30
	41-50	10	16	26
	51-65	3	6	9
Total		39	81	120

Το συναισθήματα του άγχους, σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 δεν εξαρτάται από την ηλικία. ($\chi^2= 0,573$ p.v.= 0,903). Παρατηρούμε λοιπόν ότι καμία από τις ψυχολογικές επιπτώσεις δεν εξαρτάται από την ηλικία των γυναικών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 29
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑ

		ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
ΜΟΡΦ.ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ	2	16	18
	ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	9	33	42
	ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	8	29	37
	ΤΕΕ	6	17	23
Total		25	95	120

Σύμφωνα με τον χ^2 έλεγχο ανεξαρτησίας που έχει γίνει η οικονομική ανασφάλεια δεν εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών αλλά ούτε και από την ηλικία όπως προαναφέρθηκε. ($\chi^2 = 1,439$ p.v.= 0,696)

ΠΙΝΑΚΑΣ 30
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΘΥΜΟΣ

		ΘΥΜΟΣ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
ΜΟΡΦ.ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ	8	10	18
	ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	22	20	42
	ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	22	15	37
	ΤΕΕ	15	8	23
Total		67	53	120

Ο χ^2 έλεγχος ανεξαρτησίας που έχει γίνει απέδειξε ότι ο θυμός δεν εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο και την ηλικία των γυναικών. ($\chi^2=2,168$ p.v.= 0,538).

ΠΙΝΑΚΑΣ 31
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑ

		ΑΠΟΤΥΧΙΑ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
.ΜΟΡΦ.ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ	11	7	18
	ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	34	8	42
	ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	27	10	37
	ΤΕΕ	18	5	23
Total		90	30	120

Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 που έχει γίνει απέδειξε ότι η αποτυχία δεν εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών. ($\chi^2=2,857$ p.v.= 0,414).

ΠΙΝΑΚΑΣ 32
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΗ

	ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΗ		Total
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
ΜΟΡΦ.ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΡΩΤΟΒΣΘΜΙΑ	11	7	18
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	26	16	42
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	12	25	37
ΤΕΕ	8	15	23
Total	57	62	120

Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 που έγινε απέδειξε ότι η απογοήτευση εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών αλλά όχι από την ηλικία και ότι την βιώνουν περισσότερο γυναίκες Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. ($\chi^2=9,692$ p.v.= 0,021).

ΠΙΝΑΚΑΣ 33 ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΑΠΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ

		ΑΠΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
.ΜΟΡΦ.ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ	11	7	18
	ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	28	14	42
	ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	18	19	37
	ΤΕΕ	17	6	23
Total		74	46	120

Σύμφωνα με τον χ^2 έλεγχο ανεξαρτησίας που έχει γίνει η απαισιοδοξία δεν εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών.
($\chi^2=4,558$ p.v.= 0,207).

ΠΙΝΑΚΑΣ 34
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΑΠΟΓΝΩΣΗ

		ΑΠΟΓΝΩΣΗ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
.ΜΟΡΦ.ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ	12	6	18
	ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	27	15	42
	ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	31	6	37
	ΤΕΕ	19	4	23
Total		89	31	120

Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 που έχει γίνει η απόγνωση δεν εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών αλλά από την ηλικία. ($\chi^2=5,310$ p.v.= 0,150).

ΠΙΝΑΚΑΣ 35
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΜΟΝΑΞΙΑ

		ΜΟΝΑΞΙΑ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
.ΜΟΡΦ.ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ	10	8	18
	ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	33	9	42
	ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	30	7	37
	ΤΕΕ	15	8	23
Total		88	32	120

Ο χ^2 έλεγχος ανεξαρτησίας απέδειξε ότι το συναίσθημα της μοναξιάς δεν εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών. ($\chi^2=5,409$ p.v.= 0,144).

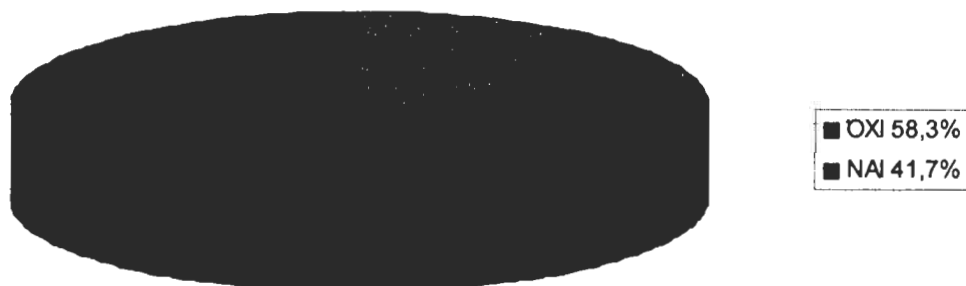
ΠΙΝΑΚΑΣ 36
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΑΓΧΟΣ

		ΑΓΧΟΣ		Total
		ΟΧΙ	ΝΑΙ	
ΜΟΡΦ.ΕΠΙΠΕΔΟ	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ	8	10	18
	ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	13	29	42
	ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	11	26	37
	ΤΕΕ	7	16	23
Total		39	81	12

Ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 απέδειξε ότι το άγχος δεν εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο αλλά ούτε και από την ηλικία των γυναικών. ($\chi^2=1,391$ p.v.= 0,708). Παρατηρούμε ότι από όλες τις ψυχολογικές επιπτώσεις μόνο το συναίσθημα της απογοήτευσης εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 37

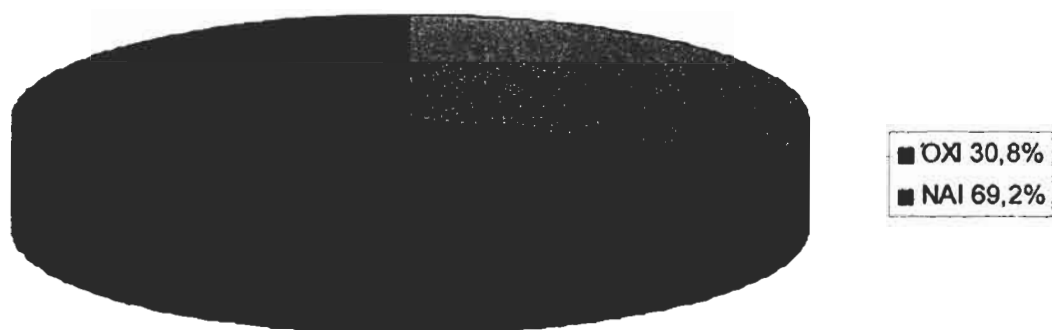
ΣΕ ΜΙΑ ΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΝΑ ΠΡΟΣΛΗΦΘΕΙ ΑΝΤΡΑΣ ΑΝΤΙ ΓΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΙΔΙΑ ΠΡΟΣΟΝΤΑ

Στην ερώτηση εάν σας έχει συμβεί σε μια θέση εργασίας να προσλάβουν άντρα αντί για γυναίκα με τα ίδια προσόντα, 70 γυναίκες (58,3%) απάντησαν όχι και οι υπόλοιπες 50 γυναίκες (41,7%) απάντησαν ναι.

ΠΙΝΑΚΑΣ 38

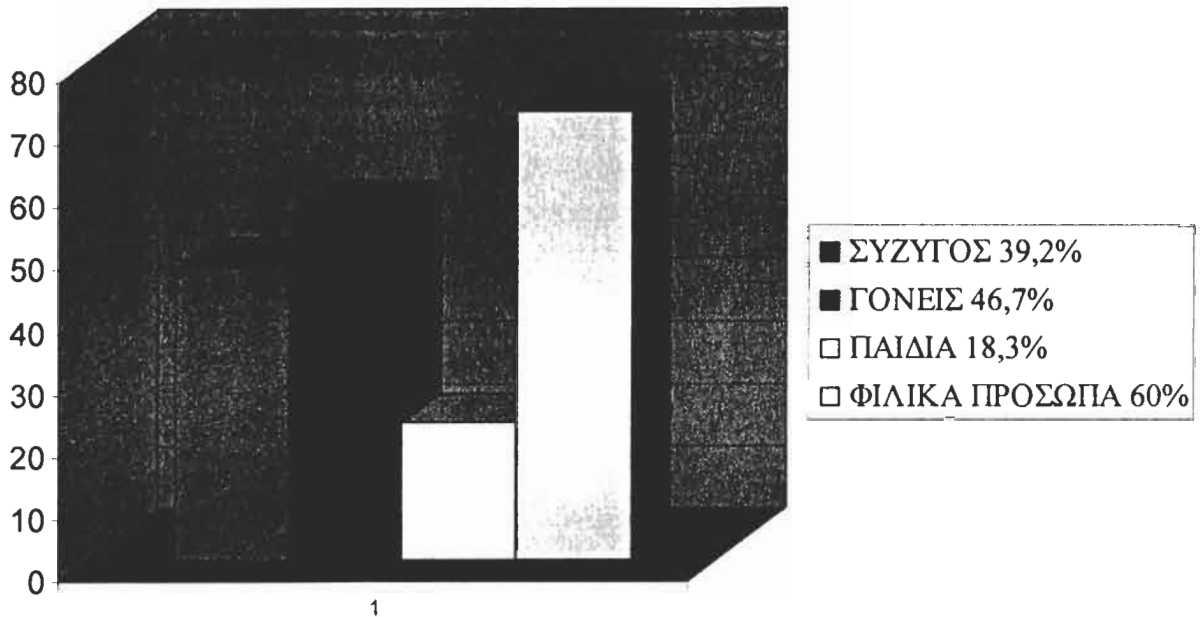
Η ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΥΝΟΕΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΤΟΥΣ ΑΝΤΡΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Σε αντίθεση με την ερώτηση αν πιστεύουν ότι η αγορά εργασίας ευνοεί περισσότερο τους άντρες από την πλευρά της επαγγελματικής αποκατάστασης το 69,2% απάντησε ναι και το 30,8% όχι

ΠΙΝΑΚΑΣ 39

ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΕΥΡΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Από την ερώτηση ποιο από τα παρακάτω πρόσωπα συμβάλλουν στην προσπάθεια σας για εύρεση εργασίας, παρατηρείται ότι από τις 54 έγγαμες γυναίκες, μόνο στις 47 γυναίκες (39,2%) ο σύζυγος συμβάλλει στην εύρεση εργασίας, που αντιστοιχεί στο (87,03%).

Από το σύνολο των γυναικών (120) οι 56 γυναίκες (46,7%) στηρίζονται από τους γονείς του, στην προσπάθεια εύρεσης εργασίας .

Από τις 62 γυναίκες που έχουν παιδιά, βρέθηκε ότι 22 στηρίζονται από τα παιδιά τους (35,48%).

Από το σύνολο των γυναικών (120), βρέθηκε ότι οι 72 στηρίζονται από φιλικά πρόσωπα στην προσπάθεια εύρεσης εργασίας (60,0%)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ –ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Τα συμπεράσματα από το ερευνητικό μέρος μπορούν να συνοψισθούν ως εξής :

Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των άνεργων γυναικών είναι ηλικίας 18-30 ετών και είναι άγαμες και ως λόγο ανεργίας θεωρούν την έλλειψη εργασιακών θέσεων. Όπως έχει αναφερθεί και ο Ευστράτογλου (1998), η ανεργία πλήττει ορισμένες ομάδες του εργατικού δυναμικού όπως είναι τα νεαρά άτομα και οι γυναίκες.

Όσο για την εκπαίδευση τους, από το σύνολο του δείγματος μας, οι 18 (15%) είναι απόφοιτες Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και οι περισσότερες από αυτές είναι ηλικίας 31-65 ετών, οι 42 (35%) είναι Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, και το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών των γυναικών είναι ηλικίας 41-50 ετών, ενώ οι 37 (30,8%) που είναι απόφοιτες Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και οι 23 (19,2%) που είναι απόφοιτες των Τ.Ε.Ε. τα μεγαλύτερά ποσοστά αυτών των γυναικών βρίσκονται σε ηλικία 18-30 ετών.

Τα στοιχεία που συνθέτουν την σύγχρονη Ελληνίδα αναφορικά με την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση, παρατηρούμε ότι παρουσιάζουν θετικές εξελίξεις σε αντίθεση με τις γυναίκες παλαιότερα. Η επαγγελματική εξειδίκευση είναι το κλειδί της εύρεσης εργασίας. Όσο περισσότερο μορφωμένη είναι η γυναίκα τόσο περισσότερες πιθανότητες έχει στο να μπει στο χώρο εργασίας σύμφωνα με την Κακλαμανάκη (1984).

Σε ερώτηση πόσο χρονικό διάστημα είστε άνεργη, το μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών (31,7%) είναι άνεργες περισσότερο από δυο χρόνια και είναι ηλικίας 31-65 ετών.

Παρατηρείται ότι οι γυναίκες ηλικίας άνω των 30 ετών, δυσκολεύονται στην εύρεση εργασίας και πλήττονται από ανεργία μακράς διάρκειας και

όπως βρέθηκε ο κύριος λόγος που είναι άνεργες είναι η έλλειψη επαγγελματικών σχέσεων και μετά οι οικογενειακές υποχρεώσεις και η έλλειψη επαγγελματικής εξειδίκευσης. Γεγονός που συμφωνεί με τις απόψεις τις Συμεωνίδου (1992), κατά τις οποίες οι έγγαμες γυναίκες είναι περισσότερο εκτεθειμένες στον κίνδυνο της ανεργίας λόγω αύξησης των οικογενειακών καθηκόντων με αποτέλεσμα να τις απομακρύνουν από τη παραγωγική διαδικασία.

Στην ερώτηση για ποιο λόγο είστε άνεργη οι 75 γυναίκες (62,5%) απάντησαν ότι είναι άνεργες λόγω έλλειψης εργασιακών θέσεων, 26 γυναίκες (21,7%) λόγω έλλειψης εξειδίκευσης και οι υπόλοιπες 19 (15,8%) απάντησαν λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων.

Από τις κοινωνικές επιπτώσεις παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (51,7%) των γυναικών βιώνει την κοινωνική απομόνωση και είναι ηλικίας 31-65 ετών, από την στιγμή που την περιορίζουν σε ολιγάριθμες και μονότονες εργασίες ή και να μην βρίσκουν καμία θέση εργασίας σύμφωνα με την Τσολακίδου (1992). Το 46,7% απάντησε εξασθένηση διαπροσωπικών σχέσεων, ακολουθεί η έλλειψη εμπιστοσύνης προς την κοινωνία με 34,2% και το 33,3% των γυναικών απάντησε διάκριση μεταξύ των δυο φύλων.

Οι παραπάνω κοινωνικές επιπτώσεις δεν εξαρτιούνται από το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών. Ενώ η μόνη κοινωνική επίπτωση που εξαρτάται από την ηλικία των γυναικών είναι η κοινωνική απομόνωση.

Όσο για τις ψυχολογικές επιπτώσεις που βιώνουν οι γυναίκες το χρονικό διάστημα που είναι άνεργες, παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (79,2%) των γυναικών βιώνει την οικονομική ανασφάλεια, ακολουθεί το άγχος (67,5%), η απογοήτευση (52,5%), ο θυμός (44,2%), η απαισιοδοξία (38,3%), η μοναξιά (26,7%), η απόγνωση (25,8%), και η αποτυχία (25,0%).

Οι παραπάνω ψυχολογικές επιπτώσεις δεν εξαρτιόνται από την ηλικία των γυναικών. Ενώ η μόνη ψυχολογική επίπτωση που εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο είναι η απογοήτευση.

Επίσης παρατηρήθηκε ότι στις περισσότερες γυναίκες 58,3% δεν τις έχει συμβεί να προσλάβουν άνδρα αντί για τις ίδιες με τα ίδια προσόντα αλλά παρόλα αυτά το 69,2% πιστεύει ότι οι άνδρες είναι πιο ευνοημένοι από την πλευρά της επαγγελματικής αποκατάστασης. Τα παραπάνω μας αποδεικνύουν ότι οι γυναίκες παρόλο που κατευθύνονται όλο και περισσότερο προς την εκπαίδευση και στην εργασία, υπάρχει ακόμα η προκατάληψη για το ρόλο της στον εργασιακό χώρο σύμφωνα με την Κανταρζή (1991).

Στην προσπάθεια των γυναικών για εύρεση εργασίας, διαπιστώνεται ότι από τις 54 έγγαμες γυναίκες, μόνο στις 47 γυναίκες (39,2%) ο σύζυγος συμβάλλει στην εύρεση εργασίας, που αντιστοιχεί στο (87,03%), οι 56 γυναίκες (46,7%) στηρίζονται από τους γονείς του, στην προσπάθεια εύρεσης εργασίας. Από τις 62 γυναίκες που έχουν παιδιά, βρέθηκε ότι 22 στηρίζονται από τα παιδιά τους (35,48%) και από το σύνολο των γυναικών (120), βρέθηκε ότι οι 72 στηρίζονται από φιλικά πρόσωπα στην προσπάθεια εύρεσης εργασίας (60,0%) .

Οι εισηγήσεις που προτείνουμε μετά από την βιβλιογραφική και ερευνητική ανασκόπηση είναι οι εξής :

- Ενέργειες με σκοπό τη συσχέτιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με τις ανάγκες αγοράς εργασίας
- Ενέργειες και ευκαιρίες για την συνεχή αναβάθμιση των προσόντων μέσα από την συνεχή εκπαίδευση και κατάρτιση
- Ενέργειες πληροφόρησης, συμβουλευτικής και κοινωνικής στήριξης στις γυναίκες
- Εκτίμηση των αναγκών των γυναικών και ενέργειες και δράσεις που θα στηρίζουν τις ανάγκες αυτές

- Εφαρμογή θετικών δράσεων προς όφελος της γυναίκας π.χ. να επικρατήσει η εισαγωγή των γυναικών σε ανδρικά επαγγέλματα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1. Ηλικία :

- α. Από 18 έως 30 ετών β. Από 31 έως 40 ετών
γ. Από 41 έως 50 ετών δ. Από 51 έως 65 ετών
ε. Πάνω από 65 ετών

2. Οικογενειακή κατάσταση :

- α. Άγαμη β. Έγγαμη γ. Διαζευγμένη δ. Χήρα

3. Αν είστε παντρεμένη, ο σύζυγος σας εργάζεται;

- α. Ναι β. Όχι

4Α. Έχετε παιδιά;

- α. Ναι β. Όχι

4Β. Αν ναι πόσα;.....

4Γ. Υπόλοιπα στοιχεία παιδιών :

Παιδιά	Ηλικία	Φύλο	Εργάζονται
1 ^ο			
2 ^ο			
3 ^ο			
4 ^ο			

5. Μορφωτικό επίπεδο :

- α. Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση β. Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
γ. Τριτοβάθμια Εκπαίδευση δ. Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση

6. Πόσο χρονικό διάστημα είστε άνεργη ;

- α. Λιγότερο από 6 μήνες β. Από 6 μήνες έως 1 χρόνο
γ. Από 1 χρόνο έως 2 χρόνια
δ. Περισσότερο από 2 χρόνια, Προσδιορίστε.....

7. Πόσο χρονικό διάστημα αναζητάτε εργασία;

- α. Μήνες
- β. Χρόνια

8. Για ποιο λόγο είστε άνεργη;

- α. Οικογενειακών υποχρεώσεων (ανατροφή παιδιών, φροντίδα κάποιου ηλικιωμένου κτλ.)
- β. Έλλειψης επαγγελματικής εξειδίκευσης
- γ. Έλλειψης εργασιακών θέσεων
- δ. Κάτι άλλο, προσδιορίστε.....

9. Πως αντιλαμβάνεστε την εργασία;

- α. Οικονομική ανεξαρτησία β. Οικονομική στήριξη στην οικογένεια
- γ. Δημιουργικότητα
- δ. Κάτι άλλο, προσδιορίστε.....

10. Πως αντιλαμβάνεστε την ανεργία;

- α. Οικονομικά προβλήματα
- β. Αποκλεισμός από την παραγωγική διαδικασία
- γ. Κάτι άλλο, προσδιορίστε.....

11. Σας έχει συμβεί σε μια θέση εργασίας , να προσληφθεί άντρας αντί για γυναίκα με τα ίδια προσόντα;

α. Ναι β. Όχι

12. Πιστεύετε ότι η αγορά εργασίας ευνοεί περισσότερο τους άντρες από την πλευρά της επαγγελματικής αποκατάστασης ;

α. Ναι β. Όχι

13. Ποιες από τις παρακάτω κοινωνικές επιπτώσεις βιώσατε το διάστημα που είστε άνεργη ; (Μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μια απάντηση)

- α. Κοινωνική απομόνωση
- β. Έλλειψη εμπιστοσύνης προς την κοινωνία
- γ. Διακρίσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών
- δ. Εξασθένηση διαπροσωπικών σχέσεων
- ε. Κάτι άλλο, προσδιορίστε.....

14.Οι κοινωνικές αυτές επιπτώσεις επιβάρυναν την προσωπική σας ζωή ;

α. Ναι β. Όχι

15.Αν ναι, με ποιόν τρόπο ;

.....
.....

16. Οι κοινωνικές αυτές επιπτώσεις επιβάρυναν την οικογενειακή σας ζωή;

α. Ναι β. Όχι

17. Αν ναι, με ποιόν τρόπο ;

.....
.....

18. Πιστεύεται ότι οι κοινωνικές επιπτώσεις τις ανεργίας, θα σας δυσκολέψουν στο να βρείτε εργασία;

α. Ναι

β. Όχι

19. Ποιες από τις παρακάτω ψυχολογικές επιπτώσεις βιώσατε το διάστημα που είστε άνεργη;(Μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μια απάντηση)

α. Οικονομική ανασφάλεια

β. Θυμό

γ. Αποτυχία

δ. Απογοήτευση

ε Απαισιοδοξία

στ Απόγνωση

ζ. Μοναξιά

η. Άγχος

θ. Κάτι άλλο, προσδιορίστε.....

20. Οι ψυχολογικές αυτές επιπτώσεις επηρέασαν την οικογενειακή σας ζωή;

α. Ναι

β. Όχι

21. Αν ναι, με ποιόν τρόπο ;

.....
.....

22. Πιστεύεται ότι οι ψυχολογικές επιπτώσεις τις ανεργίας, θα σας δυσκολέψουν στο να βρείτε εργασία;

α. Ναι

β. Όχι

23. Ποιο από τα παρακάτω πρόσωπα συμβάλλουν στην προσπάθεια σας για εύρεση εργασίας ; (Μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μια απάντηση)

α. Σύζυγος

β. Γονείς

γ. Παιδιά

δ. Φιλικά πρόσωπα

ε. Κάτι άλλο, προσδιορίστε

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αντωνοπούλου Χριστίνα, Κοινωνικοί ρόλοι των δύο φύλων, Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα, 1999
2. Αυδη-Καλκάνη Ίρις, Η επαγγελματικά εργαζόμενη Ελληνίδα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1978
3. Αυδη-Καλκάνη Ίρις, Φεμινισμός και εργασία στην Ελλάδα σήμερα, Εκδόσεις Νέοι Καιροί, Αθήνα, 1988
4. Βουτυράς Σταύρος, Η γυναίκα στη μισθωτή εργασία, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1981
5. Γκίκας Σωκράτης, Κοινωνιολογία, χ.ε., χ.τ., 1985
6. Δαράκη Πέπη, Το όραμα της ισοτιμίας της γυναίκας, Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα, 1995
7. Δεδουσόπουλος Απόστολος, Θεωρίες της ανεργίας, Εκδόσεις Τυποθήτω- Γιώργος Δαρδάνος, Αθήνα 2000
8. Δημητρόπουλος Ευστάθιος, Αναζητώντας εργασία, Εκδόσεις Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2002
9. Δουλκέρη Τέσα, Η συμμετοχή της Ελληνίδας στην οικογένεια και στην εργασία, Εκδόσεις Αντ. Σακκούλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1986

- 10 Ευστράτογλου Κώστας, Βασικοί όροι για θέματα οικονομίας και ανεργίας για μη ειδικούς, Εκδόσεις ΟΑΕΔ, Αθήνα, 1984
- 11.Ευστράτογλου Κώστας, Προβλήματα της κοινωνίας και του ατόμου, Εκδόσεις Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα,1998
- 12 Ζέρβος Δ., Ευρώπη, άτομο, εξουσία, γυναίκα, Εκδόσεις Ελληνικά γράμματα, Αθήνα,1996
- 13 Ιωαννίδου-Johnson Α., Προκατάληψη ποιος; Εγώ;, Εκδόσεις Ελληνικά γράμματα, Αθήνα,1998
- 14 Καβουνίδης Τζ., Κοινωνικός αποκλεισμός: έννοια, κοινοτικές πρωτοβουλίες, ελληνική εμπειρία και διλήμματα πολιτικής, Εκδόσεις ΕΚΚΕ, Αθήνα 1993
15. Κακλαμανάκη Ρούλα, Η θέση της Ελληνίδας στην οικογένεια, κοινωνία, πολιτεία, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα,1984
16. Καλούρη-Αντωνοπούλου Ράνια, Γενική ψυχολογία, Εκδόσεις Ελλήν, Αθήνα,1994
17. Κανταρζή Ε., Η εικόνα της γυναίκας, Εκδόσεις Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη ,1991
18. Καραντίνος Δ., Τα χαρακτηριστικά και οι εξελίξεις της ελληνικής αγοράς εργασίας, Εκδόσεις ΕΛΚΕΠΑ, Αθήνα, 1990

19. Καραντίνος Δ., The social services and social policies to combat social exclusion, Εκδόσεις NCSR, Αθήνα, 1992
20. Κατσανέβας Θ., Εργασιακές σχέσεις, Εκδόσεις Σταμούλη, Πειραιάς, 1991
21. Κετσετζοπούλου Μ.- Μπούζας Ν., Λειτουργίες της αγοράς εργασίας και ο κοινωνικός αποκλεισμός, Εκδόσεις ΕΚΚΕ, Αθήνα, 1999
22. Κιτσάκη Αθ., Προβλήματα της εποχής μας, Εκδόσεις Γρηγόρη, χ.τ., χ.χ.
23. Κογκίδου Δ., Μονογονεϊκές οικογένειες-Πολιτικές για την οικογένεια, χ.ε., Αθήνα, 1995
24. Κορρές Γ., Ελληνική οικονομία, Εκδόσεις Σταμούλη, Πειραιάς, 1998
25. Λεοντίδου Ε.- Sigrid Ammer, Η Ελλάδα των γυναικών διαδρομές στο χώρο και στο χρόνο, Εκδόσεις Εναλλακτικές, Αθήνα, 1992
26. Μαγγανάρα Ι., Εργασία, συνδικαλισμός και ισότητα των φύλων, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, 1998
27. Μαγκλιβέρας Σ. – Τόλιος Γ., Παραγωγικότητα- Ανταγωνιστικότητα- Ανεργία, από την σκοπιά της εργατικής τάξης, Εκδόσεις Σύγχρονη εποχή, Αθήνα, 1984

28. Μουσούρου Λουκία, Γυναικεία απασχόληση και οικογένεια στην Ελλάδα και αλλού, χ.ε., χ.τ., 1985
29. Μουσούρου Λουκία, Γυναίκα και απασχόληση. Δέκα ζητήματα, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1993
30. Μουσούρου Λουκία, Κοινωνιολογία της οικογένειας, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1993
31. Μουσούρου Λουκία, Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 2000
32. Πανταζή – Τζίφα Κωσταντίνα, Η θέση της γυναίκας στην Ελλάδα, χ.ε., Αθήνα, 1984
33. Παπαρήγα Α., Για την απελευθέρωση της γυναίκας, Εκδόσεις Σύγχρονη εποχή, χ.τ., 1986
34. Σαμαρτζή Ε., Όνομα: Γυναίκα, Εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα, 1992
35. Σιμον ντε Μπωβουάρ, Το δεύτερο φύλο, Εκδόσεις Γλάρος, Αθήνα, 1979
36. Σκόδρα Ε., Ψυχολογία της γυναίκας, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1998
37. Σκουτέλης Γ., Ανεργία, αίτια και λύσεις, χ.ε., χ.τ., 1996

38. Σκουτέλης Γ., Κοινωνικές ασφαλίσεις ανάπτυξη και κρίση, χ.ε.,χ.τ., 1990
39. Συκιανάκης Γ., Αναλύσεις στατιστικών στοιχείων. Περιφερειακές ανάγκες για νέες θέσεις απασχόλησης 1981-1985, Εκδόσεις Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα, 1985
40. Συμεωνίδου Χ., Ο αποκλεισμός των γυναικών από την αγορά εργασίας, Εκδόσεις ΕΚΚΕ, Αθήνα, 1993
41. Τάκαρη Ντίνα, Η γυναίκα από την αρχαιότητα έως την τεχνολογική επανάσταση, χ.ε. , Αθήνα, 1984
42. Τσολακίδου Ε., Τα πουλιά πετούν και με τις δυο φτερούγες, Εκδόσεις Φιλιπότη, Αθήνα, 1992
43. Φιλιάς Βασίλης, Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1977
44. Aznar Guy, Δουλειά για όλους, Εκδόσεις Π. Τραυλός- Κωσταράκη, Αθήνα, 1997
45. Chater K.- Gaster R., Ο μύθος της ισότητας, Εκδόσεις Φυτράκη, Αθήνα, 1997
46. Clark & Wilson, Αρχές οικονομίας, Εκδόσεις Ελλήν, Αθήνα, 1999

47. Greer Germaine, Η ολοκληρωμένη γυναίκα, Εκδόσεις Ενάλιος, χ.τ., 2001

48. Freeman Lucsoete Chris, Εργασία για όλους ή μαζική ανεργία, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 2000, Μετάφραση Κλήτος Παρασκευόπουλος

49. Katchadourian H., Στα πενήντα, Εκδόσεις Κάτοπτρο, Αθήνα, 1993

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

1. Σύνδεσμος για τα δικαιώματα της γυναίκας, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα, 1998

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΤΟΥ INTERNET

1. www.oaed.gr
2. www.forthnet.gr
3. www.inegsee.gr